

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA VALSTYBINIŲ INSTITUCIJŲ INFORMACINIŲ SISTEMŲ VALDYMAS ELEKTRONINĖS VALDŽIOS KONTEKSTE

2007 m. rugsėjo 28 d. Nr. IA-9000-4-3
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės Informacinių technologijų valdymo ir audito departamento
direktoriaus Dainiaus Jakimavičiaus
2007-02-28 pavedimą Nr. 9000-4

Auditą atliko valstybiniai auditoriai:
Irmantas Aleliūnas (grupės vadovas)
Živilė Kindurytė
Irina Kiškina

Auditas pradėtas 2007-03-01
Auditas baigtas 2007-08-31

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrolė.lt

TURINYS

Santrauka	3
Ižanga	4
Audito apimtis ir procesas	5
Audito rezultatai	8
1. Strateginiai planai	8
1.1. Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija	8
1.2. Informacinės visuomenės plėtros strategija	10
1.3. Elektroninės valdžios koncepcija	10
1.4. Strateginis planavimas instituciniu lygmeniu	14
2. Informacinių technologijų projektų ir informacinių sistemų būklės kontrolė	15
2.1. Valstybinis informacinių sistemų kontrolės lygmuo	15
2.2. Informacinių sistemų būklės vertinimas (institucinis lygmuo)	25
3. Investicijų ir projektų valdymas	27
3.1. Rekomendacijų įgyvendinimo vertinimas	27
3.2. Investicijų valdymo vertinimas	29
3.3. Informacinių sistemų sąveikos projektai	32
3.3.1. Valstybinio duomenų valdymo centro steigimas	32
3.3.2. Duomenų mainų platformos sukūrimas	34
3.3.3. Tarpžinybinė mokestinių duomenų saugyklos funkcija	35
3.3.4. Elektroninių paslaugų portalas	38
3.3.5. Elektroninis parašas	43
4. Informacinių sistemų steigimas ir kūrimas	46
4.1. Programinės įrangos įsigijimo ir naudojimo reglamentavimas	46
4.2. Informacinių sistemų kūrimas	51
5. Vadovų informacinių technologijų strateginio valdymo kompetencijos ugdymas	57
6. Informacinių sistemų eksploatavimas ir saugos valdymas	62
6.1. Informacinių sistemų eksploatavimas	62
6.2. Informacinių sistemų rizikos valdymas	63
6.3. Įstaigų informacinių sistemų saugos politika	66
6.4. Asmens duomenų apsauga	70
Išvados ir rekomendacijos	72
Priedai	77

SANTRAUKA

Valstybinių institucijų informacinių sistemų bendrosios kontrolės 2006 metų vertinimų rezultatai paskatino Valstybės kontrolę nustatyti pasikartojančias veiklos, susijusios su informacinėmis sistemomis, problemų priežastis. Į atskirų institucijų problemas mėginta pažvelgti plačiau, ieškoti jų priežasčių ne tik institucinio, bet ir valstybinio reguliavimo lygiu. Institucijų informacinės sistemos vidaus kontrolės organizavimas traktuojamas kaip bendros įstaigos vadovo sukurtos vidaus kontrolės sistemos dalis. Valstybinių auditorių 2006 metais atlikti vidaus kontrolės vertinimai padėjo gerokai praplėsti apibendrinimo apimtį.

Antrus metus iš eilės nagrinėjama informacinių sistemų viešajame sektoriuje problematika. Valstybiniai auditoriai 2006 metais daugiau dėmesio skyrė Valstybės informacinės visuomenės plėtros strategijai ir jos įgyvendinimui. Šiais 2007 metais audito metu informacinių sistemų valdymo problemos nagrinėtos elektroninės valdžios kūrimo kontekste. Taip pat neišvengta ir platesnio konteksto, nes nagrinėtas ir ankstesnių valstybinių auditų rekomendacijų įgyvendinimas, jų poveikis informacinių sistemų valdymui, eksploatavimui ir informacinės visuomenės plėtrai. Reikšmingiausi, svarbiausias problemas Lietuvoje išryškinę informacinių technologijų valdymo trūkumai pateikti ataskaitoje.

Valstybiniai auditoriai neturėjo tikslo nagrinėti atskirų elektroninės valdžios projektų įgyvendinimą, tačiau kai kurių projektų, išsiskiriančių naujų technologinių krypčių nustatymu, eiga ir pastebėti nesklandumai buvo aprašyti ataskaitoje. Atsižvelgiant į nustatytus trūkumus, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai, Informacinės visuomenės plėtros komitetui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai pateikti valstybinių auditorių pastebėjimai ir rekomendacijos.

IŽANGA

Valstybiniai auditoriai atlieka informacinių sistemų bendrosios kontrolės būklės valstybiniame sektoriuje 2006 m. apibendrinimą, siekdami atspindėti situaciją, susiklosčiusią valdant ir eksploatuojant informacines sistemas valstybinėse įstaigose, bei papildyti ir atnaujinti informaciją apie audituojamą sritį. Valstybinių institucijų informacinių sistemų valdymas buvo nagrinėjamas elektroninės valdžios kontekste. Taip pat neišvengta ir platesnio konteksto, nes nagrinėtas ir ankstesnių valstybinių auditų rekomendacijų įgyvendinimas ir poveikis informacinių sistemų valdymui, eksploatavimui ir informacinės visuomenės plėtrai.

Pagrindiniais audito subjektais pasirinkti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija (toliau – VRM), kurios pagrindinis uždavinys ir funkcijos elektroninių viešųjų paslaugų teikimo srityje – vykdyti Elektroninės valdžios koncepcijos¹ numatytą elektroninės valdžios projektų valdymo funkciją, ir Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – IVPK), kaip institucija, tiesiogiai atsakinga už elektroninės valdžios projektų įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – VDAI), vykdanči Lietuvos Respublikos įstatymais ir teisės aktais jai pavestas duomenų apsaugos priežiūros funkcijas, dalyvauja įgyvendinant teisės aktų, reglamentuojančių valstybinių institucijų ir įstaigų informacinių sistemų steigimą, kūrimą² ir saugą³, nuostatas. Valstybinių auditorių nuomone, Valstybės kontrolės dėmesys Valstybės informacinės visuomenės politikos įgyvendinimui turėtų būti sistemingas, todėl tikimasi, kad praėjusiais metais atliktas auditas „Valstybės informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“ sukūrė pridėtinę vertę, valstybinių auditorių rekomendacijos buvo įgyvendintos.

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimas Nr. 952 „Dėl duomenų saugos valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose“.

AUDITO APIMTIS IR PROCESAS

Audito objektas – valstybės informacinių sistemų bendrosios kontrolės organizavimas.

Audito subjektai:

VRM – institucija, atsakinga už:

- elektroninės (toliau – el.) valdžios projektų valdymą ir viešųjų paslaugų teikimo skaitmeninėmis priemonėmis priežiūrą;
- elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų informacinėse sistemose strategijos įgyvendinimo stebėjimą ir koordinavimą;
- pasiūlymų dėl elektroninės informacijos saugos tobulinimo Lietuvos Respublikos Vyriausybei teikimą;
- valstybės valdymo funkcijas viešojo administravimo sistemos reformos srityje.

IVPK – institucija, atsakinga už:

- el. valdžios projektų koordinavimą ir stebėjimą;
- valstybės informacinių sistemų steigimo ir kūrimo reglamentavimą ir šių procesų priežiūrą;
- Informacinės visuomenės plėtros strategijos įgyvendinimo stebėseną;
- informacinės visuomenės plėtros projektų vertinimą ir stebėseną.

VDAI nuostatuose⁴ apibrėžiami svarbiausi VDAI uždaviniai:

- prižiūrėti ir kontroliuoti Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo, Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo nuostatų, reglamentuojančių asmens duomenų tvarkymą ir privatumo apsaugą, vykdymą;
- kontroliuoti asmens duomenų tvarkymą pagal Konvenciją, parengtą vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu dėl Europos policijos biuro įsteigimo (Europolo konvencija), Konvenciją dėl informacijos technologijų naudojimo muitinės tikslais, parengtą vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, Konvenciją dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo, sudaryto 1985 m. birželio 14 d. tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos vyriausybių dėl laispsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo;
- įgyvendinti Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108) su Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtomis pataisomis (Žin., 2001, Nr. 32-1059) nuostatas.

⁴ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nuostatai patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 1156.

Audito tikslai:

- Apibendrinti valstybės informacinių sistemų bendrosios kontrolės būklę atsižvelgiant į el. valdžios kontekstą;
- Įvertinti valstybės informacinių sistemų kūrimo, steigimo, saugos teisinį reglamentavimą;
- Įvertinti el. valdžios projektų įgyvendinimo prielaidas ir eigą;
- Įvertinti 2006 metų valstybės informacinių sistemų bendrosios kontrolės vertinimo valstybinio audito rekomendacijų įgyvendinimą;
- Pateikti valstybinių auditorių pastebėjimus, išvadas ir rekomendacijas nustatytiems veiklos trūkumams šalinti.

Vertinimo kriterijai:

- Teisės aktų, reglamentuojančių informacinių sistemų kūrimą, steigimą ir saugą, vykdymas;
- Įgyvendintų el. valdžios projektų skaičius ir su šiais projektais susijusios infrastruktūros sukūrimas;
- Sėkmingai vykdomos el. valdžios projektų valdymo, koordinavimo ir stebėjimo funkcijos;
- Valstybės kontrolės 2006 metų rekomendacijų įgyvendinimas;
- Atitiktis pasaulio informacinių technologijų (toliau – IT) valdymo gerajai praktikai: Europos aukščiausiųjų audito institucijų organizacijos (toliau – EUROSAI) IT darbo grupės „Elektroninės valdžios audito“ projektas, Informacinių sistemų audito ir kontrolės asociacijos (toliau – ISACA) metodinė medžiaga, Lietuvos Respublikos LST ISO/IEC 17799 standarto (naujausia versija), kita praktinė literatūra⁵.

Audito procesas

Atliekant valstybinį auditą buvo renkami dokumentai, vizualinė medžiaga (interneto svetainių medžiaga), vykdoma apklausa (apklausa paštu ir el. paštu, pokalbiai su darbuotojais).

Informacija buvo renkama per pokalbius su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos (toliau – LRVK), Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Finansų ministerija), VRM, IVPK, VDAI, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos bei Valstybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VTD) darbuotojais.

⁵ “Электронное правительство: рекомендации по внедрению в Российской Федерации”/М.: Эко-Трендз, 2004. – 352 p.

Surinkta informacija analizuojama ir vertinama naudojant loginės, statistinės, istorinės, palyginamosios (skirtingų laikotarpių rezultatų palyginimo) ir tendencijų analizės metodus. Statistinei analizei atlikti naudotasi Valstybės kontrolės auditorių, atliekančių finansinius auditus valstybinėse įstaigose, vidaus kontrolės vertinimo septyniasdešimt šešiose institucijose medžiaga. Renkant auditui reikalingą informaciją apie bendrosios kontrolės būklę viešajame sektoriuje, Informacinių technologijų valdymo ir audito departamento (toliau – ITVAD) auditoriai analizavo valstybinių institucijų informacinių sistemų (toliau – IS) bendrosios kontrolės vertinimo šešių auditų, kuriuos patys atliko, rezultatus.

Audito metu vadovautasi rašytine oficialiai patvirtinta informacija, žodiniams įrodymams buvo ieškoma patvirtinimo iš kitų šaltinių. Auditas buvo atliekamas darant prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o dokumentų kopijos atitinka originalus. LRVK, VRM, IVPK, Finansų ministerijos ir kitų įstaigų ir institucijų nuomonė audito ataskaitoje pateikta *pasvirusiu šriftu*.

Pagrindiniai audito etapai parinkti atsižvelgiant į EUROSAI IT darbo grupės „Elektroninės valdžios audito“ projekto ataskaitą⁶ ir INTOSAI nuolatinio IT audito komiteto projektų medžiagą⁷.

⁶ EUROSAI IT working group, „E-government in an audit perspective“, November 2004, http://www.eurosai-it.org/9282000/d/english_e_gov.pdf,

⁷ <http://www.nao.org.uk/intosaipd/default.asp>

AUDITO REZULTATAI

1. Strateginiai planai

1.1. Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija

Priemonės, skirtos el. valdžios plėtrai, buvo numatytos Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos⁸ įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių plane⁹. Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija, kaip ir kiti vėlesni dokumentai, susiję su e. valdžia, papildo Elektroninės valdžios koncepcijoje¹⁰ išdėstytą požiūrį į el. valdžios reiškinius Lietuvoje. Vyriausybės nutarime¹¹, kuriuo patvirtinta Elektroninės valdžios koncepcija, pažymima, kad el. valdžia yra neatskiriama viešojo administravimo dalis.

Su el. projektų įgyvendinimu susijusios strategijos, politikos, priemonių įgyvendinimo planai, jų sąveika ir hierarchija pateikti 1 paveiksle.

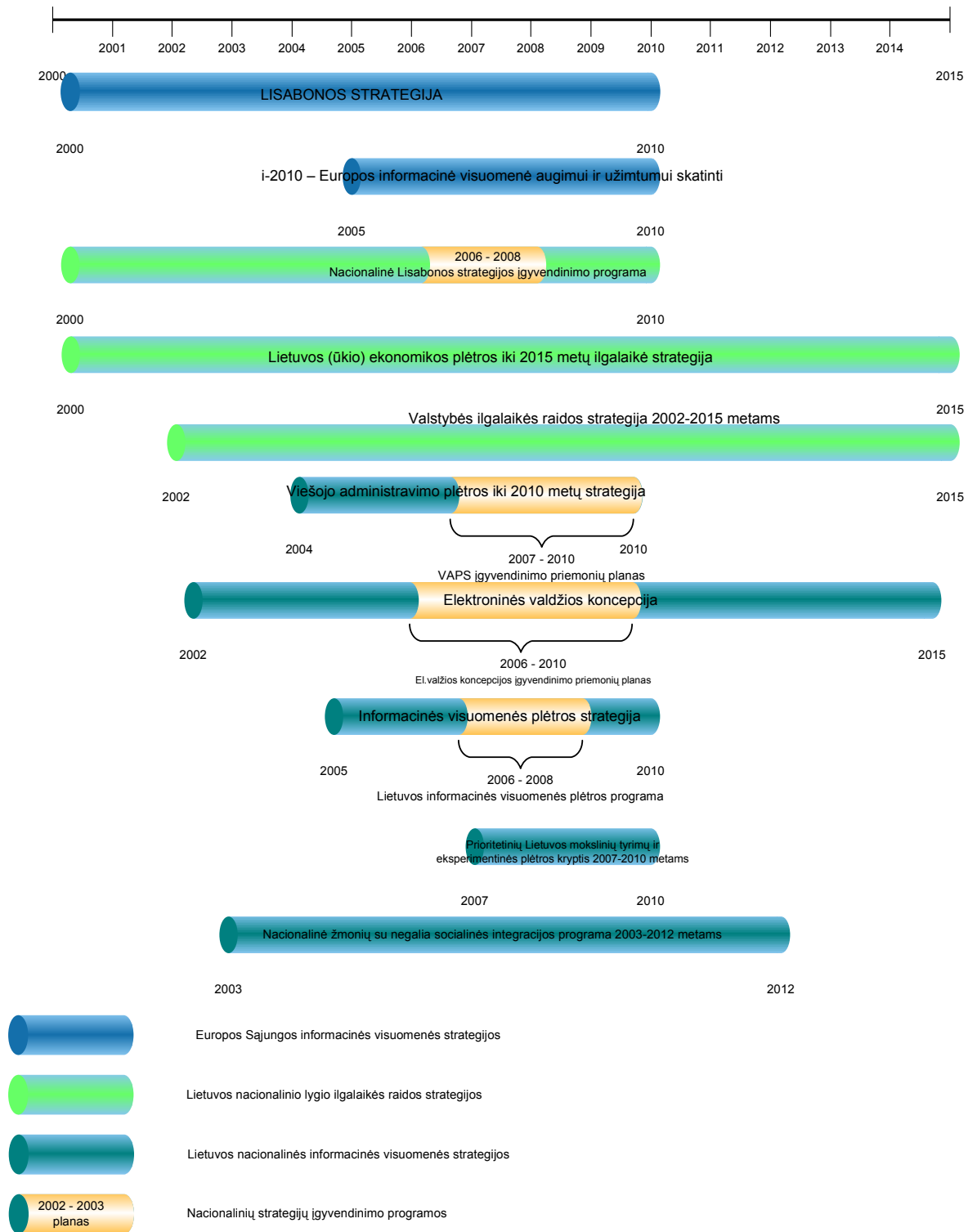
⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimas Nr. 488 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo“.

⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr.1097 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių plano patvirtinimo“.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“.

¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“.

1 pav. IT plėtros strategijos, politikos ir jų įgyvendinimo planai

* Schemoje nurodytos tik tos strategijos ir jų įgyvendinimo programos, kurios galiojo audito atlikimo metu (2007 metais).

Šaltinis – Valstybės kontrolė

1.2. Informacinės visuomenės plėtros strategija

Valstybės kontrolė 2006 metais atliko auditą „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“. Šio audito metu jau buvo nagrinėti Informacinės visuomenės plėtros strategijos įgyvendinimo eigos procesai, pateikti vertinimai ir rekomendacijos.

Valstybinių auditorių 2006 metais teiktos rekomendacijos¹² dėl valstybinių institucijų informacinės visuomenės plėtros valdymo funkcijų priskyrimo valstybiniu lygmeniu (nes nėra parengtų informacines sistemas reglamentuojančių teisės aktų) iš dalies įgyvendintos Vyriausybės nutarimu¹³ audito metu.

1.3. Elektroninės valdžios koncepcija

Vyriausybė 2002 m. gruodžio 31 d. patvirtino Elektroninės valdžios koncepciją (toliau – Koncepcija)¹⁴ ir įpareigojo VRM parengti ir, suderinus su suinteresuotomis institucijomis, pateikti Vyriausybei tvirtinti el. valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planą.

El. valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planą Vyriausybė patvirtino 2003 m. lapkričio 25 d.¹⁵

Vyriausybė paskyrė VRM¹⁶ vykdyti el. valdžios projektų valdymą ir atlikti viešųjų paslaugų teikimo, naudojant skaitmenines technologijas, priežiūrą, IVPK pavesta koordinuoti ir stebėti el. valdžios projektų įgyvendinimą.

Valstybiniai auditoriai, susipažinę su VRM parengta Koncepcija ir nustatyta valdymo struktūra, pastebėjo, kad tikrovė neatitinka kai kurių Koncepcijos nuostatų, nevykdomi atskiri pavedimai (1 pvz. ir 2 pav.).

¹² Valstybės kontrolės audito ataskaita „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“, http://www.vkontrole.lt/veikla_ataskaitos_archyvas.php?v

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 410 „Dėl duomenų saugos valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose“.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 29 d. nutarimo Nr. 307 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimo Nr.1468 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“ redakcija.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“.

1 pavyzdys

Vyriausybės nutarime¹⁷, patvirtinančiame Konceptiją, numatyta, kad „Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotai institucijai, atsakingai už e. valdžios projektų valdymą, turės būti suteikti reikiami įgaliojimai, kad ji galėtų organizuoti projektų saugumo auditą, konsultuoti institucijas duomenų apsaugos teisiniais ir technologijos klausimais.“ Konceptijos nuostatos neperkeltos į vėlesnius teisės aktus¹⁸, todėl atitinkami įgaliojimai nebuvo suteikti ir nenustatyta, ką apima projektų saugumo auditas.

VRM teigimu¹⁹, Projektų saugos audito vykdymas yra numatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 601 (Žin., 2006, Nr. 70-2575) patvirtintos Elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų informacinėse sistemose valstybinės strategijos iki 2008 metų įgyvendinimo priemonių plane. Šių metų III ketvirtį yra atliktas pagrindinių registrų ir tarptautinių standartų ISO 17799 atitikties auditas.

Auditorių nuomone, neatitikimai (2 pvz.) tarp Konceptijos ir tikrovės turi įtakos el. valdžios įgyvendinimo rezultatyvumui.

2 pavyzdys

Elektroninės valdžios koncepcija numato, kad institucijų bendravimo protokolų saugiamo valstybės institucijų tinkle suderinimui Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigs darbo grupę, kuri nustatys tinklo plėtotės planą ir aprašys tarpusavio sąsajų parametrus, taip pat dokumente bus aprašyti sąsajų su išorės vartotojais parametrai ir jiems keliami reikalavimai. Šios Konceptijos nuostatos nebuvo perkeltos į Konceptijos įgyvendinimo priemonių planus, taip pat į kitus teisės aktus ir liko neįgyvendintos.

VRM atstovų teigimu, Konceptiją reikia peržiūrėti, nes ji neatitinka šios dienos aktualijų. Naują Elektroninės valdžios strategiją numatyta parengti 2008 metais²⁰. Valstybinių auditorių nuomone, Konceptija turėtų būti mažai kintantis dokumentas, aprašantis pagrindines nuostatas ir ateities planus. Labiau kintantis dokumentas galėtų būti jos įgyvendinimo priemonių planai.

Išvados

1. Kai kurios elektroninės valdžios koncepcijos nuostatos yra pasenusios ir neatitinka tikrovės.
2. Elektroninės valdžios koncepcijos ir susijusių strategijų įgyvendinimo priemonės dubliuojasi, kai kurioms numatyti skirtingi įgyvendinimo terminai.

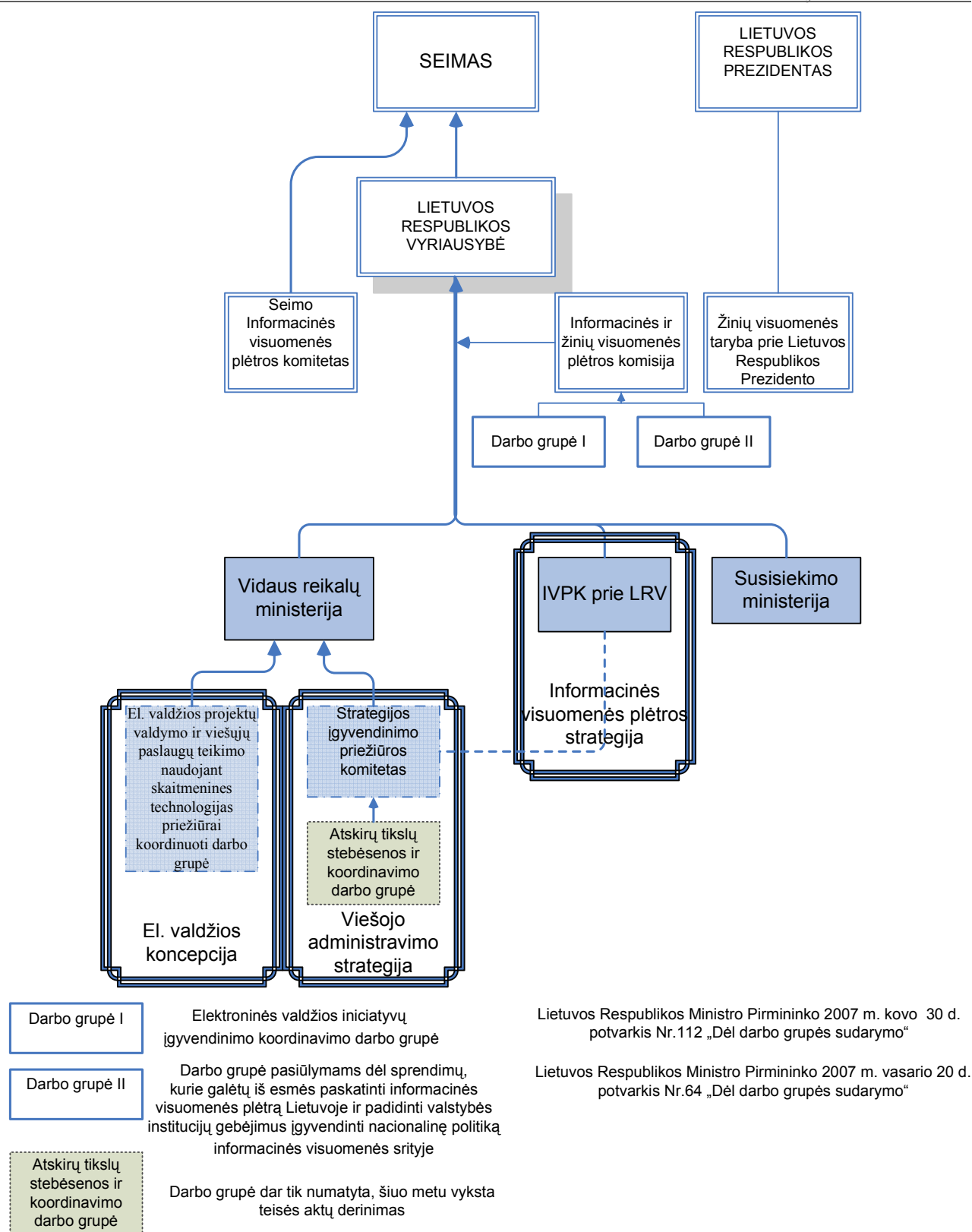
2 pav. Informacinių technologijų strategijų vykdomoji organizacinė schema

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“ 44 p.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“.

¹⁹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2007 m. rugsėjo 18 d. raštas Nr. 1D-7259(13) „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

²⁰ VRM Informacinės politikos departamento informacija apie valstybės biudžeto lėšų poreikį 2008 metams numatomoms vykdyti priemonėms (projektams).

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybiniai auditoriai pastebėjo, kad kai kurios Informacinės visuomenės plėtros strategijos, Koncepcijos ir Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo priemonės ne tik kartojasi, bet ir skirtingose strategijose toms priemonėms numatytos skirtingos priežiūros institucijos arba skirtingi įgyvendinimo terminai (3 ir 4 pvz., 3 pav.).

3 pavyzdys

Koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane²¹ IVPK pavesta koordinuoti ir stebėti el. valdžios projektų įgyvendinimą, tačiau Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007-2010 m. priemonių plano²² 1.1.1 punktas nustato VRM atsakingą už viešojo administravimo sistemos stebėsenos (monitoringo) sistemos sukūrimą ir viešojo administravimo sistemos stebėseną.

VRM rašte²³ pažymima, kad „Viešojo administravimo stebėseną valstybės lygmeniu organizuoja Vidaus reikalų ministerija, kuri apibendrina gautą iš kitų viešojo administravimo subjektų informaciją ir teikia ataskaitą Vyriausybei. Pagal Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007 – 2010 metų priemonių planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. 1097, viešojo administravimo sistemos stebėsenos (monitoringo) sistemos sukūrimas yra numatytas 2009 metų II ketvirtį“.

Tačiau lygiagrečiai IVPK pažymi²⁴, kad „Vykdydamas Koncepcijos 2.1 priemonę Komitetas parengė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 3 d. nutarimą Nr. 536 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 3 d. nutarimo Nr. 182 „Dėl informacinės visuomenės plėtros koordinavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“, kur nustatyta, kad IVPK stebi ir koordinuoja Koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane numatytas priemones vadovaujantis Informacinės visuomenės plėtros koordinavimo metodika.

4 pavyzdys

Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006-2008 metų programoje numatyta iki 2007 metų IV ketvirčio jau teikti elektroninio parašo paslaugų sertifikavimą. Viešojo administravimo plėtros strategijos įgyvendinimo priemonių plane numatyta šių paslaugų teikimą organizuoti iki 2008 metų IV ketvirčio.

Išvada

Tobulintinas Valstybės informacinės visuomenės politikos strateginis valdymas, nes toms pačioms priemonėms įgyvendinti kuriamos dubliuojančios priežiūros struktūros. Strateginių dokumentų įgyvendinimo planai rengiami neatsižvelgiant į susijusių sričių strateginius dokumentus, neišlaikomas informacinės visuomenės plėtros politikos vientisumas ir nuoseklumas.

Gerojoje praktikoje²⁵ siūloma užtikrinti veiklos ir IT strateginių planų darną. Valstybinių auditorių nuomone, tai sunku užtikrinti, nes Koncepcija, detalizuojanti platesnę aprėptį turinčią Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategiją, buvo sukurta žymiai anksčiau (2002 metai)

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“.

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas Nr. 1097 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 m. strategijos įgyvendinimo 2007-2010 m. priemonių plano patvirtinimo“.

²³ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2007 m. rugsėjo 18 d. raštas Nr. 1D-7259/13 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

²⁴ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. raštas Nr. (2)S-1370 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

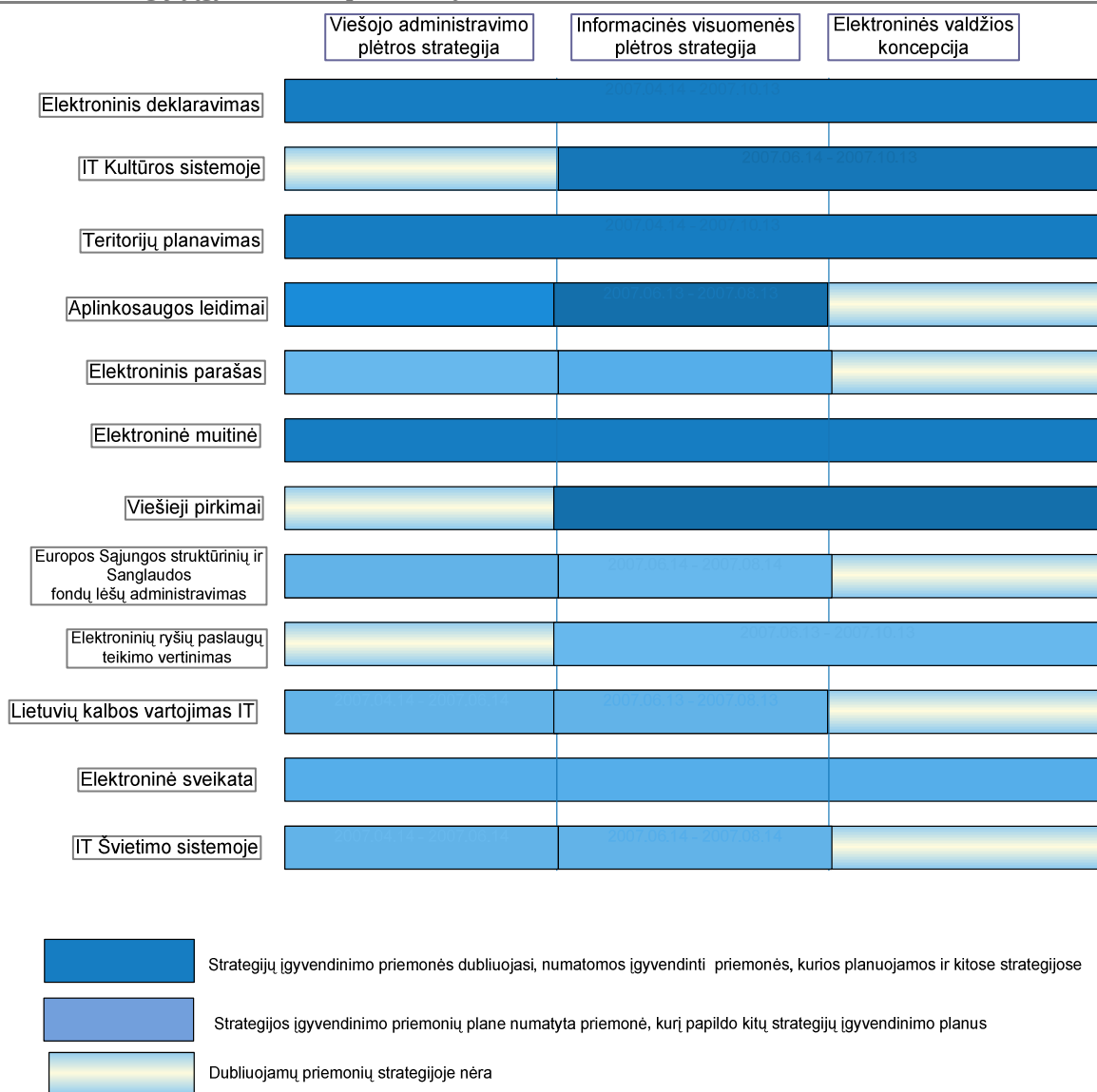
²⁵ Control Objectives for Information and related Technology (CobiT®), Information Technology Governance Institute (ITGI). 759.

nei šis, viso viešo administravimo strateginis dokumentas (2004 metai), bei Lietuvos Informacinės visuomenės plėtros strategija (2005 metai).

Rekomendacija Vyriausybei

Inicijuoti Informacinės visuomenės plėtros strategijos, Elektroninės valdžios koncepcijos ir Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos ir kitų su el. valdžia susijusių strateginių dokumentų peržiūrą, atnaujinimą ir suderinimą tarpusavyje.

3 pav. Strategijų įgyvendinimo priemonių analizė

Šaltinis – Valstybės kontrolė

1.4. Strateginis planavimas instituciniu lygmeniu

Valstybės kontrolės 2006 metų atlikto audito „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“ metu buvo nagrinėjama institucijų strateginių planų

rengimo tvarka. Šio audito ataskaitoje²⁶ IVPK buvo pateiktos rekomendacijos dėl institucijų IT strateginių planų parengimo reglamentavimo.

Valstybiniai auditoriai šiose rekomendacijose pabrėžė, kad svarbu teisės aktuose numatyti, kaip ir kada įstaigoms rengti IS strateginius planus ir apibrėžti administracines strateginių planų kūrimo ir įgyvendinimo funkcijas.

Šios rekomendacijos numatomos įgyvendinti įsigaliojus naujam Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymui, kurio projektą IVPK žada pateikti svarstyti Vyriausybei 2007 m. III ketvirtį.

2. Informacinių technologijų projektų ir informacinių sistemų būklės kontrolė

2.1. Valstybinis informacinių sistemų kontrolės lygmuo

Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane²⁷ VRM priskirta el. valdžios projektų valdymo ir viešųjų paslaugų priežiūros funkcijos, IVPK – koordinavimo ir stebėjimo funkcija. Vadovaujantis geraja praktika²⁸ galima teigti, kad IT valdymas apima stebėjimo ir pasiektų rezultatų įvertinimo funkciją. IT procesų vertinimai turi būti atliekami tam, kad būtų nustatytas nuokrypis nuo numatyto plano ir laiku pakoreguota veikla, t. y. valdomas procesas.

Išvada

Elektroninės valdžios koncepcijoje stebėjimo ir valdymo funkcijos priskirtos skirtingoms institucijoms ir tai gali komplikuoti el. valdžios projektų įgyvendinimo kontrolę.

Elektroninės valdžios koncepcijoje ir jos įgyvendinimo priemonių plane VRM įvardyta kaip įgyvendinimo projektams vadovaujanti institucija. Vidaus reikalų ministro įsakymu²⁹ sudaryta Elektroninės valdžios projektų valdymo ir viešųjų paslaugų teikimo, naudojant skaitmenines

²⁶ Valstybės kontrolės audito ataskaita „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“, http://www.vkontrole.lt/veikla_ataskaita.php?1416

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“.

²⁸ Control Objectives for Information and related technology (CobiT®), Information technology Government Institute (ITGI). 759.

²⁹ Vidaus reikalų ministro 2004 m. vasario 9 d. įsakymas Nr. 1V-41 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

technologijas priežiūrai koordinuoti, darbo grupė, į kurią įtraukti VRM, IVPK, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos (toliau – Muitinė), Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos (toliau – VMI) ir Teisingumo ministerijos atstovai. IVPK atsisakė³⁰ VRM kvietimo dalyvauti šioje darbo grupėje. IVPK teigė, kad visą informaciją apie informacinės visuomenės plėtros priemonių įgyvendinimą (taip pat ir el. valdžios projektų įgyvendinimą) gaus ir ataskaitas rengs vadovaudamasis Lietuvos informacinės visuomenės plėtros programa. Taip pat teigiama, jog šios programos nuostatų pakanka, kad būtų įvykdytas pavedimas IVPK koordinuoti ir stebėti el. valdžios projektus.

Valstybinių auditorių parengtoje Informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programos, Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano lyginamosios analizės medžiagoje strategijų priemonės sugretinamos pagal atskiras ūkio sritis (3 pav.). Valdymo organizacinė schema (2 pav.) parodo, kad ministerijos, įstaigos prie ministerijų ir kitos valstybės įstaigos, įgyvendinančios el. valdžios projektus pagal atskiras strategijas, yra atskaitingos skirtingoms institucijoms, teikia informaciją apie priemonių įgyvendinimą skirtingais terminais ir forma (3 pvz.).

Išvada

Elektroninės valdžios koncepcijos, Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programos ir Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo priemonių persidengimas ir panašių priežiūros struktūrų šiems planams vykdyti kūrimas decentralizuoja (išskaido) projektų valdymo ir įgyvendinimo išteklius ir nesudaro sąlygų sukurti vientisą ir efektyvią valdymo struktūrą.

Šis valstybinių auditorių pastebėjimas atkartoja Lietuvos laisvosios rinkos instituto (toliau – LLRI) Europos Komisijos užsakyму³¹ atlikto tyrimo ekspertų rekomendaciją sustiprinti projektų valdymą priskiriant vienam projektui vieną atsakingą instituciją.

Rekomendacija Vyriausybei

Atsižvelgus į valstybinių auditorių pastebėjimus, spręsti dėl Elektroninės valdžios valdymo struktūros tobulinimo.

³⁰ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2006 m. birželio 22 d. raštas Nr. (71)-S- 759.

³¹ „Next steps in developing Information Society Services in the New Member States: the Cases of eGovernment and eHealth“, projekto koordinatorius ICEG (Europe International Centre for Economic Growth), užsakovas – Europos Komisija per savo institutą IPTS, 2006–2007 metai.

Koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane, Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programoje ir Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių plane nustatytos valdymo ir priežiūros struktūros, kuriamos darbo grupės ir priežiūros komitetai (2 pav.).

Ministro Pirmininko potvarkiu³² sudarytai Elektroninės valdžios iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo darbo grupei pavesta išnagrinėti viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę terpę bendrąsias problemas ir prireikus teikti Ministrui Pirmininkui pasiūlymus dėl teisės aktų, reikalingų viešųjų paslaugų perkėlimui į elektroninę terpę, rengimo. Šioje darbo grupėje dalyvauja LRVK, IVPK, VRM, Ūkio ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Teisingumo ministerijos, VĮ „Regitra“, VMI, Muitinės ir Vilniaus miesto savivaldybės informacinių technologijų padalinių atstovai.

Ministro Pirmininko potvarkiu³³ iš IT ir telekomunikacijos verslo bei valstybės įstaigų atstovų sudarytai darbo grupei buvo pavesta pateikti Ministrui Pirmininkui pasiūlymus dėl:

- strateginių valstybės iniciatyvų, siekiant iš esmės paskatinti informacinės visuomenės plėtrą Lietuvoje, ir jų finansavimo galimybių naudojant 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą;
- principų, kuriais vadovaujantis būtų geriau įgyvendinama valstybės informacinės visuomenės politika, pagerintas tarpinstitucinis koordinavimas.

Darbo grupės pasiūlymai³⁴ pateikti Ministrui Pirmininkui 2007 m. balandžio 24 d.

Darbo grupė nurodė vieną iš informacinės visuomenės plėtros silpnybių: „Silpnas koordinavimas iš viršaus strateginiu lygiu (VRM – IVPK – LR Susisiekimo ministerija „trivaldystė“, IVPK atstovas neturi politinių įgaliojimų), be to, jo įtaka apsiriboja vykdomosios valdžios kompetencija“.

Darbo grupės nuomone, lyderystės trūkumas yra esminis trukdis plėtojant Lietuvos informacinės visuomenės politiką. Lyderystė suprantama kaip strateginis, o ne operatyvinis vadovavimas, padedantis nukreipti, koordinuoti visų valstybės institucijų pastangas, kurio svarbi sudedamoji dalis – gero pavyzdžio rodymas. Viena iš informacinės visuomenės plėtros silpnybių, šios darbo grupės pastebėjimu, yra institucinis žinybiškumas, sunkumai susitariant dėl viešojo

³² Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. kovo 30 d. potvarkis Nr. 112 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

³³ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. vasario 20 d. potvarkis Nr. 64 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

³⁴ http://www.lrv.lt/ziniu_visuomene/darbo%20grupes%20pasiulymai.pdf

intereso informacinės visuomenės srityje, vangiai priimami principiniai sprendimai (pvz., dėl el. parašo modelio srityje), ilgas bet kurios platesnės iniciatyvos derinimas.

Valstybinių auditoriai, remdamiesi pasaulio IT strateginio valdymo gerąja praktika (7 priedas), mano, kad informacinės visuomenės politikos formavimo lyderystės turėtų imtis Vyriausybės Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisija ir IVPK.

Rekomendacija Vyriausybei

Užtikrinti informacinės ir žinių visuomenės plėtros politikos vientisumą ir nuoseklumą, taip pat Komisijos nuostatuose numatytų pagrindinių uždavinių įgyvendinimo kontrolę.

Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisija (toliau – Komisija) įsteigta Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu³⁵ spręsti strateginius informacinės visuomenės plėtros klausimus. Komisiją sudaro Ministras Pirmininkas (komisijos pirmininkas), Ministro Pirmininko patarėjas, finansų ministras, susisiekimo ministras, teisingumo ministras, ūkio ministras, vidaus reikalų ministras, švietimo ir mokslo ministras, Respublikos Prezidento atstovas, Lietuvos Respublikos Seimo atstovas, Vyriausybės kancleris, IVPK ir VDAI direktoriai³⁶.

Komisijos nuostatuose teigiama, kad Komisija „yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu sudaroma nuolatinė komisija, svarstanti strateginius šalies informacinės ir žinių visuomenės plėtros klausimus, ...“ ir nustatyta Komisijos funkcija - „4.2 išklauso ir svarsto ministerijų, Vyriausybės įstaigų, kitų valstybės institucijų ir įstaigų atstovų pranešimus ir ataskaitas apie tai, kaip vykdomos informacinės ir žinių visuomenės plėtros ir valstybės modernizavimo informatikos priemonės“.

5 pavyzdys

2006 metais vyko 4 Komisijos posėdžiai, kuriuose buvo nagrinėta viena nebuvo nagrinėti klausimai, susiję su pavedimų kontrole, buvo pateikta tik viena el. parašo įstatymo įgyvendinimo ataskaita. 2006 m. balandžio 25 d. posėdyje buvo nagrinėjami ne strateginiai, bet einamieji IVPK klausimai dėl vidaus audito tarnybos steigimo ir naujų patalpų šiam komitetui parinkimo. Pastebėtina, kad į Komisijos nuostatus nėra įtraukta funkcija spręsti vidinius įstaigų reikalus. Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo problemos ir rezultatai Komisijos posėdžiuose nebuvo nagrinėti.

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 27 d. nutarimu Nr. 225 „Dėl Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos sudarymo, jos nuostatų patvirtinimo ir darbo organizavimo“.

³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 20 d. nutarimo Nr. 434 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 225 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros komiteto sudarymo jos nuostatų patvirtinimo ir darbo organizavimo“ pakeitimo“ redakcija.

Vadovaujantis pasauline gerąja praktika, strateginiai komitetai steigiami spręsti strateginių sprendimų priėmimo, investicijų paskirstymo ir kontrolės koordinavimo klausimus³⁷. Strateginis IT procesų valdymas padeda siekti konkurencinio pranašumo ir užtikrinti, kad tikslai bus pasiekti. Strateginių komitetų ar kito aukščiausio lygio valdymo organo dėmesys turi būti sutelktas į esminių sprendimų priėmimą ir lėšų paskirstymą³⁸.

Valstybinių auditorių nuomone:

- 1) IVPK turėtų atlikti valstybės investicinių projektų vertinimą ir stebėti jų įgyvendinimą;
- 2) Komisija turėtų tvirtinti suderintų su IVPK investicinių projektų prioritetus arba juos reitinguoti (sudaryti eilę).

Išvada

Komisija 2006 metais tinkamai neatliko savo funkcijų, todėl nebuvo panaudoti visi el. valdžios įgyvendinimo kontrolės svertai.

Rekomendacija Vyriausybei

Užtikrinti, kad Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisija kasmet tvirtintų investicinių informacinės visuomenės plėtros projektų prioritetus arba šiuos projektus reitinguotų, o taip pat užtikrintų vykdomų projektų nuolatinę kontrolę.

Rekomendacija IVPK

Tobulinti el. valdžios investicinių projektų vertinimą, atsižvelgiant ne tik lėšų informacinėms technologijoms pagrįstumą, bet ir projektų įgyvendinimo laiko pagrįstumą, įgyvendinimo galimybes, ir stebėti šių projektų įgyvendinimą.

Valstybinio audito metu Vyriausybės Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos veikloje buvo pastebėta pažanga. Šios komisijos posėdžiose 2007 metais buvo nagrinėjami elektroninio parašo priežiūros institucijos Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo įgyvendinimo metinė ataskaita ir Tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos efektyvų funkcionavimą užtikrinti veiksmų planas, nustatyti pavestų darbų atlikimo terminai.

³⁷ IT strateginio valdymo instituto metodika „COBIT 4.0 – Control Objectives for Information and Related Technologies 4.0”, IS Governance Institute.

³⁸ IT strateginio valdymo instituto metodika „IT Governance Implementation Guide, 2nd Edition”, IT Governance Institute.

VRM, vykdydama Konceptijos nustatytas valdymo funkcijas, atlieka kasmetinę institucijų apklausą, kaip įgyvendinamas el. valdžios priemonių planas. VRM atliekamos apklausos rezultatai pateikiami vidaus reikalų ministrui, tačiau skelbiami nepakankamai viešai.

VRM atstovo teigimu viešojo administravimo sistemos vertinimas jau numatytas VRM planuose ir šiuo metu rengiama stebėsenos (monitoringo) metodika, kaip numatyta Viešojo administravimo plėtros iki 2010 m. įgyvendinimo 2007–2010 m. priemonių plane.

Įgyvendindamas jam priskirtą projektų stebėjimo funkciją, IVPK 2005 ir 2006 metais atliko po du tyrimus: viešųjų elektroninių paslaugų teikimo tyrimą ir palyginamąjį el. paslaugų vartojimo tyrimą, kurį atliko bendrovė *TNS Gallup Lietuva*. Pirmo 2005 metų tyrimo duomenimis, 2005 m. gegužės mėnesį pagrindinių viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę lygis Lietuvoje buvo iki 64,65 proc. (2004 m. – 49,17 proc.). Šio tyrimo rezultatai nepristatyti Komisijai. Valstybiniai auditoriai pastebėjo, kad IVPK užsakymu apklausos būdu atlikto tyrimo „IT saugumo ir elektroninės valdžios rodikliai“ rezultatai rodo bendrus (ne tik elektroninės valdžios) elektroninių paslaugų vartojimo rodiklius, tačiau šis vertinimas nepateikta išsamaus kokybinio viešųjų elektroninių paslaugų vertinimo. Jo pagrindinis tikslas buvo nustatyti kiek gyventojų naudojami el. paslaugomis, kokiomis labiausiai ir ar vartotojai jaučiasi saugūs privatumo ir asmeninių duomenų saugumo prasme.

Kokybiniai el. valdžios vertinimai yra aktualūs visos Europos mastu. i2010 e.vyriausybės veiksmų plane³⁹ pažymima, kad „aktualios informacijos teikimas, kiekybinis vertinimas, lyginamoji analizė, matavimas ir poveikio bei naudos lyginimas yra labai svarbūs e. vyriausybės paslaugoms populiarinti“. Šiame plane numatoma sukurti poveikio (naudos) matavimo sistema „gali būti papildoma priemonė, padėsianti nustatyti duomenų naudojimo būdus, pvz., nustatyti e. vyriausybės projekto investicijų ir produktyvumo santykį arba e. vyriausybės politikos bei programų poveikį BVP augimui, darbo vietų kūrimui ir socialinei sanglaudai“. Šiame i2010 vyriausybės veiksmų plane⁴⁰ nurodoma, kad kuriama poveikio (naudos) matavimo sistema susidarys iš bendrų rodiklių, kurie bus išmatuoti nacionalinių ar Europos lygiu, lyginamosios analizės.

Konceptijos įgyvendinimo priemonių plane⁴¹ IVPK pavesta iki 2004 metų I ketvirčio parengti el. valdžios projektų koordinavimo ir stebėjimo metodiką. Vykdydamas šį pavedimą IVPK

³⁹ Europos Komisijos 2006 m. balandžio 26 d. komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „i2010 e. vyriausybės veiksmų planas: e. vyriausybės plėtros spartinimas Europoje visų labui“

⁴⁰ *Ten pat.*

⁴¹ Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 29 d. nutarimo Nr. 1179 redakcija).

parengė Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą⁴² dėl el. valdžios projektų koordinavimo vadovaujantis Informacinės visuomenės plėtros koordinavimo metodika. Valstybinių auditorių pastebėjimai ir rekomendacijos dėl šios metodikos tobulinimo pateikti valstybinio audito ataskaitoje⁴³.

Išvada

Valstybinių auditorių nuomone, atliekant el. valdžios tyrimus, nėra pakankamai aiškiai apibrėžiami pagrindiniai veiklos vertinimo kriterijai, neatsižvelgiama į veiklos efektyvumą ir rezultatyvumą.

Panašiai teigiama Ministro Pirmininko potvarkiu⁴⁴ sudarytos darbo grupės ataskaitoje⁴⁵: „Viešųjų e-paslaugų kokybė nėra sistemingai stebima ir koreguojama (ypač atsižvelgiant į vartotojų nuomonę), jų pridėtinė vertė nėra sistemiškai matuojama, verslas į elektroninių paslaugų kūrimo procesą nėra įtraukiamas, jo kompetencija, finansiniai pajėgumai ir motyvacija nėra išnaudojami.“

Valstybiniai auditoriai nagrinėjo pastaraisiais metais atliktus tris tarptautinius tyrimus. Oficialiuose VRM ir IVPK tinklalapiuose pristatomas *Capgemini* tyrimas⁴⁶, atliktas Europos Komisijos užsakymu 2004 ir 2006 metais.

Valstybiniai auditoriai pasinaudojo LLRI studijos⁴⁷ pateikta *Capgemini* tyrimų 2004 m. ir 2006 m. Lietuvos vertinimų palyginamąja lentele (5 priedas). Vertinant el. valdžios paslaugų Lietuvoje prieinamumą ir jų perkėlimo į elektroninę erdvę lygį, buvo remiamasi dvidešimčia Europos Komisijos patvirtintų paneuropinių paslaugų, iš jų – dvylika elektroninių paslaugų gyventojams ir aštuoniomis – verslui.

Viešųjų paslaugų perkėlimo į internetą branda, atliekant šį tyrimą, yra keturių lygių⁴⁸:

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 3 d. nutarimas Nr. 536 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 3 d. nutarimo Nr. 182 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros koordinavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“.

⁴³ Valstybės kontrolės audito ataskaita „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“, http://www.vkontrole.lt/veikla_ataskaita.php?1416

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. vasario 20 d. potvarkis Nr. 64 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

⁴⁵ http://www.lrv.lt/ziniu_visuomene/darbo%20grupes%20pasiulymai.pdf

⁴⁶ „Online availability of public services: How Europe Progressing?“ Web Based Survey on Electronic Public Services, Capgemini, 2006.

⁴⁷ „Elektroninės valdžios Lietuvoje būklė ir perspektyvos“, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“.

Pirmasis lygis – informacinio pobūdžio viešosios paslaugos. Institucija pateikia viešąją informaciją internetu.

Antrasis lygis – dalinė transakcija. Institucija pateikia vartotojui savo tinklalapiuose iš dalies automatizuotas formas ir anketas, kurias užpildęs ir išspausdinęs vartotojas gali jomis naudotis (pvz., pateikti institucijai duomenis).

Trečiasis lygis – dalinis interaktyvumas. Vartotojo tapatybė nustatoma sistemoje. Jis gali pateikti paklausimus, ir institucija el. paklausimo pagrindu atsako į šį paklausimą. Tačiau viešojo paslauga (pvz., pažyma) pristatoma neelektronine forma.

Ketvirtasis lygis – visiškas interaktyvumas, baigtas el. valdžios projektas, kai vartotojas elektroniniais kanalais pateikia užklausą ir gauna galiojančią elektroninę viešąją paslaugą.

Valstybiniai auditoriai, atlikę preliminarų viešųjų paslaugų kokybės vertinimo testą, nustatė, kad šiuo požiūriu el. valdžios pasiekti ir skelbiami rezultatai neatitinka nustatyto lygio. Valstybiniai auditoriai atliko paso keitimo ir pašalpos gavimo procedūrų testavimą, kurio rezultatai rodo, kad keičiant pasą nepriimamos tinklalapyje pateiktos prašymų formos, t. y. ši paslauga teikiama tik 1-uoju lygiu. Panašų pastebėjimą pateikė ir LLRI ekspertai, kurie suabejojo 2006 metais pasiektu vairavimo teisių gavimo 3-uoju lygiu. Faktiškai ši paslauga teikiama tik 1-uoju lygiu, t. y. tinklalapyje teikiama informacija apie viešąją paslaugą. Valstybinių auditorių nuomone, turint galvoje Europos Komisijos užsakymu atliktus *Capgemini* tyrimus, šie rodikliai per daug pozityviai atspindi Lietuvos pasiektą elektroninių paslaugų perkėlimo brandą. Ministro Pirmininko potvarkiu⁴⁹ sudarytos darbo grupės ataskaitoje taip pat teigiama, kad įvairiuose globaliuose reitinguose Lietuvos laimėjimai šioje srityje paprastai vertinami labai vidutiniškai (pvz., IBM ir EIU e-parengties tyrimas: Lietuva yra 38-a iš 64-ių šalių pasaulyje ir 7-a iš 14-os vidurio ir rytų Europos šalių).

Valstybiniai auditoriai pastebi, kad Europos Komisijos vertinimas nevisiškai tiksliai atitinka dabartinę el. valdžios būklę Lietuvoje. Europos Komisija, vertindama el. valdžios būklę, apsiriboja teikiančių viešąsias paslaugas valdžios institucijų svetainių apžvalga, tačiau neįvertina skelbiamos informacijos patikimumo ir tikrumo.

*Brown universiteto*⁵⁰ (JAV) užsakymu atliktos kasmetinės el. valdžios būklės apžvalgos 2006 metų rezultatai pateikiami indeksuojant el. valdžios būklę. Šis tyrimas apima 198 šalių valdžios institucijų svetaines pagal nustatytus kriterijus, tokius kaip publikacijų ir duomenų bazių prieinamumas, el. paslaugų pasiūla kiekvienos šalies viešojo administravimo institucijų

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. vasario 20 d. potvarkis Nr. 64 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

⁵⁰ <http://www.insidepolitics.org/>

tinklalapiuose, garso ir vaizdo medžiagos kiekis, informacijos prieinamumas kitomis užsienio kalbomis, svetainės pritaikymas neįgaliesiems, vartotojų ir kitų papildomų mokesčių bei reklamos nebuvimas, asmens duomenų apsaugos politika, galimybė mokėti kreditinėmis kortelėmis ir naudoti elektroninį parašą bei kt. Lietuva 2006 metais užėmė 83-iąją vietą (2005 m. – 87-ąją) iš 198 šalių. Ją aplenkė artimiausios kaimynės: Estija – 25-oji (2005 m. – 14-oji), Latvija – 56-oji (2005 m. – 83-ioji), Baltarusija – 64-oji (2005 m. – 115-oji), Ukraina – 21-oji (2005 m. – 93-ioji). Išskyrus Estiją (kuri ir taip užima aukštą vietą) ir Lietuvą, visos šios šalys padarė didelę pažangą per pastaruosius metus.

Microsoft kompanija 2006 metais inicijavo el. valdžios padėties Lietuvoje tyrimą, kurį pavedė atlikti LLRI ir UNESCO Tarptautinio žinių ekonomikos ir žinių vadybos centrui.

Šio tyrimo metu pagrindinis dėmesys buvo skirtas uždavinių, kriterijų ir metodų, kuriais remdamasi el. valdžios politika galėtų siekti Lietuvos viešojo sektoriaus efektyvumo ir didesnio šalies konkurencingumo, apžvalgai.

Kaip rodo LLRI, vykdančio tarptautinį el. valdžios būklės ir plėtros ES šalyse narėse tyrimą⁵¹, ekspertų apklausos⁵² rezultatai, yra trys pagrindinės el. valdžios tyrimų Lietuvoje ypatybės:

- el. valdžios politikoje kokybės ir rezultatyvumo (efektyvumo, skaidrumo) tikslai buvo tik įvardyti, bet jų nebuvo tikslingai siekiama (tai rodo ir tyrimų pobūdis);
- daugumoje tyrimų, vertinimų ir dokumentų vieninteliu el. valdžios plėtojimo kriterijumi buvo laikomas el. paslaugų skaičius (arba įdiegtų paneuropinių el. valdžios paslaugų skaičius) bei jų perkėlimo į el. erdvę lygis;
- el. paslaugų vartojimas buvo tiriamas labai apibendrintai (Statistikos departamento tyrimai).

Atsižvelgiant į Vyriausybės siekį pažaboti korupciją Lietuvoje, vertas dėmesio LLRI 2005 metais atliktas el. valdžios, kaip antikorupcinės priemonės, tyrimas⁵³. LLRI ekspertai teigia, kad „Lietuvoje dauguma korupcijos plitimui palankių viešųjų paslaugų neteikiamos ketvirtuoju lygiu, nors jų automatizavimas yra įmanomas (pvz., leidimai, licencijos). To priežastis – ne technologinių, o administracinių sprendimų stoka“.

⁵¹ „Next steps in developing Information Society Services in the New Member State: the Cases of eGovernment and eHealth“, projekto koordinatorius ICEG (Europe International Centre for Economic Growth), užsakovas – Europos Komisija per savo institutą IPTS, 2006–2007, http://www.iceg.hu/eng/res_projects/proj_Renata/EGEH_2.htm

⁵² Apklausta 15 el. valdžios ekspertų – specialistų, dirbančių el. valdžios politiką formuojančiose bei el. paslaugas teikiančiose institucijose, jas diegiančiose įmonėse, akademinėse bei visuomeninėse organizacijose.

⁵³ Elektroninės valdžios galimybės mažinant korupciją viešajame sektoriuje, LLRI. Pilietinis aljansas prieš korupciją, 2005.

IVPK manymu, visų el. valdžios tyrimų tarpe labiau pažymėtina Pasaulinės informacinės visuomenės ataskaita, kurios duomenimis, Lietuva pagal skaitmeninės galimybės indeksą užima 33 vietą tarp 181 valstybės ir Pasaulio Ekonomikos Forumo 2006–2007 metų Pasaulio Informacinių technologijų ataskaita, kurios duomenimis, Lietuva 2006 metais padarė pastebimą pažangą ir pakilo į 39 vietą tarp 122 pasaulio šalių. 2005-ųjų metų apžvalgoje Lietuva užėmė 44 vietą iš 115 pasaulio šalių. Aukščiausias pozicijas Lietuva užima pagal mobiliojo ryšio skverbti – pagal šį rodiklį ji yra antroje vietoje pasaulyje.

Valstybiniai auditoriai pažymi, kad kokybiniai el. valdžios tyrimai šią sritį kontroliuojančių institucijų iniciatyva neatliekami, tačiau nepriklausomų ekspertų atliktų tyrimų rezultatai ir išvados neskelbiamos šių institucijų svetainių el. valdžios skiltyse. Nustatyti el. valdžios diegimo laimėjimai ir nesėkmės 2006 metais buvo nepakankamai analizuojamos Viešojo administravimo strategijos įgyvendinimo priežiūros komiteto, el. valdžios projektų valdymo ir viešųjų paslaugų teikimo naudojant skaitmenines technologijas priežiūrai koordinuoti darbo grupės, el. valdžios iniciatyvų įgyvendinimo koordinavimo darbo grupės posėdžiuose.

Išvada

Valstybinių auditorių nuomone, nesant objektyvios stebėsenos mechanizmo, nevykdomas informacinių technologijų procesų valdymo etapas – esamos būklės stebėjimas ir įvertinimas.

Remiantis gerąja pasaulio praktika⁵⁴ galima teigti, kad įvertinimo procesas reikalingas vadovybei įsitikinti, jog suplanuoti procesai vyksta numatyta linkme ir numatytu laiku. Jei nustatytų tikslų nepasiekama, vadovybė turėtų imtis priemonių ištaisyti susiklosčiusią padėtį (nukrypimus).

Rekomendacija IVPK ir VRM

Valstybiniai auditoriai mano, kad VRM ir IVPK turėtų naudotis atliktų tyrimų ir apklausų rezultatais el. valdžios projektų įgyvendinimo efektyviam valdymui ir stebėjimui užtikrinti ir pateikti juos Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijai susipažinti, kad ji priimtų reikiamus sprendimus.

⁵⁴ IT strateginio valdymo instituto metodika „Cobit 4.0 – Control Objectives for Information and Related Technologies 4.0 IS Governance Institute“.

Rekomendacija Vyriausybei

Spręsti klausimą, kad el. valdžios projektų vertinimai būtų atliekami nuolat ir visapusiškai, vertinant ne tik patį el. valdžios projektų įgyvendinimo faktą, bet ir jų įgyvendinimo efektyvumą ir rezultatyvumą.

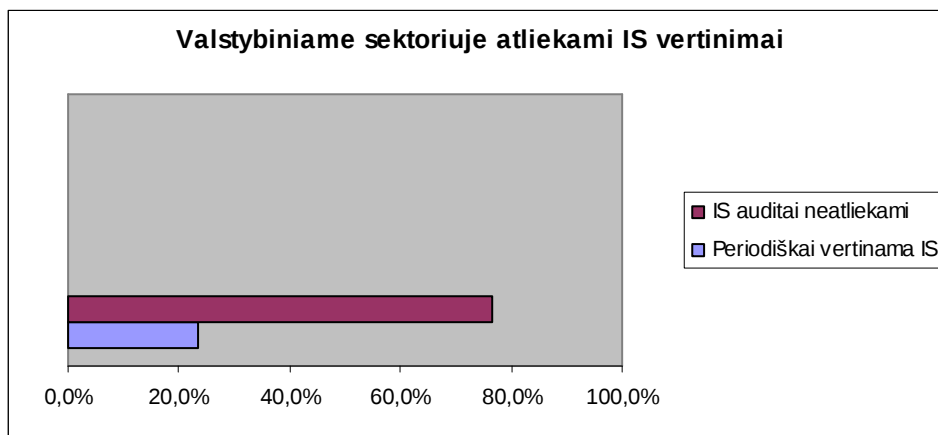
2.2. Informacinių sistemų būklės vertinimas (institucinis lygmuo)

Informacinė sistema yra viena iš įstaigos sudedamųjų dalių, kurias turi apimti įstaigoje sukurta vidaus kontrolės sistema. Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme⁵⁵ vidaus audito tarnybai nustatytas vienas iš pagrindinių uždavinių – ne rečiau kaip vieną kartą per trejus metus įvertinti, kaip vidaus kontrolė veikia viešajame juridiniame asmenyje.

Be to, siekiant užtikrinti informacinių sistemų saugos nuostatose ir kituose saugumo politiką reglamentuojančiuose teisės aktuose išdėstytų nuostatų įgyvendinimo kontrolę, saugos įgaliotinis valstybės įstaigose⁵⁶, valdančiose valstybės informacines sistemas, kasmet organizuoja auditą.

Apibendrinta informacija apie valstybiniame sektoriuje atliekamą IS vidaus auditą pateikta 4 paveiksle.

4 pav. Valstybiniame sektoriuje atliekamas IS vertinimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

IS vidaus auditą atlieka 23,4 proc. valstybės įstaigų. Valstybės įstaigų vadovai teigia, kad vidaus auditoriams nepakanka kompetencijos atlikti specializuotą IS vertinimą. Lietuvos

⁵⁵ Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas Nr. IX-1253.

⁵⁶ Vidaus reikalų ministro 2007-05-08 įsakymas Nr. 1V-172 „Dėl saugos dokumentų turinio gairių patvirtinimo“ ir anksčiau galiojęs vidaus reikalų ministro 2003-06-16 įsakymas Nr. 1V-272 „Dėl tipinių duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“.

Respublikos finansų ministro patvirtintoje⁵⁷ Pavyzdinėje vidaus audito metodikoje nėra rekomendacijų vidaus auditoriams, kaip atlikti IS auditą.

Rizika

Neatliekant teisės aktuose numatytų informacinių sistemų auditų, įstaigų vadovai nežinos apie informacinėms sistemoms kylančias grėsmes ir nesiims priemonių nuo jų apsisaugoti.

Valstybės kontrolė 2007 metais raštu⁵⁸ Finansų ministerija jau teikė rekomendacijas, susijusias su vidaus audito tarnybų atliekamu IS auditu. Šiame rašte teigiama:

1. Mūsų nuomone, tikslinga nustatyti Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus vidaus audito reikalavimus (standartus), atitinkančius tarptautiniu mastu pripažintus vidaus audito standartus.
2. Pavyzdinės vidaus audito metodikos⁵⁹ 12.4 ir 14 punktuose nurodoma, kad vidaus auditorius, be kita ko, turi tikrinti ir vertinti procedūras, taikomas informacijos apsaugai, taip pat atlikti informacinių sistemų auditą, tačiau Lietuvos Respublikos teisės aktuose neregamentuota, kas yra informacinių sistemų auditas ir kaip šis auditas turi būti atliekamas. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad vidaus audite naudotinas terminas ne „informacinių sistemų auditas“, o „informacinių technologijų auditas“ (žr. Tarptautinio Vidaus auditorių instituto (angl. IIA) internetinis leidinys *The Premier Information Technology Resource for Internal Auditors*⁶⁰). Dėl to teisės aktuose, reglamentuojančiuose vidaus auditą, tikslinga peržiūrėti ir patikslinti vartojamas sąvokas ir jų apibrėžimus.
3. Atkreipiame dėmesį, kad kai kuriose valstybės institucijose ir įstaigose, kuriose yra įsteigtos vidaus audito tarnybos, vidaus auditą (pvz., informacinių technologijų) pagal sutartis atlieka audito įmonės, tačiau Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme ir

⁵⁷ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl pavyzdinės vidaus audito metodikos, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir vidaus audito poreikio įvertinimo analizės metmenų patvirtinimo“.

⁵⁸ Valstybės kontrolės 2007 m. birželio 7 d. raštas Nr. S-(10-1.10.1)-Prot. Nr.1 „Dėl teisės aktų, susijusių su vidaus auditu“.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr.1K-117 „Dėl pavyzdinės vidaus audito metodikos, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir vidaus audito poreikio įvertinimo analizės metmenų patvirtinimo“.

⁶⁰ <http://www.theiaa.org/itaudit>

kituose teisės aktuose viešojo sektoriaus vidaus audito funkcijų iškelimas (angl. *outsourcing*) nereglamentuotas.

Rekomendacija Finansų ministerijai

Turėtų būti tobulinama Pavyzdinė vidaus audito metodika (arba parengta kita metodinė medžiaga vidaus auditoriams), kurioje būtų pateiktos rekomendacijos kaip atlikti informacinių sistemų auditus.

Pastaba. Apie pastebėtus trūkumus Finansų ministerija bus informuota atskiru raštu.

Finansų ministerija rašte⁶¹ nurodo, kad *vidaus audito metodines rekomendacijas galima rasti finansų ministerijos tinklalapyje adresu http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/vidaus_auditas/Vidaus_audito_rekomendacijos.pdf*, tačiau konkrečių administracinių teisės aktų, kurie įteisintų vidaus audito metodinių rekomendacijų naudojimą, nepateikia.

3. Investicijų ir projektų valdymas

3.1. Rekomendacijų įgyvendinimo vertinimas

Sudarant Elektroninės valdžios įgyvendinimo priemonių planą, VRM paskirta⁶² institucija, atsakinga už elektroninės valdžios projektų valdymą ir viešųjų paslaugų teikimo naudojant skaitmenines technologijas priežiūrą, o IVPK – institucija, atsakinga už elektroninės valdžios projektų koordinavimą ir stebėjimą. Valstybiniai auditoriai, 2006 metais įvertinę IS projektų valdymą, rekomendavo⁶³ IVPK atskirti projektų vertinimo ir valdymo funkcijas. IVPK šią rekomendaciją planavo įgyvendinti iki 2007 m. I ketvirčio pabaigos ir patvirtino Informacinės visuomenės plėtros investicinių projektų derinimo komisijos darbo reglamentą⁶⁴. Jame numatyta, kad komisijos narys turėtų nusišalinti nuo jo atstovaujamo struktūrinio padalinio pateikto projekto

⁶¹ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2007 m. rugsėjo 25 d. raštas Nr.((11.4)-5K-0727199)-6K-0710798 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

⁶² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“(aktuali redakcija).

⁶³ Valstybinio audito 2006 m. rugsėjo 6 d. ataskaita Nr. IA-9000-4-2 „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“.

⁶⁴ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2007 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. T-44 „Dėl informacinės visuomenės plėtros investicijų projektų derinimo komisijos ir jos darbo reglamento patvirtinimo“.

derinimo. Tačiau valstybiniai auditoriai pastebėjo, kad IVPK tęsia IS projektų vykdymą (3.3.1. ir 3.3.2 poskyriai).

IVPK direktoriaus teigimu, sprendimai dėl informacinės visuomenės plėtros investicinių projektų vykdymo priimami Vyriausybės posėdžiuose ir Ministro Pirmininko pavedimu paskiriamas vykdytojas.

Rizika

IVPK neatskirtos valstybės investicijų projektų parengimo, jo vertinimo, vykdymo ir rezultatų priėmimo funkcijos, todėl atsiranda rizika:

- a. dėl valstybės investicinių projektų neobjektyvaus vertinimo,
- b. dėl netinkamo IVPK išteklių išskaidymo.

Rekomendacija Vyriausybei

Spręsti dėl IVPK valstybės investicinių projektų vykdymo ir vertinimo funkcijų atskyrimo.

Darbo grupė, teikianti Ministrui Pirmininkui pasiūlymus, kaip skatinti informacinės visuomenės plėtrą Lietuvoje⁶⁵ (2.1. skyrius), pabrėžia, „kad visais atvejais IVPK, kaip koordinuojančiai institucijai, dera nuosekliai laikytis el. valdžios koncepcijoje numatyto decentralizuoto el. valdžios diegimo modelio ir pačiai nevykdyti el. valdžios projektų, juo labiau – neteikti e-paslaugų (pvz., e-parašo paslauga)“⁶⁶.

Valstybiniai auditoriai, 2006 metais atlikę auditą „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“, IVPK rekomendavo⁶⁷ teisės aktuose numatyti atitikimą tarptautiniams standartams valstybinėse institucijose, apibrėžiant informacinių technologijų paslaugų valdymą (konfigūracijos, pakeitimų, incidentų ir problemų valdymą, veiklos tęstinumo užtikrinimą ir kitus procesus).

Valstybės kontrolės rekomendacijų įgyvendinimo plane⁶⁸ IVPK pažymi, kad tarptautinių valdymo standartų diegimą nustatys Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas, kurio projektą IVPK pateiks Vyriausybei svarstyti 2007 m. III ketvirtį.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. vasario 20 d. potvarkis Nr. 64 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

⁶⁶ http://www.lrv.lt/14_vyr_dok/info_darbo_groupe.pdf

⁶⁷ Valstybinio audito 2006 m. rugsėjo 6 d. ataskaita Nr. IA-9000-4-2 „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“.

⁶⁸ Rekomendacijų įgyvendinimo planas, patvirtintas Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. T-180.

3.2. Investicijų valdymo vertinimas

Valstybiniai auditoriai pateikė⁶⁹ Finansų ministerijai 2006 m. rugsėjo 11 d. atlikto valstybinio audito⁷⁰ metu pastebėtus trūkumus, susijusius su:

- Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodika (toliau – VKIP metodika);
- Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plano reikalavimais;
- Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklėmis;
- Reikalavimų kompiuterizuotoms finansinės apskaitos programoms rengimu.

Finansų ministerija raštu pateikė⁷¹ atsakymus į Valstybės kontrolės pastabas. Valstybiniai auditoriai išanalizavo Finansų ministerijos atsakymus (4 priedas) ir nustatė, kad Finansų ministerija numato atsižvelgti į IVPK būsimus siūlymus dėl VKIP metodikos tobulinimo. Nors VKIP metodika iki šiol nėra atnaujinta, tačiau IVPK jau kuria Investicinių projektų derinimo informacinę sistemą. IVPK įgyvendina investicijų projektą, kurio metu bus sudaryta galimybė informacinės visuomenės plėtros investicijų projektus derinti elektroniniu būdu. Šiuo investicijų projektu taip pat siekiama VKIP formas perkelti į elektroninę erdvę, taip palengvinant jose esančių duomenų apdorojimą. Kita vertus, valstybinių auditorių nuomone, dėl minėtos priežasties kuriant šią IS gali būti panaudotos lėšos informacinės visuomenės plėtros investiciniams projektams nepritaikytoms VKIP elektroninėms formoms kurti. Finansų ministerijos teigimu⁷², VKIP nustato bendrus (ne atskiros srities) investicijų projektų rengimo, vertinimo, atrinkimo ir pateikimo įtraukti į atitinkamų metų Valstybės investicijų programą principus ir tvarką. IVPK kreipėsi į Finansų ministeriją dėl investicinių projektų rengimą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo⁷³. Finansų ministerija, išnagrinėjusi pateiktus pasiūlymus, tikslindama Valstybės kapitalo investicijų metodiką, planavo

⁶⁹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2006 m. spalio 6 d. raštas Nr. S-(9000-1.10)-1647 „Dėl valstybinio audito metu pastebėtų trūkumų“.

⁷⁰ 2006 m. rugsėjo 11 d. valstybinio audito ataskaita „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“ Nr. IA-9000-4-2.

⁷¹ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2007 m. gegužės 2 d. raštas Nr. ((11.4)-5K-0713477)-6K-0704851 „Dėl valstybės kontrolės pateiktų pastabų“.

⁷² Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2007 m. gegužės 2 d. raštas Nr. ((11.4)-5K-0713477)-6K-0704851 „Dėl valstybės kontrolės pateiktų pastabų“.

⁷³ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gruodžio 21 d. raštas Nr. (71)-S-1554 „Dėl investicijų projektų rengimą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo“.

numatyti galimybę IVPK pateikti papildomus reikalavimus informacinės visuomenės plėtros investiciniams projektams.

IVPK pakartotinai kreipėsi į Finansų ministeriją⁷⁴ ir siūlė peržiūrėti VKIP nurodytus prioritetus, ir esant galimybei, juos patikslinti atsižvelgiant į Vyriausybės nustatytų prioritetinių sričių specifiką. Šiame rašte IVPK teigia: „...Komitetas rengia ir artimiausiu metu pateiks Finansų ministerijai derinti Komiteto direktoriaus įsakymo „Dėl informacinės visuomenės plėtros investicijų projektų rengimo tvarkos“ projektą. Šiuo įsakymu bus siekiama nustatyti informacinės visuomenės plėtros investicijų projektų specifiką atitinkančius reikalavimus rengiamiems investicijų projektams. Patvirtinus minėtą įsakymą Komitetas kreipsis į Finansų ministeriją prašydamas papildyti Valstybės kapitalo investicijų metodikos 2 punktą nuoroda ir į šį teisės aktą.”

Ministro Pirmininko potvarkiu⁷⁵ sudarytos darbo grupės ataskaitoje siūloma⁷⁶: “įgyvendinti vieningą IVP projektų (tarp jų ir el. paslaugų, informacinių sistemų ir pan.) vertinimo metodiką (IVPK, Finansų ministerija), kurioje būtų reikalaujama skaičiuoti jų atsipirkimą (viešojo administravimo sistemai ir vartotojams), įvertinti biudžeto lėšų ir struktūrinius pokyčius įdiegus projektą ir jo nesant, pateikti bent dvi tikslo pasiekimo alternatyvas. Nediegti brangių ir rizikingų sistemų, jei nėra įdiegtos paprastesnės ir pigesnės“.

Valstybinių auditorių nuomone reikia parengti metodiką, kurios pagalba būtų galima atlikti naudos / išlaidų analizę. Gauta nauda neturėtų apsiriboti įgyvendinamų projektų kaina, nes būtina atsižvelgti ir į kitus kriterijus, pvz. kaip IS turi tenkinti organizacijos veiklos poreikius, užtikrinti kaupiamos informacijos saugumą ir vientisumą, optimizuoti kompiuterizuojamus veiklos procesus.

Rekomendacija Vyriausybei

Įpareigoti Finansų ministeriją nustatyti terminus Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodikos pakeitimams, susijusiems su informacinės visuomenės plėtros investicinių projektų specifiką, atlikti.

Finansų ministerija informavo⁷⁷, kad, rengiant Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo ir Valstybės investicijų 2007–2009 metų programos projektus, Finansų ministerija pasiūlė pateikusiesiems nesuderintus

⁷⁴ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 12 d. raštas Nr. (6)-S-743 „Dėl valstybės kontrolės rekomendacijų įgyvendinimo“.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. vasario 20 d. potvarkis Nr. 64 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

⁷⁶ http://www.lrv.lt/14_vyr_dok/info_darbo_grupe.pdf

⁷⁷ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2007 m. gegužės 2 d. raštas Nr. ((11.4)-5K-0713477)-6K-0704851 „Dėl valstybės kontrolės pateiktų pastabų“.

informacinės visuomenės plėtros investicinius projektus skubos tvarka kreiptis dėl suderinimo į IVPK.

Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklėms tobulinti Finansų ministerija siūlo, kad IVPK, vertindamas informacinės visuomenės plėtros investicinius projektus, turėtų įvertinti ir projektui įgyvendinti planuojamo laiko pagrįstumą.

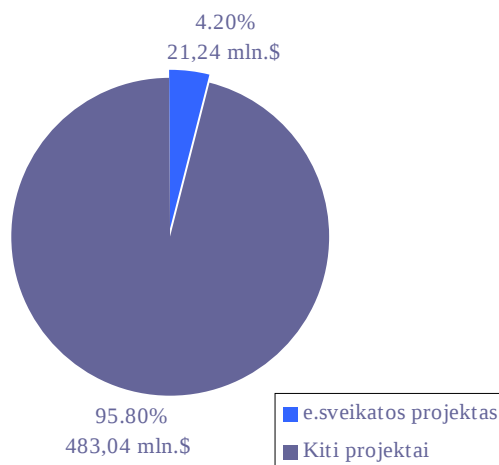
Grėsmę savalaikiam projektų vykdymui kelia neprognozuojamos laiko sąnaudos viešojo pirkimo procedūroms. Didesni konkursai skundžiami ir dažnai nepagrįstai (t.y. siekiant sutrukdyti laimėtojiui, kadangi užsitęsęs skundo nagrinėjimo terminui prarandamos tais metais skirtos investicijos).

Finansų ministerija, vykdydama projektą „Viešojo sektoriaus apskaitos sistemų modernizavimas“⁷⁸, numatė iki 2007 m. spalio 30 d. parengti reikalavimus finansinės apskaitos informacinėms sistemoms. Vykdydama šį projektą Finansų ministerija tikisi, kad bus įgyvendinta valstybinių auditorių pateikta rekomendacija dėl reikalavimų kompiuterizuotoms finansinės apskaitos programoms parengimo.

Valstybiniai auditoriai, vertindami IS kūrimą, pastebėjo, kad kai kuriems informacinių sistemų investiciniams projektams buvo skirtas Pasaulio banko finansavimas. Vykdomų projektų eigą ir rezultatus stebi Pasaulio banko ekspertai. Nuo 2006 m. kovo mėnesio uždaryta Pasaulio banko atstovybė Lietuvoje. Lietuvoje nėra kitos institucijos, atsakingos už Pasaulio banko lėšomis finansuojamų IT projektų priežiūrą ir stebėseną. Pasaulio banko lėšomis buvo finansuotas el. sveikatos IS kūrimo projektas (ID035780). Iš viso šiam projektui turėjo būti skirta 36,8 mln. JAV dolerių, iš kurių 21,24 mln. JAV dolerių buvo Pasaulio banko lėšos. Iš viso Lietuvoje vykdytiems projektams buvo skirta 504,29 mln. JAV dolerių Pasaulio banko lėšų (5 pav.).

⁷⁸ Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonės projektas Nr. 2005/017-494.02.02 „Viešojo sektoriaus apskaitos sistemos modernizavimas“. Apskaitos informacinių sistemų modernizavimo galimumo studija, siekiant užtikrinti viešojo sektoriaus apskaitos duomenų ir finansų valdymo efektyvumą ir kokybę. (41-42 psl.)

5 pav. Pasaulio banko lėšomis finansuoti projektai Lietuvoje

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Pasaulio banko duomenimis, el. sveikatos IS kūrimo projektui išmokėta 21,18 mln. JAV dolerių, projektas buvo vykdomas nuo 1999 m. lapkričio 30 d. iki 2006 m. rugsėjo 30 d.⁷⁹

Nuo 2006 m. kovo mėnesio nė vienai iš Lietuvos valstybinių institucijų nėra priskirta Pasaulio banko lėšomis finansuotų informacinių technologijų projektų stebėsenos funkcija.

Rekomendacija Vyriausybei

Skirti instituciją, kuri atliktų Pasaulio banko ir kitų fondų lėšomis finansuojamų informacinių technologijų projektų įgyvendinimo stebėseną.

3.3. Informacinių sistemų sąveikos projektai

3.3.1. Valstybinio duomenų valdymo centro steigimas

Valstybinio duomenų valdymo centro prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – VDVC) steigimo klausimas buvo svarstomas Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos posėdyje 2006 m. rugsėjo 27 d.⁸⁰ Posėdyje pritarta nuostatomis įsteigti IVPK Tarpžinybinių

⁷⁹ <http://web.worldbank.org/external/projects/main?Projectid=P035780&Type=Financial&theSitePK=40941&pagePK=64330670&menuPK=64282135&piPK=64302772>

⁸⁰ Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos 2006 m. rugsėjo 27 d. posėdžio protokolas Nr.4.

duomenų valdymo skyrių (toliau – TDVS) ir perkelti tarpžinybinių mokestinių duomenų saugyklą (toliau – TDS) iš VMI į IVPK, užtikrinant nepertraukiamą jos darbą.

Numatyta, kad VDVC turėtų būti sukurta:

- Duomenų mainų platforma;
- Tarpžinybinių mokestinių duomenų saugykla;
- Valdžios elektroniniai vartai (portalas).

IVPK šiuos uždavinius numato įgyvendinti, vykdydamas iš ES struktūrinių fondų lėšų finansuojamą investicinį projektą „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo – sistemų sąveikos gebos sukūrimas“ (toliau – Interoperabilumo projektas)⁸¹. Interoperabilumo projektas inicijuotas 2006 m. balandžio mėnesį pagal paramos teikimo sutartį tarp IVPK ir Centrinės projektų valdymo agentūros (toliau – CPVA). Projektui skirta 6 424 000,00 Lt, projekto įgyvendinimo pabaiga numatyta 2008 m. III ketvirtį.⁸²

Interoperabilumo projekto metu kuriamos IS specifikaciją turėtų parengti konkursą laimėjęs rangovas, o IS nuostatus planuoja parengti IVPK.

Duomenų mainų platformą numatoma sukurti iki 2008 m. III ketvirčio, tačiau suinteresuotos institucijos neinformuotos apie kuriamos IS reikalavimus.

IVPK rašte⁸³ teigiama, kad 1) *kuriamos IS reikalavimai (pagrindiniai turima omenyje reikalavimai tarpinstituciniams duomenų mainams) neparengti, nes dar neatrinktas sistemos diegėjas; 2) apie projekto tikslus ir rezultatus daryti pristatymai įvairiose darbo grupėse (taip pat ir Ministro Pirmininko potvarkiu sudarytos), seminaruose ir konferencijose valstybės ir savivaldos institucijų atstovams. Be to, kai kurių valstybės institucijų atstovai yra projekto diegimo grupės nariai, o institucijos, dalyvausiančios išbandant projekto įgyvendinimo rezultatus, informuotos raštiškai. Prireikus galima pateikti išsamesnę informaciją.*

Rekomendacija IVPK

IVPK pradėti derinti kuriamos informacinės sistemos nuostatus ir saugos nuostatus su suinteresuotomis institucijomis.

⁸¹ „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo - sistemų sąveikos gebos sukūrimas“ Projekto kodas: BPD2004-ERPF-3.3.0-02-04/0026. Planuojamas projekto įgyvendinimo laikotarpis: nuo 2006-04-01 iki 2008-08-31.

⁸² <http://www.evoldzia.lt/govgate/investicinis.html> Investicinio projekto „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo - sistemų sąveikos gebos sukūrimas“ pristatymo skaidrės.

⁸³ Ten pat.

3.3.2. Duomenų mainų platformos sukūrimas

Interoperabilumo projekto pristatymo medžiagoje⁸⁴ teigiama, kad kompleksinis paslaugos teikimas („vieno langelio“ principu) neįmanomas be sukurtų sistemų sąveikos gebos (interoperabilumo), t. y. neišsprendus duomenų keitimosi tarp valstybės institucijų organizavimo infrastruktūros pagrindu.

Interoperabilumo projekto tikslas – sudaryti sąlygas automatizuoti tarpininkavimo procesus tarp paslaugos gavėjo ir institucijų paslaugų teikėjų bei institucijų paslaugų komponentų teikėjų:

- sukurti platformą duomenų mainams vykdyti, teikiant viešąsias elektronines paslaugas;
- sukurti viešųjų paslaugų portalą ir jį susieti su duomenų mainų platforma;
- realizuoti dvi nustatytas viešąsias paslaugas (siekiant išbandyti Projekto rezultatų funkcionalumą).

Audito metu buvo atliekamos Interoperabilumo projekto paslaugų pirkimo procedūros, paskelbtas konkursas šioms projekto paslaugoms įsigyti:

- Duomenų mainų platformos, palaikančios atvirus standartus, sukūrimas;
- Duomenų mainų platformos metodinių dokumentų parengimas;
- Portalo sukūrimas;
- Portalo susiejimas su duomenų mainų platforma;
- Dviejų nustatytų paslaugų realizavimas;
- Sistemos tvarkytojų mokymai;
- Sistemos (jos komponentų) programinės įrangos licencijos;
- Sistemos bendro ir detalaus projektavimo dokumentacija bei sistemos naudojimo dokumentacija;

▪ Projekto metu pritaikytos, sukurtos ir įdiegtos sistemos programinės įrangos 36 mėnesių trukmės garantinė priežiūra;

▪ Ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo sutarties pasirašymo datos turi būti parengta techninė ir būtina sisteminės programinės įrangos specifikacija.

⁸⁴<http://www.evaldzia.lt/govgate/investicinis.html> Investicinio projekto „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo - sistemų sąveikos gebos sukūrimas“ pristatymo skaidrės.

Visi numatyti funkcionalumai audito metu dar buvo projektuojami, todėl šioje valstybinio audito ataskaitoje ši Interoperabilumo projekto dalis nenagrinėjama taupumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriu.

3.3.3. Tarpžinybinė mokestinių duomenų saugyklos funkcija

Tarpžinybinė mokestinių duomenų saugykla (toliau – TDS) yra valstybės informacinė sistema, skirta⁸⁵ TDS steigėjų – TDS nuostatų 3 punkte išvardytų mokesčius kontroliuojančių ir analizuojančių valstybės institucijų – tvarkomiems mokestiniams duomenims surinkti, aktualiai ir kokybiškai informacijai pagal surinktus duomenis parengti ir operatyviai ją teikti TDS steigėjams, taip pat ir kitų institucijų darbuotojams, vadovaujantis šių duomenų tvarkymą ir saugą reglamentuojančiais teisės aktais. 2004 metais buvo numatytos šios TDS funkcijos:

- rinkti reikalingus mokestinius duomenis iš TDS steigėjų informacinių sistemų ir valstybės registru, surinktus duomenis integruoti ir pagal juos rengti TDS steigėjams reikalingą informaciją;
- teikti informaciją įgaliotiems TDS steigėjų darbuotojams, sudarant jiems sąlygas naudotis TDS darbo vietose bei teikiant jiems parengtus pagal TDS duomenis tipinius dokumentus;
- kontroliuoti teikiamą į TDS duomenų kokybę ir užtikrinti teikiamos TDS naudotojams informacijos kokybę.

Ministro Pirmininko pavedimu⁸⁶, IVPK buvo įpareigotas įsteigti Tarpžinybinių duomenų valdymo skyrių (toliau – TDVS), kuris vykdytų tarpžinybinės duomenų saugyklos ir duomenų mainų technologinės sąsajos bei elektroninės valdžios vartų plėtros ir administravimo funkcijas. Šiuo Ministro Pirmininko pavedimu IVPK buvo įpareigotas perkelti tarpžinybinę duomenų saugyklą (toliau – TDS) iš VMI į IVPK bei užtikrinti nepertraukiamą jos darbą. Vykdydamas

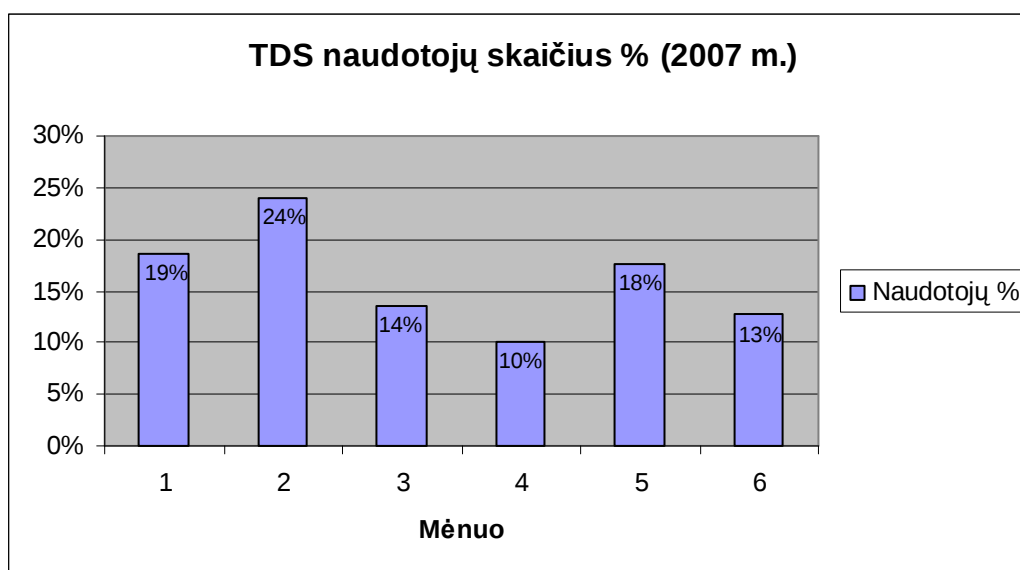
⁸⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 1K-415 / VA-207 / 1B-1205 / V-487 / DĮ-273 / 92V „Dėl Tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos nuostatų, Tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos veiklos koordinavimo grupės nuostatų ir Tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“.

⁸⁶ 2006 m. spalio 3 d. Ministro Pirmininko pavedimas Nr. 32-6240 Informacinės visuomenės plėtros komitetui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Ministro Pirmininko pavedimą, IVPK inicijavo TDS perkėlimą⁸⁷ ir parengė sutartį dėl TDS palaikymo⁸⁸.

TDS naudotojai yra aštuonios valstybės institucijos (šeši steigėjai ir sudarytos TDS naudojimo sutartys su LRVK⁸⁹ ir Lietuvos Respublikos ūkio ministerija⁹⁰). Iš viso pagal TDS naudotojų vadovų įsakymus įregistruoti 296 TDS naudotojų darbuotojai. IVPK duomenimis⁹¹, 2007 metais per mėnesį prie TDS jungėsi vidutiniškai 16 proc. visų registruotų naudotojų, 2006 m. – 13 proc., o 2005 m. – 29 proc. 2007 metais naudotojų darbuotojų prisijungimų skaičius buvo nuo 10 iki 24 proc. (6 pav.).

6 pav. 2007 metų naudojimosi TDS rodikliai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

⁸⁷ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2007 m. sausio 8 d. raštas Nr. (12)S-32 „Dėl Ministro Pirmininko 2006 m. spalio 3 d. pavedimo „Dėl tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos perkėlimo vykdymo“.

⁸⁸ 2007 m. sausio 8 d. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Valstybinės mokesčių inspekcijos sutartis Nr. (1.11-04-02)-23-1/6F-01/08 „Dėl tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos nepertraukiamo darbo palaikymo“.

⁸⁹ 2007 m. balandžio 3 d. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos naudojimo sutartis Nr. 8-2128/(1.34)-11K-008/(1.11-04-2)-23-28/11B-64/F1-0-61/STAT-23(2007)/08-18/734/6F-04/03.

⁹⁰ 2007 m. kovo 23 d. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ūkio ministerijos Tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos naudojimo sutartis Nr. 8-4/(1.34)-11K-006/(1.11-04-2)-23-19/11B-54/F1-0-59/STAT-18(2007)/08-18/671/6F-03/23.

⁹¹ 2007 m. liepos 20 d. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tipinis dokumentas Nr. 3.1 Statistiniai duomenys apie naudojimosi Tarpžinybine mokestinių duomenų saugykla apimtis.

VMI TDS įsigijimui panaudojo 2 445 949,00 Lt⁹², palaikymui 2005–2006 metais – 273 600,00 Lt.

IVPK rašte⁹³ teigiama, kad *nurodyti duomenys (pateikti ne Komiteto) apie VMI TDS įsigijimui ir palaikymui panaudotas lėšas galimai klaidingi.*

Valstybiniai auditoriai audito metu apie TDS įsigijimui ir palaikymui panaudotas lėšas gavo duomenis iš VMI. IVPK papildomų duomenų apie TDS įsigijimui ir palaikymui panaudotas lėšas audito metu nepateikė.

2007 metais per mėnesį prie TDS jungėsi vidutiniškai 16 proc. visų registruotų naudotojų.

Valstybės IS TDS nuostatai ir TDS duomenų saugos nuostatai patvirtinti 2004 m. gruodžio 29 d.⁹⁴. Perkėlus TDS iš VMI į IVPK, TDS nuostatai ir TDS duomenų saugos nuostatai buvo atnaujinti⁹⁵

Pagal TDS steigėjų susitarimą⁹⁶, IVPK yra TDS, kaip informacinės sistemos, valdytojas ir visų TDS duomenų tvarkytojas.

⁹² 2007 m. vasario 22 d. Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos kompiuterinės įrangos perdavimo ir priėmimo aktas ir 2007 m. vasario 22 d. Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos programinės įrangos licencijų ir programinės įrangos perdavimo ir priėmimo aktas.

⁹³ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. raštas Nr. (2)S-1370 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 1K-415 / VA-207 / 1B-1205 / V-487 / DĮ-273 / 92V „Dėl Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos nuostatų, Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos veiklos koordinavimo grupės nuostatų ir Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2007 m. sausio 10 d. įsakymas Nr. 1K-110 / VA-1 / 1B-28 / V-15 / DĮ-10 / 4V / T-6 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. 1K-415 / VA-207 / 1B-1205 / V-487 / DĮ-273 / 92V „Dėl Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos nuostatų, Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos veiklos koordinavimo grupės nuostatų ir Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“. Dėl Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos nuostatų, Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos veiklos koordinavimo grupės nuostatų ir Tarpžinybinės mokesčių duomenų saugyklos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo”.

3.3.4. Elektroninių paslaugų portalas

Vyriausybės nutarimu⁹⁷ IVPK paskirta institucija, atsakinga už elektroninės valdžios projektų koordinavimą ir stebėjimą. Valdžios elektroniniai vartai⁹⁸ (toliau – Portalas) sukurti vadovaujantis Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano 2.5 punktu. Projektui „Valdžios elektroninių vartų sukūrimas“ įgyvendinti 2001, bei 2003–2006 m. buvo panaudota 247 920, 00 Lt⁹⁹.

Portalas pasiekiamas adresais www.epaslaugos.lt, www.evaldzia.lt, www.govline.lt, jį administruoja IVPK¹⁰⁰. Audito metu tinklalapis adresu www.govline.lt buvo nepasiekiamas. IVPK teigimu, IVPK direktoriaus įsakyme¹⁰¹ klaidingai nurodytas tinklalapio adresas www.govline.lt, vietoj jo turėtų būti www.govonline.lt. Portale nėra tinklalapio versijos, pritaikytos neįgaliesiems, o IVPK svetainėje pasirinkus meniu, skirtą neįgaliesiems, nuorodos į elektroninių paslaugų portalą nebelieka.

IVPK nuomone¹⁰², vadovaujantis 2001 m. Technine užduotimi „Valdžios elektroninių vartų“ kūrimui (toliau vadinama – Techninė užduotis), Portale neturėjo būti realizuota tinklalapio versija, pritaikyta neįgaliesiems.

Valstybiniai auditoriai pastebėjo, kad IVPK dar 2001 m. pritarė nuostatoms dėl informacinės aplinkos pritaikymo neįgaliesiems¹⁰³, bet patys vykdydami projektus šių nuostatų bei IVPK direktoriaus įsakymu patvirtintų metodinių rekomendacijų nesilaiko.

⁹⁶ 2006 m. gruodžio 13 d. Susitarimas dėl tarpžinybinės mokestinių duomenų saugyklos Nr. (1.35)-14P-074/(1.11-04-2)-86/11B-281/F1-0-333/STAT-144(2006)/08-18/2001/6F-12/13.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“.

⁹⁸ Skirtingų teikėjų viešųjų elektroninių paslaugų teikimo „vieno langelio“ principu sistema.

⁹⁹ Projektui „Valdžios elektroninių vartų sukūrimas“ įgyvendinti panaudota lėšų: 2001 m. – 41 300 Lt (su PVM), 2003 m. – 54 000 Lt (su PVM), 2004 m – 107 620 Lt (su PVM), 2005 m – 30 000 Lt (su PVM), 2006 m. – 15 000 Lt (su PVM).

¹⁰⁰ IVPK direktoriaus 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. T-127 „Dėl Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklių patvirtinimo“.

¹⁰¹ Ten pat.

¹⁰² Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. raštas Nr. (2)S-1370 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

¹⁰³ <http://www.ivpk.lt/main-news.php?cat=30&n=295>

IVPK pranešime teigiama¹⁰⁴, kad Valstybinis informacinės technologijos institutas, ataskaitos pagrindu, parengęs Informacinės aplinkos pritaikymo neįgaliesiems koncepciją, joje iškelia šiuos pagrindinius tikslus: pritaikyti visuomenines paskirties informacinės aplinkos elementus neįgaliesiems; kurti, taikyti, aprūpinti specialiai neįgaliesiems reikalingą pagalbinių techniką, pritaikytas informacijos sistemas bei duomenų fondus; ieškoti alternatyvių sprendimų ir juos įgyvendinti. Pagrindiniai uždaviniai, kuriais siekiama įgyvendinti koncepcijoje įvardintus tikslus yra šie: oficiali informacija (rašytinė, žodinė, vaizdinė, kitų komunikavimo būdų) turi būti pateikiama neįgaliesiems prieinamais būdais; taikyti principą „Skiriama visiems“ („design for all“).

IVPK direktoriaus patvirtintose [Neįgaliesiems pritaikytų interneto tinklalapių kūrimo, testavimo ir įvertinimo metodinėse rekomendacijose](#)¹⁰⁵, teigiama, kad „Siekiant sudaryti žmonėms su negalia lygias teises ir galimybes naudotis priemonėmis jų socialinei ir ekonominei integracijai, dalyvavimui visuomenės gyvenime būtina mažinti neįgaliųjų skaitmeninę atskirtį. Viena iš svarbių prielaidų neįgaliųjų skaitmeninės atskirties mažinimui yra interneto informacinės aplinkos pritaikymas žmonėms su negalia.“

Nuo 2006 m. kovo 1 d. galioja Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo, teikiant viešąsias elektronines paslaugas, taisyklės¹⁰⁶. Jos reglamentuoja elektroninių paslaugų teikėjų, informacinių sistemų sąveiką su Portalu, siekiant teikti el. paslaugas per jį (Portalą) „vieno langelio“ principu, fizinių asmenų, besinaudojančių elektroninėmis paslaugomis, identifikavimą ir tapatybės nustatymą Portale, mokėjimą už gautas per Portalą elektronines paslaugas.

Portale išskirtos dvi paslaugų grupės: viešosios paslaugos gyventojams ir viešosios paslaugos verslui. Portale pateikiamas pagal veiklos sritis sugrupuotų valstybės institucijų teikiamų el. paslaugų sąrašas.

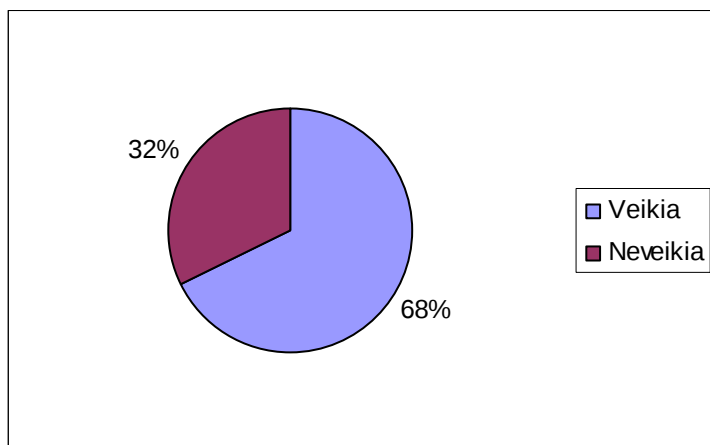
Valstybiniai auditoriai patikrino, kaip veikia Portale skelbiamos viešosios paslaugos gyventojams ir verslui (7 pav.).

¹⁰⁴ <http://www.ivpk.lt/main-news.php?cat=30&n=295>

¹⁰⁵ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. T-40 „Dėl neįgaliesiems pritaikytų interneto tinklalapių kūrimo, testavimo ir įvertinimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“.

¹⁰⁶ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. T-127 „Dėl Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklių patvirtinimo“.

7 pav. Nuorodų į elektronines viešąsias paslaugas veikimas Portale

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Iš 496 skelbiamų nuorodų į paslaugas gyventojams, iš Portalo buvo pasiekiamos 336 paslaugos, neveikė 160 nuorodų į paslaugas. Iš 205 skelbiamų nuorodų į paslaugas verslui iš Portalo buvo pasiekiamos 175 paslaugų, neveikė 30 nuorodų į paslaugas.

Valstybiniai auditoriai įsitikino, kad kai kurių paslaugų teikėjų informacija pasiekama iš jų tinklalapių, tačiau nuorodos iš Portalo yra neteisingos (neveikia) arba netikslios.

Valstybiniai auditoriai pastebėjo, kad kai kurių paslaugų teikėjų neįmanoma nustatyti, nurodoma „Kita“. Informacija ir paslaugos, skirtos kitakalbiams, pateikiama tik lietuvių kalba. Nustačius tinklalapio versiją anglų kalba ir pasirinkus paslaugas gyventojams, iš pateikiamų iš viso 9 paslaugų veikia tik viena Lietuvos darbo biržos pateikiama nuoroda su informacija¹⁰⁷.

IVPK teigimu¹⁰⁸, *Portalas buvo kuriamas vadovaujantis Technine užduotimi, kurioje 4.9 punkte „Daugiakalbiškumas“ nurodyta, kad Portalas turi būti publikuojamas lietuvių kalba. Be to, institucijos neteikia el. viešųjų paslaugų, kurios būtų pilnai išverstos į kitas užsienio kalbas.*

Valstybinių auditorių nuomone, nuoroda apie informaciją ir teikiamas paslaugas skirtas kitakalbiams yra klaidinanti, jei nėra pasiekiamas nustačius tinklalapio versiją anglų kalba.

Siūlomos paslaugos „SD formų parsisiuntimas pildymui“, valstybinių auditorių nuomone, skirtos ne gyventojams, o įmonių vadovams.

Portale pateikiama nuoroda į septynių įstaigų¹⁰⁹ teikiamas el. paslaugas identifikuojant vartotoją per Portalą (<https://paslaugos.evaldzia.lt/>). Visos šios paslaugos yra kompleksinės

¹⁰⁷ <http://www.epaslaugos.lt/govgate/citizens.html>

¹⁰⁸ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. raštas Nr. (2)S-1370 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

¹⁰⁹ Centrinė hipotekos įstaiga, Gyventojų registro tarnyba, Informatikos ir ryšių departamentas, Ryšių reguliavimo tarnyba, Sodra, Valstybinė ligonių kasa ir Vilniaus miesto savivaldybės administracija

(integruotos), nes naudojami ne tik institucijos, atsakingos už paslaugos suteikimą, bet ir kitų institucijų duomenis. Valstybiniai auditoriai mano, kad Portalo efektyvumas būtų didesnis, jei būtų siūloma daugiau integruotų el. paslaugų.

IVPK rašte¹¹⁰ teigiama, kad *šiuo metu IVPK vykdo iš ES struktūrinių fondų finansuojamą projektą „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo - sistemų sąveikos gebos sukūrimas“, kurį turėtų įgyvendinti 2008 m. rugpjūtyje. Turėtų būti, kaip Ataskaitoje nurodo ir valstybės auditoriai, sukurta duomenų mainų sistema (platforma) bei portalas, susietas su ja. Sukurta infrastruktūra palengvins kompleksinių paslaugų perkėlimą į elektroninę terpę, užtikrins pakankama efektyvumą.*

Valstybiniai auditoriai pastebėjo šiuos su el. paslaugų teikimu Portale susijusius trūkumus:

- dalis teikiamų Portale nuorodų į el. paslaugas yra nepasiekiamos (32 proc. gyventojams ir 15 proc. verslui);
- informacija ir paslaugos, skirtos kitakalbiamis, pateikiamos tik lietuvių kalba (nustačius tinklalapio versiją anglų kalba, iš pateikiamų devynių paslaugų veikia tik viena);
- Portale pateikiamų viešųjų paslaugų klasifikavimas yra painus.

Išvada

IVPK neužtikrina Portale pateiktos informacijos kokybės, nes neatitinka Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklėse¹¹¹ ir techninėje užduotyje¹¹² numatytų kūrimo tikslų. Valstybiniai auditoriai mano, kad pasiektas planuotas Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo rezultatyvumas nėra pakankamas.

IVPK rašte¹¹³ teigiama, kad *Komiteto nuomone, jeigu jau apeliuojama į Portalo kūrimo Techninę užduotį, tai vertėtų konstatuoti, kad būtent planuotas funkcionalumas ir pasiektas įgyvendinant šią Techninę užduotį. Tenka tik pripažinti, kad 2001 metais planuotas portalo funkcionalumas buvo nepakankamas. Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklėse jokių Portalo kūrimo tikslų nebuvo numatyta.*

¹¹⁰ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. raštas Nr. (2)S-1370 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

¹¹¹ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. T-127 „Dėl Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklių patvirtinimo“.

¹¹² Techninė užduotis „Valdžios elektroninių vartų“ kūrimo atvirajam konkursui, 2001 m. 2,1 punktas: „Sukurti patogų būdą žmonėms gauti viešą su valstybės institucijomis ir jų vykdomomis funkcijomis susijusią informaciją“.

¹¹³ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. raštas Nr. (2)S-1370 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

Be to, Komitetas nėra vienintelė atsakinga už Portale talpinamos informacijos kokybę (tiksliau būtų išsireikšti – nuorodų teisingumą). Komitetas Portale talpina tik nuorodas ir informaciją, kurią pateikia institucijos. Vadovaujantis Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklėmis institucijos privalo informuoti Komitetą apie Portale patalpintų internetinių nuorodų į tos institucijos teikiamas el. paslaugas pasikeitimą, panaikinimą bei pateikti nuorodas į naujai sukurtas tos institucijos teikiamas el. paslaugas. Komitetas š.m. balandį išsiuntė visoms valstybės institucijoms elektroninį laišką su prašymu pateikti atnaujintą informaciją apie teikiamas el. paslaugas, tačiau ne visos institucijos šią informaciją pateikė.

Valstybinių auditorių nuomone, tai parodo, kad pasirinktos Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo užtikrinimo ir kontrolės priemonės nėra veiksmingos ir pakankamos kokybiškos informacijos pateikimui.

IVPK teigimu, Portalas (www.evaldzia.lt) nėra valstybės informacinė sistema, todėl nuostatai nėra privalomi. Valstybinių auditorių nuomone, IVPK sukurtas Portalas ir vykdomi informacijos apdorojimo procesai, atitinka teisės aktais apibrėžtą valstybės informacinės sistemos apibūdinimą ir turėtų būti įteisintas pagal teisės aktų reikalavimus¹¹⁴.

Valdžios elektroninių vartų (Portalo) informacinei sistemai nėra parengti informacinės sistemos nuostatai.

IVPK rašte¹¹⁵ teigiama, kad valstybiniai auditoriai reiškia nuomonę, kad Komiteto sukurtas Portalas ir vykdomi informacijos apdorojimo procesai atitinka teisės aktais apibrėžtą valstybės informacinės sistemos apibūdinimą ir turėtų būti įteisintas pagal teisės aktų reikalavimus. Vertėtų eilinį kartą priminti, kad Portale nevykdomi informacijos (juolab, valstybės institucijai teisės aktų nustatytoms funkcijoms atlikti) apdorojimo procesai. Šiame kontekste išvada „Valdžios elektroninių vartų (Portalo informacinei sistemai nėra parengti informacinės sistemos nuostatai“ nekorektiška ir nepagrįsta. Tokia išvada būtų sietina su privalomais įvykdyti, tačiau neįvykdytais darbais.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

¹¹⁵ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. raštas Nr. (2)S-1370 „Dėl valstybinio audito ataskaitos projekto“.

Valstybinių auditorių manymu, kad pagal Vyriausybės nutarimu patvirtintose Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklėse¹¹⁶ pateikiamą valstybės informacinės sistemos apibrėžimą¹¹⁷, informacinė sistema Portalas laikytina valstybės informacinė sistema.

3.3.5. Elektroninis parašas

Elektroninio parašo teisinė bazė pradėta kurti 2000 metais, priėmus Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymą (Žin., 2000, Nr. 61-1827).

Vyriausybės patvirtintoje el. valdžios koncepcijoje¹¹⁸ viešųjų paslaugų perkėlimo į internetą branda nusakoma keturiais lygiais. Pirmojo ir antrojo lygio paslaugoms sukurti reikalingi santykinai nedideli finansiniai ir laiko ištekliai. Perėjimas į trečiąjį lygį reikalauja technologinio šuolio ir papildomų lėšų. Ketvirtajam lygiui įgyvendinti reikalingos patikimos asmens identifikavimo sistemos.

Informacinės visuomenės plėtros strategijos, Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos, Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planai numato elektroninio parašo priemonių įgyvendinimą (3 pav. 1.3. skyrius).

Vyriausybės nutarimu¹¹⁹ 2002 metais IVPK pavesta vykdyti Elektroninio parašo priežiūros institucijos funkcijas. Vykdydamas šias funkcijas IVPK turi rengti teisės aktų projektus. Valstybiniai auditoriai atkreipia dėmesį, kad teisės akto, reglamentuojančio valstybės institucijų ir įstaigų elektroninių dokumentų, patvirtintų el. parašu, mainus, projektas buvo rengiamas nuo 2003 metų (1 lentelė).

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

¹¹⁷ **Valstybės informacinė sistema** (toliau vadinama – informacinė sistema) – valstybės institucijai teisės aktų nustatytoms funkcijoms, išskyrus vidaus administravimą, atlikti reikiamos informacijos apdorojimo procesus (duomenų ir dokumentų tvarkymo, skaičiavimo, bendravimo nuotoliniu būdu ir t. t.) vykdanči sistema, kuri veikia informacinių technologijų pagrindu.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 2115 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 23 d. nutarimas Nr. 568 „Dėl elektroninio parašo priežiūros institucijų“.

1 lentelė. El. valdžios koncepcijoje numatytų el. parašo diegimo priemonių įgyvendinimas

Teisės akto redakcija	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 8 d. nutarimas Nr. 1405 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimo Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 29 d. nutarimas Nr. 1179 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimo Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 29 d. nutarimas Nr. 307 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimo Nr. 1468 „Dėl elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“
Numatytos priemonės	Bus parengtas projektas teisės akto, reglamentuojančio valstybės institucijų ir įstaigų elektroninių dokumentų, patvirtintų elektroniniu parašu, mainus	Bus parengtas projektas teisės akto, reglamentuojančio valstybės institucijų ir įstaigų elektroninių dokumentų, patvirtintų elektroniniu parašu, mainus	Bus parengtas projektas teisės akto, reglamentuojančio valstybės institucijų ir įstaigų elektroninių dokumentų, patvirtintų elektroniniu parašu, mainus	
Įgyvendinimo terminai	2004 m. I ketvirtis	2004 m. IV ketvirtis	2004 m. IV ketvirtis	-
Atsakinga institucija	IVPK	IVPK	IVPK	-

Šaltinis – Valstybės kontrolė

IVPK teigimu, minėtas teisės akto projektas buvo parengtas ir patvirtintas 2006 m. gruodžio 7 d. IVPK direktoriaus įsakymu¹²⁰. Šis teisės akto projektas, kuris buvo vienas iš eilės teisės aktų, parengtų ir patvirtintų IVPK kaip Elektroninio parašo priežiūros institucijos, negalėjo būti pateiktas tvirtinti anksčiau, nei pasibaigus bandomajam projektui ir Lietuvos archyvų departamentui prie Vyriausybės parengus ir patvirtinus Elektroninių dokumentų valdymo taisykles¹²¹. Bandomojo projekto metu buvo sukurta, išbandyta ir įstaigose – projekto dalyvėse įdiegta laisvai platinama elektroninių dokumentų mainų priemonė – kompiuterinė programa „Dokumentų mainų modulis“. Tačiau valstybiniai auditoriai nustatė, kad iki šiol nėra įgyvendinta teisės akto Elektroninių dokumentų valdymo taisyklių 2 punkto nuostata, „kad valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir įmonės, kiti subjektai, įgalioti vykdyti viešojo administravimo funkcijas, valstybės įgalioti asmenys, numatantys savo veikloje naudoti oficialius elektroninius dokumentus, iki 2008 m. sausio

¹²⁰ Informacinės visuomenės plėtros komiteto direktoriaus 2006 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. T-153 „Dėl rekomendacijų dėl elektroninio dokumento turinio, pasirašyto elektroninio dokumento turinio ir elektroninio dokumento formatų naudojimo valstybės institucijoms ir įstaigoms elektroninėmis priemonėmis keičiantis oficialiais elektroniniais dokumentais patvirtinimo“.

¹²¹ Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2006 m. sausio 11 d. įsakymas Nr. V-12 „Dėl elektroninių dokumentų valdymo taisyklių patvirtinimo“.

1 d. turimas kompiuterizuotas dokumentų valdymo sistemos turi pertvarkyti pagal Elektroninių dokumentų valdymo taisyklių reikalavimus“. Iki šiol tik keleta valstybės įstaigų¹²² dokumentų valdymo sistemos pertvarkė pagal nustatytus reikalavimus ir suderino su archyvu.

Valstybiniais auditoriams pasidomėjus, dėl kokių priežasčių neįgyvendinamos strateginių planų priemonės, IVPK Elektroninio parašo priežiūros skyriaus vedėjas paaiškino:

- elektroninio parašo priemonės yra gana brangios ir ne visos institucijos ar paprasti elektroninių viešųjų paslaugų vartotojai sugeba skirti lėšų joms įsigyti;
- maža vartotojų motyvacija;
- būtinumas derinti sprendimus su kitomis ES narėmis globaliai sprendžiant problemas dėl elektroninio parašo, jo sertifikatų tarpusavio pripažinimo ir suderinamumo, elektroninių dokumentų ilgalaikio saugojimo;
- nepertvarkytos dokumento valdymo sistemos.

Valstybiniai auditoriai 2003 metais pastebėjo¹²³, kad pirminė el. parašo sertifikavimo centrų steigimo data buvo 2002 metų I ketvirtis, o valstybės institucijos el. parašą turėjo pradėti naudoti 2002 metų II ketvirtį. Tačiau nuo 2002 metų elektroninį parašą tarpbankiniams atsiskaitymams naudoja viena valstybės institucija – Lietuvos bankas. IVPK manymu būtina pastebėti, kad el. parašo sertifikavimo centrus steigti pasižadėjo verslo atstovai, tačiau valstybiniai auditoriai nerado oficialiuose dokumentuose tą nuostatą patvirtinančių teiginių.

2006 m. spalio 18 d. parodos „Infobalt‘2006“ metu Ministras Pirmininkas, UAB „Omnitel“, UAB „Bitė Lietuva“, AB bankas „Hansabankas“, AB SEB Vilniaus bankas, kartu su asociacija „Langas į ateitį“ pasirašė „Elektroninio parašo proveržio programą“, prie kurios vėliau prisijungė AB bankas „DnB NORD“, AB bankas „PAREX“, Sodra, VRM. Šioje programoje siūlomos elektroninio parašo diegimo priemonės. Šių priemonių planavimo etapą numatoma užbaigti iki 2008 metų.

¹²² Lietuvos archyvų departamento tinklalapis, <http://www.archyvai.lt/archyvai/selectPage.do;jsessionid=ADA0B75A1261659DAF611BBF249B574D?docLocator=F0EF83BF0EA A11DC9F4E746164617373&pathId=437>

¹²³ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2003 m. gruodžio 12 d. valstybinio audito ataskaita Nr. 2010-21 „Elektroninio parašo diegimo vertinimas“.

4. Informacinių sistemų steigimas ir kūrimas

4.1. Programinės įrangos įsigijimo ir naudojimo reglamentavimas

Vyriausybės nutarimu patvirtintoje Informacinės visuomenės plėtros koordinavimo metodikoje numatyta, kad institucijoje turi būti paskirtas atsakingas už vykdomų informacinės visuomenės plėtros projektų koordinavimą asmuo ar padalinys¹²⁴. Šiame nutarime numatyta, kad parengti informacinės visuomenės plėtros investicijų projektai turi būti derinami su IVPK. Vertindama parengtus projektus IVPK vadovaujasi informacinės visuomenės plėtros investicijų projektų derinimo komisijos darbo reglamento nuostatomis¹²⁵. IVPK tinklalapyje šios nuostatos nepateikiamos. Lietuvos Respublikos teisės aktuose nenurodyta, kokia metodika reikia vadovautis vykdant valstybinių institucijų IS projektus.

Valstybės IS laikoma *įteisinta*, kai ji baigiama kurti ir patvirtinamas jos priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktas, o IS laikoma *įsteigta* patvirtinus jos nuostatus¹²⁶. 2007 m. gegužės 5 d. duomenimis, IVPK buvo registruoti 82 IS nuostatai¹²⁷.

IVPK tinklalapyje primenama, kad, vadovaujantis Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimo Nr. 451 3 punktu, ministerijos, Vyriausybės įstaigos, įstaigos prie ministerijų ir kitos Vyriausybei atskaitingos valstybės institucijos ir įstaigos buvo įpareigos per vienerius metus parengti ir patvirtinti eksploatuojamų informacinių sistemų nuostatus.

Valstybiniai auditoriai apibendrina 2006 metais atliktų valstybinių auditų rezultatus ir nustatė, kad 2006 metais audituotose 76 valstybės ir savivaldybės institucijose bei įstaigose yra 36 valstybės informacinės sistemos (8 pav.).

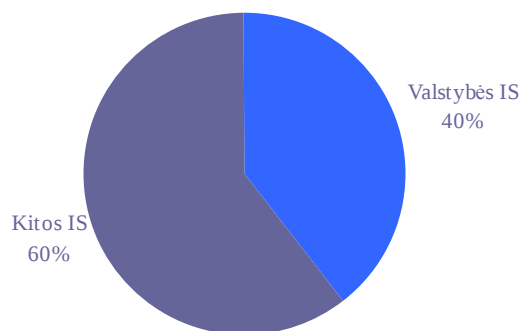
¹²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 3 d. nutarimas Nr. 182 „Dėl informacinės visuomenės plėtros koordinavimo metodikos patvirtinimo“.

¹²⁵ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2006 m. balandžio 25 d. įsakymas Nr. T-34 „Dėl informacinės visuomenės plėtros investicijų projektų derinimo komisijos ir jos darbo reglamento patvirtinimo“.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės.

¹²⁷ <http://www.ivpk.lt/main.php?cat=64>

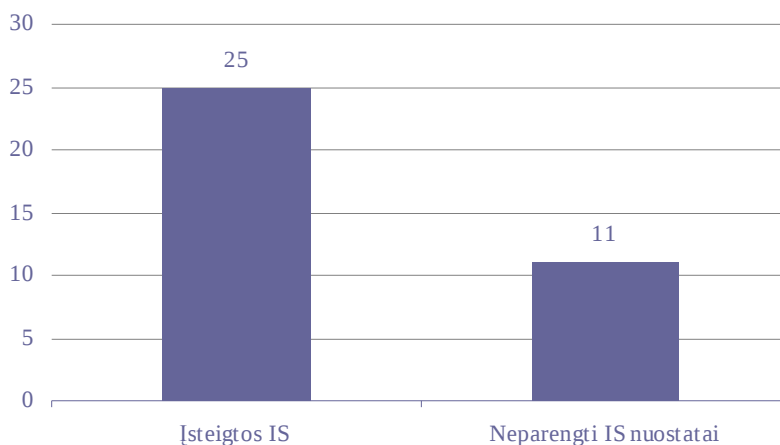
8 pav. Audituočių valstybės ir savivaldybės institucijų bei įstaigų IS (2006 m. valstybinio audito medžiaga)

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Apibendrinę 2006 metais atliktų valstybinių auditų duomenis, valstybiniai auditoriai nustatė, kad iš 36 vertintų valstybės IS, 2007 m. gegužės 14 d. duomenimis, IVPK registruoti tik 25 valstybės IS nuostatai (9 pav.).

9 pav. IS registravimo apibendrinimas (2006 m. valstybinio audito medžiaga)

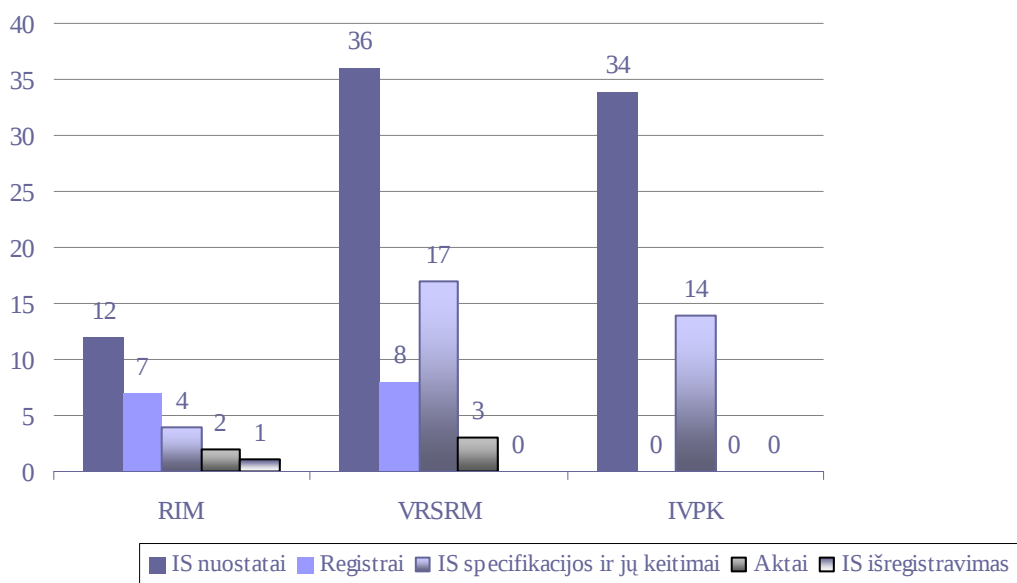
Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybiniai auditoriai nustatė, kad ne visos valstybės institucijos ir įstaigos laikosi minėto Vyriausybės nutarimo reikalavimų, institucijose yra veikiančių IS, kurių nuostatai nebuvo parengti ar numatyta tvarka patvirtinti ir įregistruoti IVPK. Nuo 1993 m. iki audito pradžios buvo įsteigtos 82 IS, įteisintos 5 IS, parengtos 35 IS specifikacijos, reorganizuota ir likviduota viena IS (10 pav.).

Ryšių ir informatikos ministerija¹²⁸ (toliau – RIM) įregistravo 12 IS (nuo 1993-03-12 iki 1999-01-25), Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerija¹²⁹ (toliau – VRSRM) – 36 IS (nuo 1999-01-25 iki 2004-04-21).

IVPK registruoja IS nuo 2004 m. balandžio 22 d.¹³⁰. Iki audito pradžios IVPK įregistravo 34 IS nuostatus ir 14 IS specifikacijas, nė viena IS nebuvo likviduota ar reorganizuota (informacija apie registrus pateikiama atskirame registrų sąrašė¹³¹).

10 pav. Informacija apie įsteigtas ir įteisintas informacines sistemas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Nuo 1993 metų tik penkios IS buvo įteisintos, jos baigtos kurti ir patvirtinti IS priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktai. Valstybiniai auditoriai abejoja ar likusios įsteigtos 77 IS yra eksploatuojamos, nors jos nebaigtos kurti (neįteisintos). Per nurodytą laikotarpį įregistruota tik 19 IS specifikacijų pakeitimų. Tai rodo, kad IS pakeitimai arba tobulinimai neatspindi IS specifikacijose.

¹²⁸ Ryšių ir informatikos ministro 1993 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. 15 patvirtinta „Techninės užduoties valstybinės svarbos kompiuterizuotai informacinei sistemai sukurti derinimo instrukcija“.

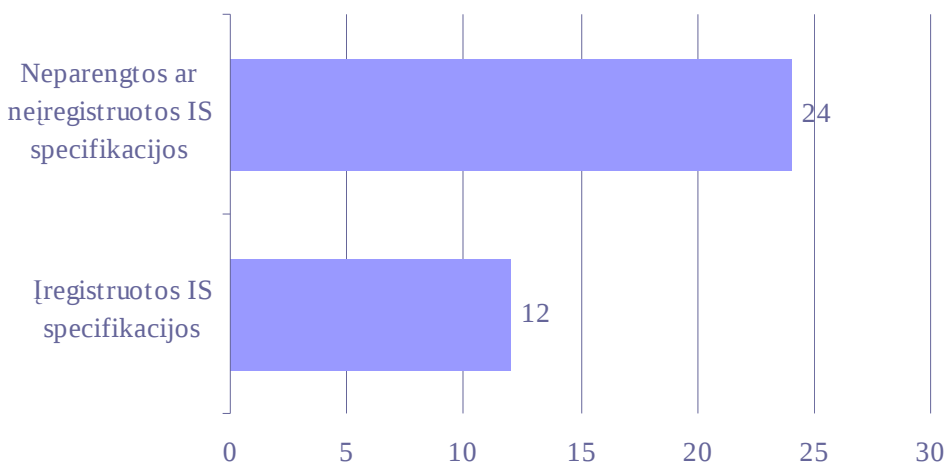
¹²⁹ Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 1999 m. sausio 25 d. įsakymas Nr. 7 „Dėl valstybės ir vietos savivaldos informacinių sistemų įteisinimo tvarkos“.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės.

¹³¹ <http://www.registrai.lt/autDarb/regPasirink.php?proc=12>

Apibendrinę 2006 metų valstybinių auditų duomenis, valstybiniai auditoriai nustatė, kad iš 36 valstybės IS, 2007 m. gegužės 14 d. duomenimis, IVPK registruota 12 valstybės IS specifikacijų (11 pav.).

11 pav. IS specifikacijų registravimas (2006 m. valstybinio audito medžiaga)

Šaltinis – Valstybės kontrolė

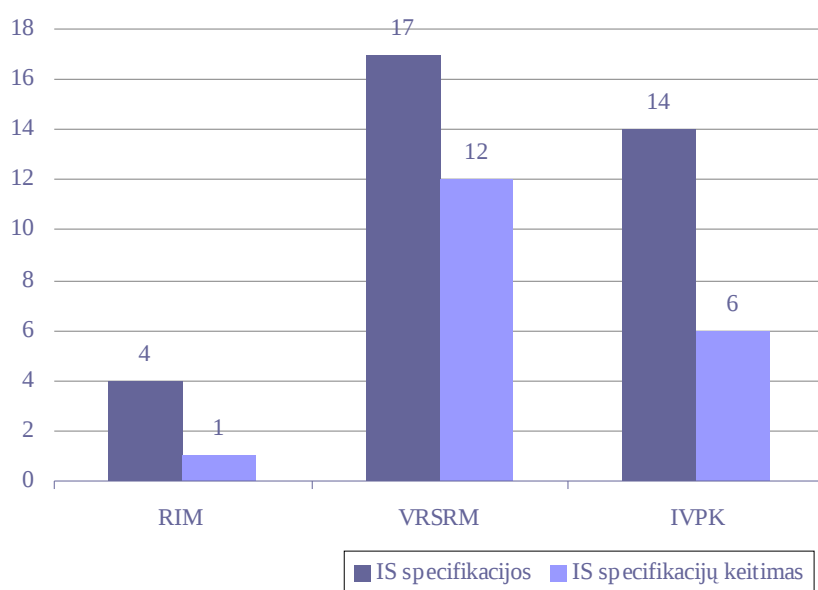
Valstybiniai auditoriai nustatė, kad kai kurios institucijos, valdančios valstybės IS, netvirtina IS dokumentų, kaip numatyta teisės aktuose¹³².

Valstybiniai auditoriai abejoja ar nuo 1993 metų tik viena IS buvo reorganizuota ir nė viena IS nebuvo likviduota pagal Vyriausybės nutarime numatytą tvarką.

Nuo 1993 m. iki 1999 m. gegužės 1 d. RIM registravo 4 IS specifikacijas ir 1 IS specifikacijos pakeitimą. Nuo 1999 m. gegužės 1 d. iki 2004 m. balandžio 22 d. VRSRM registravo 17 IS specifikacijų ir 12 specifikacijų pakeitimų. Nuo 2004 m. balandžio 22 d. iki audito pradžios IVPK registravo 14 IS specifikacijų ir 6 IS specifikacijų pakeitimus (12 pav.).

¹³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

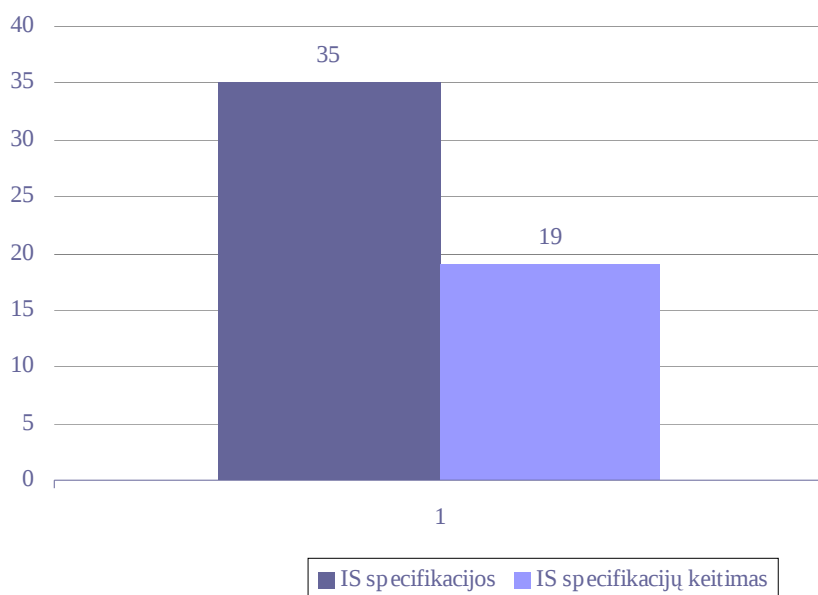
12 pav. IS specifikacijų ir jų pakeitimų registravimas 1993–2007 metais

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybiniai auditoriai nustatė, kad nuo 1993 m. iki 2007 m. vasario mėnesio buvo registruotos 35 IS specifikacijos (13 pav.).

13 pav. 1993–2007 metais registruota 23 proc. IS specifikacijų pakeitimų

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Per tą patį laikotarpį buvo registruota 19 IS specifikacijų pakeitimų, tai rodo, kad iš 82 įsteigtų informacinių sistemų 42,68 proc. specifikacijos yra parengtos (35 IS) ir 23 proc. (19 IS) iš jų yra atnaujinamos po IS pakeitimų.

4.2. Informacinių sistemų kūrimas

Valstybės informacinių sistemų steigėjams, prieš pradedant kurti valstybės IS, privaloma parengti IS nuostatus bei projekto specifikacijas¹³³. Kuriant kitas informacines sistemas valstybės institucijoms rekomenduojama vadovautis Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklėmis¹³⁴. Valstybės IS kūrimo metodika ir reikalavimai IS projekto specifikacijoms paskutinį kartą patvirtinti IVPK direktoriaus 2004 m.¹³⁵ Iki tol galiojo RIM patvirtinti informacinių sistemų kūrimo metodiniai dokumentai¹³⁶.

IS kūrimo metodika ir reikalavimai privalomi valstybės IS kūrėjams. Kuriant kitas IS, šie reikalavimai yra rekomendaciniai¹³⁷. Jie netaikomi informacinėms sistemoms, kuriose tvarkomi duomenys yra valstybės ar tarnybos paslaptis. Jei IS esanti informacija yra tarnybos ar valstybės paslaptis, ji privalo būti administruojama vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu ir Įslaptintos informacijos administravimo taisyklėmis¹³⁸.

Jei įteisinama IS apdoro ir perduos įslaptintą informaciją žymima slaptumo žymomis „Visiškai slaptai“, „Slaptai“, „Konfidencialiai“, IS diegti parengti dokumentai turi būti suderinti su Saugumo priežiūros tarnyba ar jos įgaliota institucija¹³⁹ ir atitikti Laikinių leidimų automatizuotai apdoroti įslaptintą informaciją išdavimo taisyklių reikalavimus¹⁴⁰.

Automatizuoto duomenų apdorojimo (toliau – ADA) sistemų ir tinklų apsaugos reikalavimų kuriamoms IS, apdorojančioms informaciją žymima slaptumo žyma „Riboto

¹³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

¹³⁴ Ten pat.

¹³⁵ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. T-131 „Dėl valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“.

¹³⁶ Ryšių ir informatikos ministerijos 1998 m. kovo 24 d. įsakymas Nr. 48 „Dėl informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. balandžio 19 d. nutarimu Nr. 451 (Žin., 2004, Nr. 58-2061) patvirtino Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės (toliau vadinama - Taisyklės). Valstybės institucijoms kuriant informacines sistemas rekomenduojama vadovautis šiomis Taisyklėmis.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gruodžio 5 d. nutarimas Nr. 1307 „Dėl įslaptintos informacijos administravimo taisyklių patvirtinimo“.

¹³⁹ 1999 m. lapkričio 25 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas Nr. VIII-1443, 40 str.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2002 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 604 „Dėl Laikinių leidimų automatizuotai apdoroti įslaptintą informaciją išdavimo taisyklių patvirtinimo“.

naudojimo“, derinimo procedūrų Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme¹⁴¹ nenumatyta. Informacinėms sistemoms, apdorojančioms informaciją žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, galioja Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose reikalavimai (toliau - Bendrieji reikalavimai)¹⁴², kurių nustatyta tvarka turi būti parengti, suderinti ir patvirtinti saugos dokumentai¹⁴³. Šiuo atveju ADA sistemų ir tinklų apsaugos įvertinimą atlieka paskirtas atsakingas asmuo. 2005 – 2007 metais su VRM buvo derinti vienos Riboto naudojimo IS ir penkių Riboto naudojimo posistemų duomenų saugos nuostatai. Riboto naudojimo IS valdytojai turi vadovautis Bendraisiais reikalavimais ir rengti, derinti su VRM bei tvirtinti saugos dokumentus.

VRM pasiūlė¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentui, praplėsti Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatas numatant bendrą akreditavimo tvarką ir IS, apdorojančioms įslaptintą informaciją, žymimą slaptumo žyma „Riboto naudojimo“.

Laikinių leidimų ADA sistemoms išdavimo taisyklėse nenumatytos procedūros ir reikalavimai informacinėms sistemoms, apdorojančioms informaciją su slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, Lietuvos Respublikos teisės aktai nenumato šių informacinių sistemų įteisinimo ir steigimo reikalavimų.

Pastaba. Apie pastebėtus trūkumus Valstybės saugumo departamentas bus informuotas atskiru raštu.

Valstybinių auditorių nuomone, Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas turėtų būti papildytas nuostata dėl įslaptintų IS įteisinimo, kuris būtų detalizuotas ir vykdomas Vyriausybės nutarimu numatyta tvarka. Tada minėta IS įteisinimo tvarka galiotų ne tik Vyriausybei pavaldžioms įstaigoms, bet visoms įstaigoms turinčioms IS kuriose apdorojami duomenys su slaptumo žymomis.

¹⁴¹ 1999 m. lapkričio 25 d. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas Nr. VIII-1443.

¹⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 410 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 952 „Dėl duomenų apsaugos valstybės ir vietos savivaldos informacinėse sistemose pakeitimo“.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 410 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 952 „Dėl duomenų apsaugos valstybės ir vietos savivaldos informacinėse sistemose pakeitimo“. 6 punktas.

¹⁴⁴ Vidaus reikalų ministerijos 2007 m. kovo 23 d. raštas Nr. 1D-2529 „Dėl pasiūlymų pateikimo“. 41 punktas.

Rekomendacija Vyriausybei

Skirti instituciją, kuri parengtų įslaptintų informacinių sistemų įteisinimo ir steigimo reikalavimus.

Minėtose taisyklėse išvardyti reikalavimai ADA sistemoms nustatyti NATO ir Lietuvos Respublikos įslaptintos informacijos apsaugą reglamentuojančiuose dokumentuose. Taisyklių 3.1 punkte minimas Vyriausybės nutarimas¹⁴⁵ 2005 metais¹⁴⁶ neteko galios, tačiau taisyklės liko nepakeistos.

Laikinių leidimų automatizuotai apdoroti įslaptintą informaciją išdavimo taisyklės, iš esmės beveik penkis metus nebuvo tikslinamos pagal pasikeitusią situaciją.

VRM teigimu, yra suplanuotas sisteminis šių taisyklių keitimas. Audito metu Valstybės saugumo departamentas rengė Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo pakeitimą. Pakeitus Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymą, atitinkamai bus atlikti kiti pakeitimai susiję su Lietuvos Respublikos įslaptintos informacijos, Europos Sąjungos (toliau – ES), NATO Lietuvai perduotos įslaptintos informacijos apsaugos tobulinimo programos projekto, kuris bus tvirtinamas Vyriausybės nutarimu, nuostatomis. Šiam įstatymo pakeitimo projektui buvo pritarta Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitete.

VRM sprendimai dėl leidimo anuliavimo ar sustabdymo gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos paslapčių apsaugos koordinavimo komisijai.

Išvada

Šiuo metu galiojantys nacionaliniai teisės aktų reikalavimai ADA sistemoms su slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, valstybinių auditorių nuomone, nėra vientisi ir pakankami šių sistemų saugos priežiūrai ir vertinimui užtikrinti.

VRM teigimu, pasauliniu lygiu nėra nusistovėjusių procedūrų ir taisyklių, susijusių su informacinių technologijų saugos kontrole, ypač automatizuoto įslaptintų duomenų apdorojimo sistemų srityje. IS saugos teisinio reglamentavimo praktika, Lietuvos valstybės institucijose, yra

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 462 „Dėl Lietuvos Respublikos įslaptintos informacijos apsaugos tvarkos patvirtinimo“.

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gruodžio 5 d. nutarimas Nr. 1307 „Dėl įslaptintos informacijos administravimo taisyklių patvirtinimo“.

kuriama ir vystoma NATO bei ES standartų rėmuose, NATO saugumo standartų dalis šiuo metu yra išversta į lietuvių kalbą.

Lietuvos Respublikos paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos protokolais¹⁴⁷ yra patvirtinti Bendrieji įslaptintos informacijos fizinės apsaugos reikalavimai bei NATO ir ES Lietuvai perduotų įslaptintų dokumentų administravimo taisyklės ir kiti dokumentai.

Detaliau automatizuoto įslaptintos informacijos apdorojimo reglamentavimo šio audito metu valstybiniai auditoriai nenagrinėjo.

Atskirai reglamentuotas švietimo ir mokslo bei studijų institucijų IS kūrimas. Visoms švietimo įstaigoms bei mokslo ir studijų institucijoms, Švietimo ir mokslo ministerijai, kitoms ministerijos įsteigtoms įstaigoms, kurios teisės aktų nustatyta tvarka paskirtos švietimo ir mokslo informacinių sistemų, registrų ar klasifikatorių kūrėjais, tvarkymo įstaigomis ar tvarkytojais, privalu laikytis Švietimo ir mokslo informacinių sistemų, registrų ir klasifikatorių apskaitos taisyklių¹⁴⁸. Šios taisyklės buvo parengtos įgyvendinant Integralių švietimo ir mokslo informacinių sistemų kūrimo strategiją¹⁴⁹, siekiant centralizuoti kuriamas IS.

Teisės aktuose nurodomas vienas galimas IS kūrimo modelis.¹⁵⁰ Valstybės IS kūrimo metodika pagrįsta IS gyvavimo ciklo modeliu (angl. *Systems development life-cycle*). Ši metodika detalai aprašo IS gyvavimo ciklą ir reikalavimus valstybės IS projekto specifikacijoms.

Kita vertus, praktikoje programoms kurti naudojami ir kiti modeliai, pvz.:

- Krioklio modelis – kai programa kuriama nepertraukiamai, etapas po etapo.¹⁵¹
- Spiralinis modelis – kai programa kuriama ciklais (spirale).¹⁵²
- Prototipavimo modelis – kai visas funkcionalumas patikrinamas prototipais, o vėliau pagal prototipą kuriamas produktas.¹⁵³

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos 2005 m. liepos 1 d. posėdžio protokolas Nr. 4 ir Lietuvos Respublikos paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos 2007 m. vasario 2 d. posėdžio protokolas Nr. 56-1KF.

¹⁴⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. ISAK-561 „Dėl Švietimo ir mokslo informacinių sistemų, registrų ir klasifikatorių apskaitos taisyklių patvirtinimo“.

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 22 d. įsakymas Nr. ISAK-2617 „Dėl Integralių švietimo ir mokslo informacinių sistemų kūrimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“.

¹⁵⁰ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. T-131 „Dėl valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“.

¹⁵¹ http://www.ctg.albany.edu/publications/reports/survey_of_sysdev?chapter=5

¹⁵² http://www.ctg.albany.edu/publications/reports/survey_of_sysdev?chapter=9

¹⁵³ http://www.ctg.albany.edu/publications/reports/survey_of_sysdev?chapter=7

Be to, privačios kompanijos taip pat turi savo specifines programų kūrimo metodikas, pvz., *Microsoft Solution Framework (MSF)*, *Rational Unified Process (RUP)*, *SCRUM* ir kt.

COBIT¹⁵⁴ metodikoje rekomenduojama, kad kuriant ir įsigyjant IS būtų laikomasi šių principų:

- IS įsigijimo ir diegimo metodika turi būti tvirtai palaikoma vadovybės.
- Įsigijimų procedūros turi būti aiškos, suprantamos ir naudojamos.
- Organizacijoje turi būti įdiegta formali, suprantama ir privalomai taikoma įsigijimų ir diegimų metodologija.
- Kūrimo ir vystymo veikla turi būti atskirta nuo testavimo veiklos.
- Turi būti stebima ar organizacijos IT atitinka aprašytą organizacijos IT architektūrą, laikantis formalaus nukrypimų tvirtinimo proceso.

Valstybiniai auditoriai nustatė, kad valstybinės institucijos tiesiogiai nesivadovauja teisės aktuose nurodyta metodika ir renkasi programinės įrangos kūrėjų siūlomas metodikas.

Rizika

Valstybiniai auditoriai mano, kad informacinių sistemų kūrėjai dažniausiai pasirenka sistemos kūrėjų siūlomas informacinių sistemų kūrimo metodikas, tačiau negali pakankamai greitai jų įvaldyti.

Valstybinėse institucijose diegiant jau sukurtą produktą yra taikomos šio produkto gamintojo metodikos (pvz. „Oracle case“, ASAP). Šiuo atveju IVPK patvirtinta metodika ir gamintojų siūlomos metodikos yra sunkiai susiejamos. Diegiant ne pagal gamintojo metodiką atsiranda rizika, kad diegimas nepavyks, arba bus visai neįmanomas.

Valstybinės institucijos įvardija šias projektų valdymo problemas :

- Teisės aktuose nenumatyta galimybė reikalauti, kad tiekėjas taikytų organizacijos pasirinktą ir patvirtintą projektų valdymo metodiką. Vykdam pirkimus, nurodžius metodiką ir kvalifikacinius projekto vadovo reikalavimus, būtina nurodyti „ir lygiavertė“. Paprastai dauguma metodikų numato ir jų atitikimą kažkuriai kitai, todėl, nėra užtikrinama, kad bus taikoma organizacijai žinoma metodika. Taip pat niekur nėra reikalavimo, kad organizacija turėtų ir atitinkamą metodiką išmanančius specialistus.
- Vykdam aukšto lygio vadovų mokymų programas, vadovai nėra mokomi projektų valdymo pagrindų, tai taip pat apsunkina metodikos pasirinkimą ir taikymą. Nėra

¹⁵⁴ **CobIT** (*Control Objectives for Information and Related Technologies*) yra visame pasaulyje žinomas ISACA standartas. CobIT aprašo geriausią praktiką informacinių sistemų valdymo srityje. <http://www.isaca.lt/lt/cobit/?PHPSESSID=7f36a0f5515c175a006b7c2c93c2f68d>

reikalavimo, kad organizacija pasirengtų projektų valdymo specialistus, kurie vykdant didesnius projektus būtų atsakingi už jų valdymą.

Valstybiniai auditoriai 2006 metais vertino ES struktūrinių fondų informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (toliau – SFMIS) kūrimą vienoje institucijoje. Šio IS kūrimo audito apibendrinimas pateiktas prieduose (6 priedas).

Išvados

Valstybiniai auditoriai nustatė, kad:

1. Ne visos valstybės institucijos ir įstaigos laikosi Vyriausybės nutarimo Nr. 451 reikalavimų¹⁵⁵, institucijose yra veikiančių informacinių sistemų, kurių nuostatai nebuvo parengti ar numatyta tvarka patvirtinti ir įregistruoti IVPK:

- nuo 1993 m. iki 2007 m. vasario mėnesio tik penkios informacinės sistemos buvo įteisintos, jos baigtos kurti ir patvirtinti informacinės sistemos priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktai. Valstybiniai auditoriai abejoja, ar likusios įsteigtos 77 informacinės sistemos yra eksploatuojamos, nors jos nebaigtos kurti (neįteisintos);

- per 1993–2007 metus įregistruota tik 19 informacinių sistemų specifikacijų pakeitimų, tai rodo, kad informacinių sistemų pakeitimai arba tobulinimai neatsispindi informacinių sistemų specifikacijose. Iš 82 įsteigtų informacinių sistemų 42,68 proc. yra parengtos specifikacijos ir tik 23 proc. iš jų yra atnaujinamos po informacinių sistemų pakeitimų.

2. Teisės aktai nepakankamai reglamentuoja informacinių sistemų, kuriose bus tvarkoma įslaptinta informacija, kūrimą.

3. Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatyta galimybė naudoti tik vieną teorinį informacinių sistemų kūrimo modelį

Rekomendacija IVPK

Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatyti galimybę pasirinkti vieną iš kelių informacinių sistemų kūrimo metodikų, suderinus ir patvirtinus informacinių sistemų kūrimo kontrolės taškus.

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės.

5. Vadovų informacinių technologijų strateginio valdymo kompetencijos ugdymas

Valstybės kontrolės rekomendacijų įgyvendinimas

ISACA¹⁵⁶ gerojoje praktikoje¹⁵⁷ nurodoma, kad, siekiant efektyvaus ir rezultatyvaus IT strateginio valdymo, reikia paskirti IS kuratorių iš vadovybės, kuris tiesiogiai dalyvautų sprendžiant IT strateginius klausimus. Taip būtų užtikrintas vadovybės dalyvavimas įstaigoje vykstančiuose IT procesuose, pvz., įvertinant, kaip IT strateginiai tikslai atitinka įstaigos strateginius tikslus, strateginių tikslų pasiekimo laipsnį, investicijų į IT riziką ir grąžą. Panašiai siūloma Ministro Pirmininko potvarkiu¹⁵⁸ sudarytos darbo grupės ataskaitoje¹⁵⁹: „Iki 2007 m. pabaigos kiekvienoje ministerijoje ir valstybės įstaigoje paskirti aukšto lygmens pareigūną, atsakingą už strateginį (t. y., ne techninį) IT iniciatyvų planavimą ir priežiūrą, (...)“.

IS kuratoriaus paskyrimas iš vadovybės nereglamentuojamas Lietuvos Respublikos teisės aktais, tačiau valstybės institucijos ir savivaldybės, vadovaudamosi geraja IT strateginio valdymo praktika, skiria tiesioginius IT kuratorius arba vadovybės atstovą į IT strateginius valdymo komitetus. 14 paveiksle pateiktas įstaigų, kurios paskyrė IT kuratorius, skaičius.

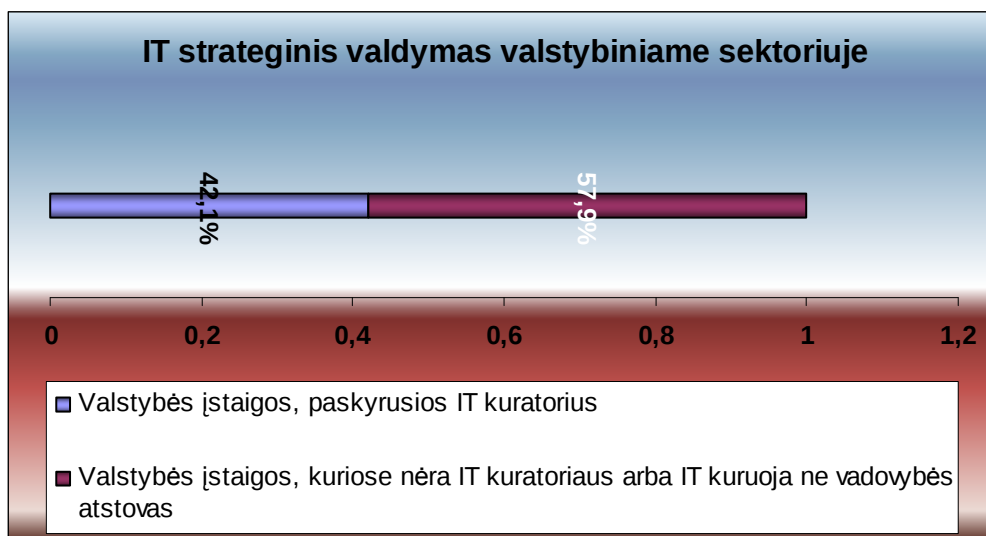
¹⁵⁶ Information Systems Audit and Control Association (ISACA).

¹⁵⁷ „Certified Information Systems Auditor Review Manual 2006“, ISACA.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. vasario 20 d. potvarkis Nr. 64 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

¹⁵⁹ http://www.lrv.lt/14_vyr_dok/info_darbo_grupe.pdf

14 pav. IT strateginis valdymas valstybiniame sektoriuje

Šaltinis – Valstybės kontrolė

6 pavyzdys

Daugumos valstybės įstaigų¹⁶⁰ vadovų IT kuratoriais pavadino IT padalinius arba IT padalinių vadovus. Tai rodo, kad įstaigų vadovybė nėra susipažinusi su IT strateginio valdymo pagrindais ir nedalyvauja IT veikloje. Vadovybės atstovų dalyvavimas IT procesuose atitiktų pasaulio gerąją praktiką, sumažintų atotrūkį tarp IT ir įstaigos veiklos ir užtikrintų IT procesų efektyvumą.

Siekiant diegti naujus, gerosios pasaulio praktikos¹⁶¹ pripažintus IT strateginio valdymo principus, valstybinių auditorių nuomone, IT strateginio valdymo mokymus reikėtų įtraukti į privalomas įstaigų vadovų mokymų programas. Tai buvo rekomenduota padaryti VRM po Valstybės kontrolės atlikto 2006 metų veiklos audito¹⁶².

Šiai rekomendacijai pritarė ir IT strateginio valdymo mokymo svarbą bei poreikį pabrėžė Lietuvos Respublikos Seimo Informacinės visuomenės plėtros komitetas, svarstydamas Valstybės kontrolės 2006 metų audito ataskaitą „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“¹⁶³. Darbo grupė, sudaryta Lietuvos Respublikos Ministro

¹⁶⁰ Įstaigų, kurių vidaus kontrolės būklė buvo vertinama.

¹⁶¹ IT strateginio valdymo instituto metodika „COBIT 4.0 – Control Objectives for Information and Related Technologies 4.0 IS Governance Institute“ ir Tarptautinės informacinių sistemų audito ir valdymo asociacijos (ISACA) rekomendacijų medžiaga.

¹⁶² Valstybinio audito ataskaita Nr. IA-9000-4-2 „Valstybės informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“.

¹⁶³ http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=283439

Pirmininko potvarkiu¹⁶⁴, pasiūlymams, kurie galėtų iš esmės paskatinti informacinės visuomenės plėtrą Lietuvoje ir padidinti valstybės institucijų gebėjimus įgyvendinti nacionalinę politiką informacinės visuomenės srityje¹⁶⁵, savo ataskaitoje aukščiausio lygmens vadovų supratimo apie IT plėtros problemas trūkumą pavadino vienu iš esminių silpnybių įgyvendinant informacinės visuomenės politiką. Darbo grupė pateikė Ministrui Pirmininkui strateginių valstybės iniciatyvų „dešimtuką“ iki 2009 metų, tarp kurių yra aukšto lygmens valstybės tarnautojų mokymo iniciatyva IT strateginio valdymo srityje:

- užtikrinti tinkamą aukšto lygmens valstybės tarnautojų žinių lygį IT, informacinės visuomenės, e-valdžios srityje, atitinkamas LIVADIS kursas;
- arba „Informacinės visuomenės akademija“, kurioje būtų sujungti geriausi viešojo ir privataus sektorių e-strategai, praktinę patirtį turintys akademikai – akademiją privalėtų baigti visi ministerijų sekretoriai ir departamentų vadovai.

VRM atstovas susitikime patvirtino, kad VRM atsižvelgė į Valstybės kontrolės rekomendacijas dėl IT strateginio valdymo mokymo organizavimo – baigiama rengti 18–20 kategorijų valstybės tarnautojams skirta mokymo programa. Valstybės tarnybos departamentas kreipėsi raštu¹⁶⁶ į LIVADIS, siūlydamas į naujai rengiamą aukščiausio lygio valstybės tarnautojų mokymo programą (OLYMP) įtraukti modulį, kuris užtikrintų informacinių ir telekomunikacinių technologijų strateginio valdymo gebėjimų tobulinimą. Ši mokymo programa OLYMP Plus dar nepateikta tvirtinti (vyksta bandomieji seminarai). 2007 m. sausio 8 d. patvirtintoje mokymo programoje, skirtoje žemesnės nei 18 kategorijos įstaigų vadovams, yra modulis „Informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) naudojimas analizuojant problemas ir priimant sprendimus“, tačiau privalomų mokymų, skirtų IT strateginio valdymo temai, nėra.

Nauji valstybės tarnautojų mokymo programų turinio reikalavimai (toliau – Turinio reikalavimai) patvirtinti tik 2006 metais ir, VTD atstovo nuomone, būtų netikslinga keisti turinio reikalavimus mokymų programų rengimui, kadangi šiuo metu tai realiai nepaskatintų valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų kurti naujas programas dėl laiko ir lėšų sąnaudų, sukeltų sunkumų įgyvendinant pagal ankstesnius turinio reikalavimus patvirtintas programas, tuo pačiu iš valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų pareikalautų papildomų lėšų valstybės tarnautojų mokymams.

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2007 m. vasario 20 d. potvarkis Nr.64 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

¹⁶⁵ http://www.lrv.lt/14_vyr_dok/info_darbo_grupe.pdf

¹⁶⁶ Valstybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2006 m. spalio 5 d. raštas Nr. 27D-1445.

7 pavyzdys

Valstybės investicijos į IT yra didesnės nei mokymo programų parengimo kaštai. Palyginimui: 2004–2005 m. trims valstybės institucijoms (Sveikatos apsaugos, Krašto apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoms) skirtos valstybės investicijos į informacinių technologijų vystymą 2004 metams sudarė 864 tūkst. Lt, 2005 m. – 964 tūkst. Lt. Pasak VTD Mokymų ir vertinimo skyriaus atstovo, mokymo programos parengimo išlaidos skaičiuojamos tūkstančiais litų (iki dešimties tūkstančių litų).

Išvada

Valstybinių auditorių nuomone, dėl netinkamo informacinių technologijų valdymo patirtos informacinių technologijų projektų įgyvendinimo ir valdymo sąnaudos gali būti gerokai didesnės¹⁶⁷, nei mokymų programoms sudaryti panaudotos lėšos.

Valstybinių auditorių nuomone, VRM turėtų sustiprinti valstybinių auditorių rekomendacijos įgyvendinimo kontrolę ir pakeisti Turinio reikalavimus, įtraukiant įstaigų vadovų IT strateginio valdymo mokymus.

Privalomų ir kvalifikacijos tobulinimo (neprivalomų) mokymų organizavimo tvarka

Mokymo programų rengimo schema ir šiame procese dalyvaujančių įstaigų sąveika pateikta 15 paveiksle. Valstybės tarnautojų mokymas organizuojamas vadovaujantis teisės aktais ir pagrindiniais nuostatais, pateiktais 3 priede.

Pagal vidaus reikalų ministro patvirtintas Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklės viešojo administravimo įstaigų personalo padaliniai parengia ateinančių metų valstybės tarnautojų mokymo planų projektus, kurie einamųjų metų pradžioje, atsižvelgiant į pagal kasmetinio valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimo rezultatus nustatytus mokymo poreikius, patikslinami ir patvirtinami įstaigų vadovų. Kitais žodžiais, kvalifikacijos tobulinimo mokymus nustato įstaigų vadovai, atsižvelgdami į poreikį ir lėšas, skirtas valstybės tarnautojų mokymui organizuoti. Valstybės tarnybos įstatymai reglamentuoja mokymams skirti ne mažiau kaip 1 ir ne daugiau kaip 5 proc. įstaigos valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui asiganvimų. VTD atstovas teigia, kad nedidelėse įstaigose tai sudaro mažą pinigų sumą, kuri skiriama tik būtiniams mokymams, todėl įstaigų vadovai, tuomet neturi galimybės pasirinkti su IT valdymu susijusių mokymų.

¹⁶⁷ Palyginimui naudojama 2006 metų valstybinio audito ataskaitos Nr. IA-9000-4-2 „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“ medžiaga, kurioje buvo pateiktos Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo ir Krašto apsaugos ministerijų 2004–2005 metais IT investiciniams projektams įgyvendinti panaudotos lėšos.

Rekomendacija VRM

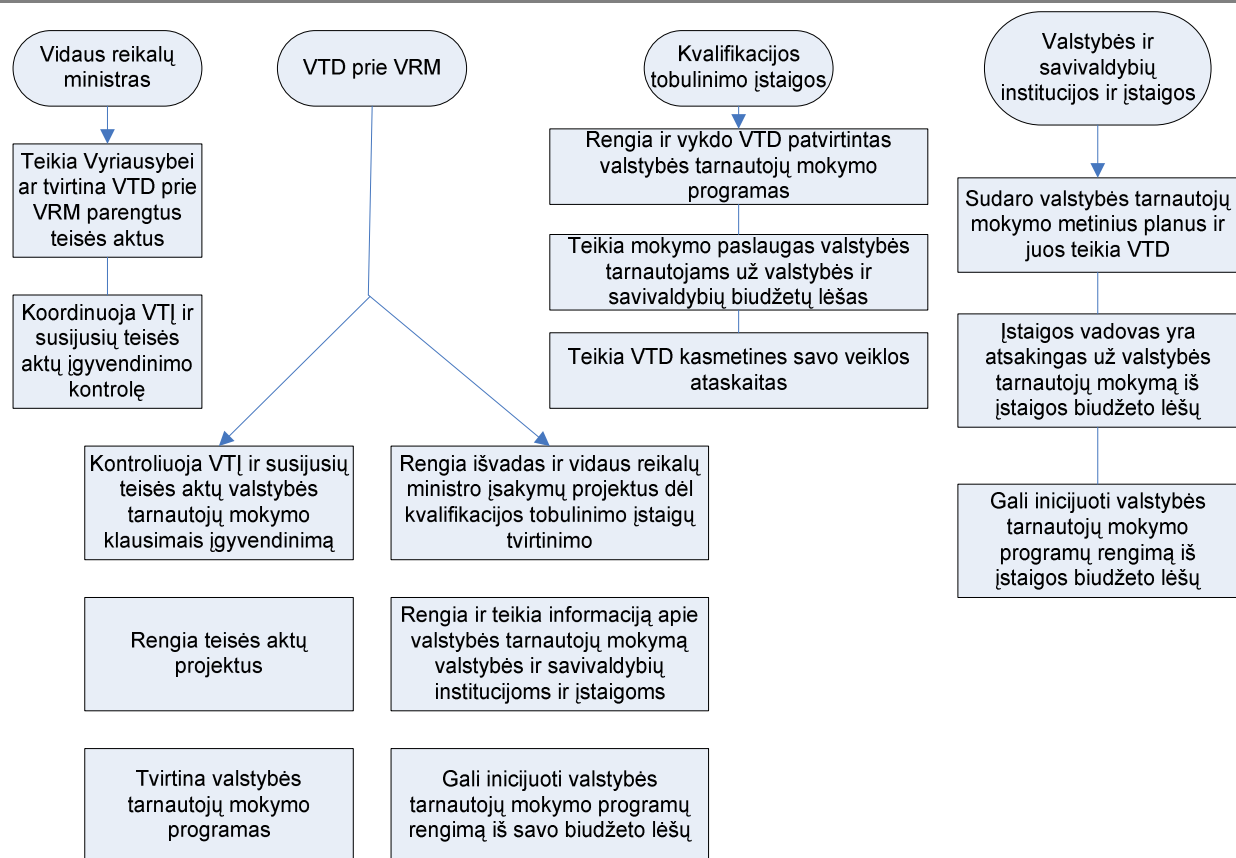
Valstybinių auditorių nuomone, atsižvelgiant į tai, kad įstaigų vadovai neįvertindami informacinių technologijų strateginio valdymo svarbos, nepasirenka su IT valdymu susijusių mokymų, juos reikėtų įtraukti į privalomųjų mokymų programą.

Šiuo metu mokymo programų rengimo turinį reglamentuoja vidaus reikalų ministro įsakymu¹⁶⁸ patvirtinti Turinio reikalavimai. Turinio reikalavimų 9.4 punktas reglamentuoja 18–20 kategorijų valstybės tarnautojų mokymo programų turinį: „18–20 kategorijų valstybės tarnautojų mokymo programos turi ugdyti šių valstybės tarnautojų gebėjimus, būtinus tobulinant sprendimų priėmimą, komunikavimą ir bendradarbiavimą naudojant informacines ir komunikacines technologijas“. Šių reikalavimų 11.3 punktas nustato, kad „žemesnės nei 18 kategorijos įstaigų vadovų mokymo programos turi ugdyti šių valstybės tarnautojų gebėjimus, būtinus tobulinant sprendimų priėmimą, komunikavimą ir bendradarbiavimą naudojant informacines ir komunikacines technologijas“.

Pagal Turinio reikalavimus parengtas mokymų programas tvirtina VTD. 2007 metais patvirtintos dvi programos, skirtos įstaigų vadovams.

¹⁶⁸ Vidaus reikalų ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. 1V-190 „Dėl valstybės tarnautojų mokymo programų turinio reikalavimų patvirtinimo“ pakeitimo“.

15 pav. Valstybės tarnautojų mokyme dalyvaujančių institucijų funkcijos

Šaltinis – Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos

6. Informacinių sistemų eksploatavimas ir saugos valdymas

6.1. Informacinių sistemų eksploatavimas

Valstybiniai auditoriai, 2006 metais atlikę auditą „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys.“, rekomendavo IVPK¹⁶⁹ teisės aktuose numatyti tarptautinių standartų diegimą valstybinėse institucijose, apibrėžiant informacinių technologijų paslaugų valdymą (konfigūracijos, pakeitimų, incidentų ir problemų valdymą, veiklos tęstinumo užtikrinimą ir kitus procesus).

¹⁶⁹ Valstybinio audito 2006 m. rugpjūčio 6 d. ataskaita Nr. IA-9000-4-2 „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“.

Ši valstybinių auditorių pateikta rekomendacija neįgyvendinta. Valstybės kontrolės rekomendacijų įgyvendinimo plane¹⁷⁰ IVPK pažymi, kad tarptautinių valdymo standartų diegimą nustatys Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas, kurio projektą IVPK pateiks Vyriausybei svarstyti 2007 m. III ketvirtį.

6.2. Informacinių sistemų rizikos valdymas

Tipiniuose duomenų saugos nuostatuose¹⁷¹, pagal kuriuos buvo privaloma parengti valstybės IS duomenų saugos nuostatus, nurodoma, kad pagrindinės sistemos rizikos mažinimo priemonės išdėstomos rizikos ataskaitoje, kuri rengiama įvertinus rizikos veiksnius. Šis reikalavimas atitinka pasaulinę IT valdymo gerąją praktiką¹⁷².

2 lentelėje ir 16 paveiksle pateikta apibendrinta informacija apie IS rizikos vertinimą valstybės įstaigose.

2 lentelė. IS rizikos vertinimas valstybės įstaigos

Valstybės įstaigos, valdančios valstybės informacines sistemas ir atskaitingos LR Vyriausybei				16	100,0%
Iš jų:					
	Įstaigos, kurios atliko IS rizikos vertinimą			7	43,75%
	Įstaigos, neatlikusios rizikos vertinimo			9	56,25%
Kitos valstybės įstaigos, kurios neatskaitingos LR Vyriausybei* arba kurių informacinės sistemos skirtos vidaus administravimui				60	100,0%
Iš jų:					
	Įstaigos, atlikusios IS rizikos vertinimą			10	16,7%
	Įstaigos, neatlikusios rizikos vertinimo			50	83,3%

*- Šioms įstaigoms neprivaloma atlikti IS rizikos vertinimo

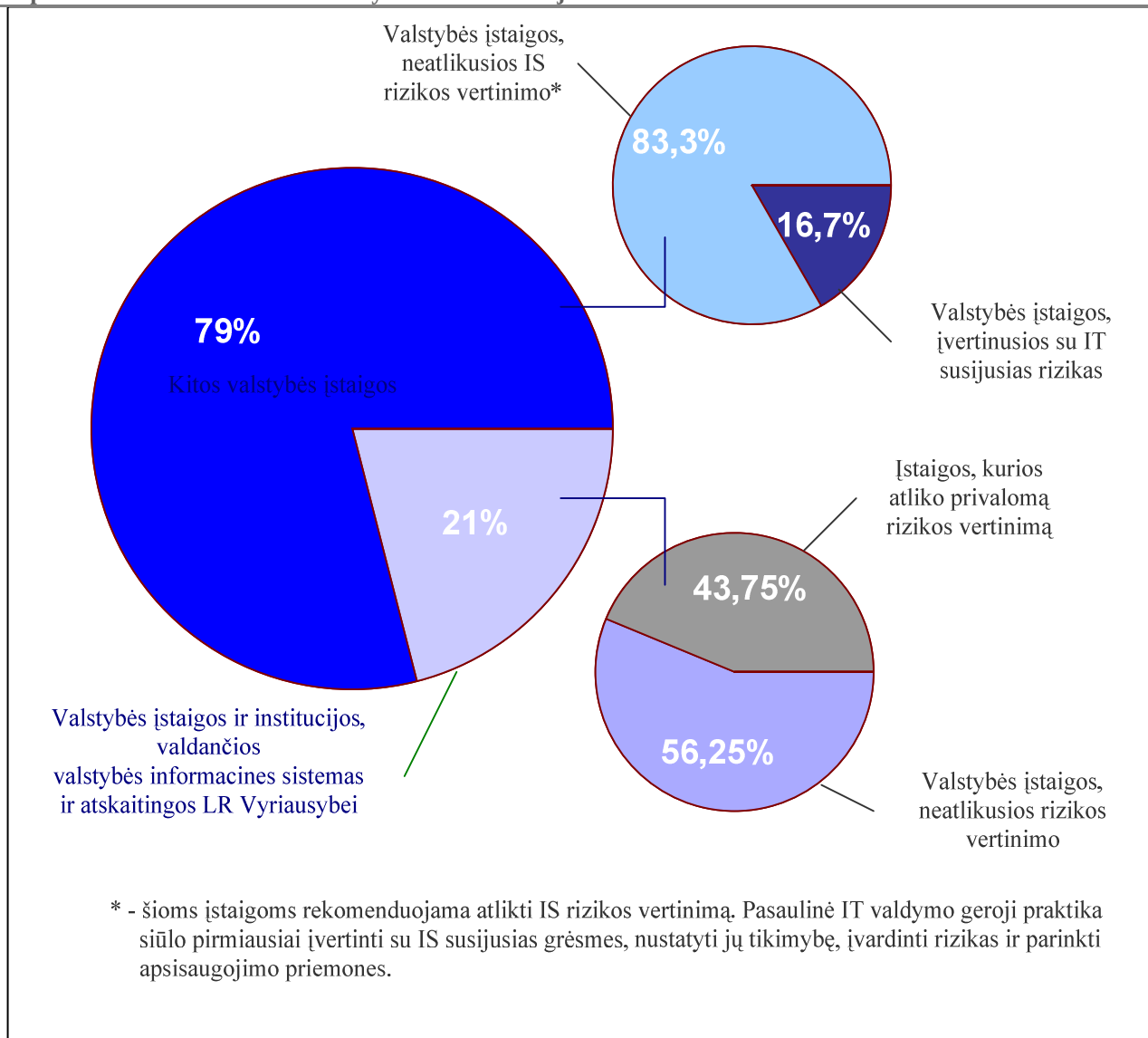
Šaltinis – Valstybės kontrolė

¹⁷⁰ Rekomendacijų įgyvendinimo planas, patvirtintas Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. T-180.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. liepos 16 d. įsakymas Nr.1V-272 „Dėl tipinių duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ (neteko galios). Dabar galioja Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. gegužės 8 d. įsakymas Nr. 1V-172 „Dėl saugos dokumentų turinio gairių patvirtinimo“.

¹⁷² ISACA IT valdymo rekomendacijos „Certified Auditor Review Manual 2006“.

16 pav. IS rizikos vertinimas valstybiniame sektoriuje

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybiniai auditoriai nustatė, kad, 2006 metais, 56,25 proc. valstybės įstaigų, valdančių valstybės informacines sistemas ir atskaitingų Vyriausybei, neatliko privalomo IS rizikos vertinimo.

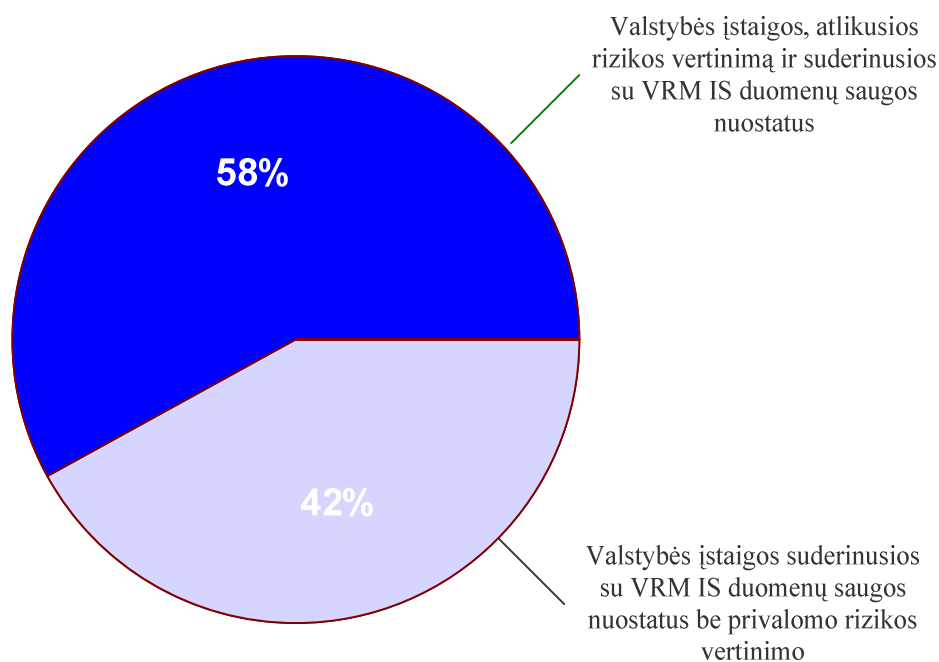
Rizika

Neatlikus informacinės sistemos rizikos vertinimo procedūros gali būti nenustatytos adekvačios grėsmėms apsaugos priemonės ir nesuformuluota efektyvi duomenų saugos politika.

Tipiniuose duomenų saugos nuostatuose¹⁷³ nurodoma, kad IS valdytojas sistemos duomenų saugos nuostatus rengia ir tvirtina prieš tai suderinęs su VRM¹⁷⁴.

Valstybinio audito metu nustatyta, kad VRM nėra patvirtinta valstybinių įstaigų IS duomenų saugos nuostatų derinimo procedūra, nuostatų peržiūra vyksta be nustatytų kontrolės taškų, t. y. pasigendama formalių vertinimo kriterijų. Valstybiniai auditoriai pažymi, kad 42 proc. valstybės įstaigų parengė ir suderino su VRM valstybinių įstaigų IS duomenų saugos nuostatus be privalomo IS rizikos vertinimo. Analizės rezultatai pateikti 17 paveiksle.

17 pav. IS rizikos vertinimas ir IS duomenų saugos nuostatų derinimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Išvada

VRM nėra patvirtinta valstybinių įstaigų informacinių sistemų duomenų saugos nuostatų derinimo procedūra, todėl nepakankamai užtikrinamas duomenų saugos vertinimo proceso atsekamumas.

¹⁷³ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. liepos 16 d. įsakymas Nr.1V-272 „Dėl tipinių duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ (neteko galios). Dabar galioja Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. gegužės 8 d. įsakymas Nr. 1V-172 „Dėl saugos dokumentų turinio gairių patvirtinimo“.

¹⁷⁴ Tipinių duomenų saugos nuostatų I skyriaus 2 punktas.

Rekomendacija VRM

Parengti ir patvirtinti valstybinių institucijų ir įstaigų informacinių sistemų duomenų saugos nuostatų derinimo procedūrą ir sugriežinti teisės aktų, reglamentuojančių informacinių sistemų saugą, laikymosi kontrolę.

6.3. Įstaigų informacinių sistemų saugos politika

Valstybės IS duomenų sauga 2006 metais buvo reglamentuojama Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimu Nr. 952 „Dėl duomenų saugos valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose“¹⁷⁵ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 2105 redakcija). Patvirtinti šio nutarimo Bendrieji duomenų saugos reikalavimai buvo privalomi valstybės IS. Savivaldybių, universitetų ir kitų, neatskaitingų Vyriausybei įstaigų IS šie reikalavimai yra rekomendacinio pobūdžio. Bendrieji duomenų saugos reikalavimai netaikomi duomenims, sudarantiems įslaptintą informaciją, tvarkyti automatizuotu būdu, išskyrus duomenis, sudarančius riboto naudojimo informaciją.

Įpareigota šio Vyriausybės nutarimo, VRM parengė ir patvirtino Tipinius duomenų saugos nuostatus¹⁷⁶.

Sistemos tvarkytojas, vadovavęsis Tipiniais duomenų saugos nuostatais, patvirtintais vidaus reikalų ministro, rengė ir, suderinęs su VRM, tvirtino IS duomenų saugos nuostatus, kurie kartu su kitais detalizuojančiais nuostatus dokumentais apibrėžia sistemos saugumo politiką. Vadovaudamasi geraja praktika ir pasaulyje plačiai pripažintomis metodikomis (pvz., COBIT, ISO/IEC 17799:2002, ISO/IEC TR 13335-1:2000, taip pat kitais Lietuvos ir tarptautiniais „Informacijos technologija. Saugumo technika“ grupės standartais, rekomenduotais minėto Vyriausybės nutarimo) institucijos vadovybė turėjo nustatyti aiškią IS saugos strategijos kryptį, paskelbti ir remti informacijos saugumo politiką (strategiją) visoje organizacijoje.

Apibendrinta informacija pateikta 3 lentelėje ir 18, 19 paveiksluose, kuriuose nurodyta, kiek valstybės informacinių sistemų valdytojų yra parengę privalomus informacinių sistemų nuostatus ir duomenų saugos nuostatus, t.y. dokumentavę informacinių sistemų politiką.

¹⁷⁵ Nuo 2007 m. birželio 30 d. įsigaliojo nauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 410 patvirtinta šio nutarimo redakcija „Dėl elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose“.

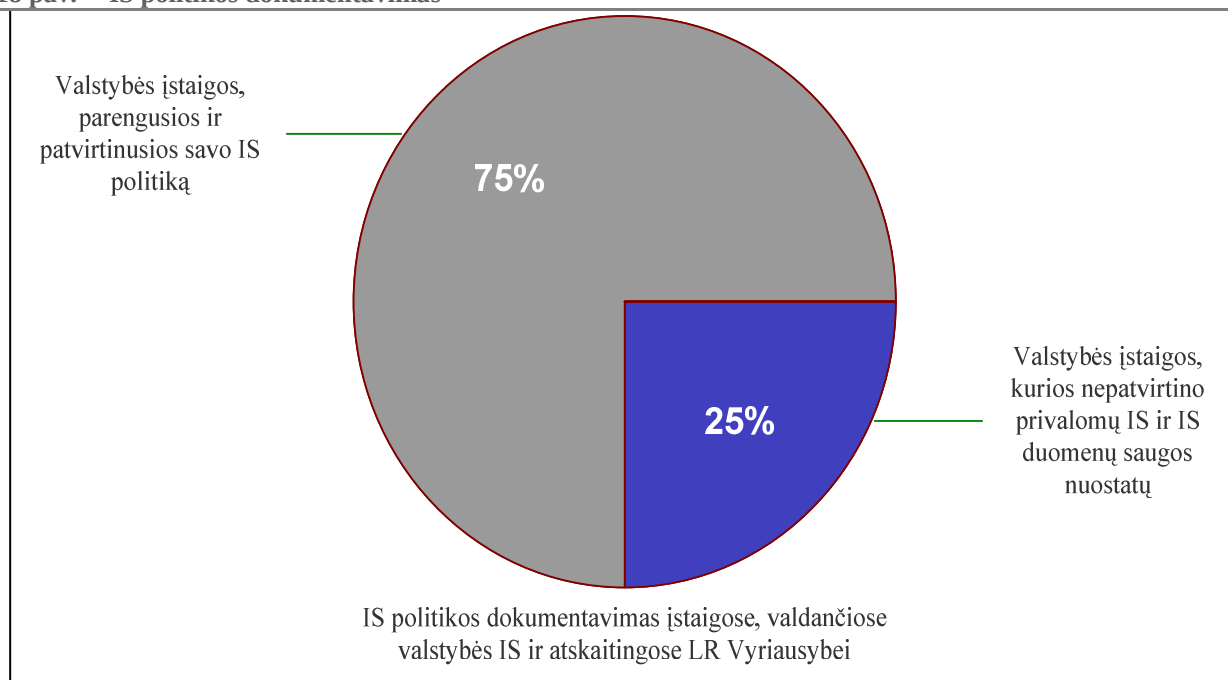
¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. liepos 16 d. įsakymas Nr.1V-272 „Dėl tipinių duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ (neteko galios). Dabar galioja Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. gegužės 8 d. įsakymas Nr. 1V-172 „Dėl saugos dokumentų turinio gairių patvirtinimo“.

3 lentelė. Informacinių sistemų politika valstybės įstaigose

Įstaigos, kurių vidaus kontrolė buvo vertinama				76	100%
tarp jų:					
	Valstybės informacinės sistemos			16	
	Iš jų:				
		Įstaigos, kurių IS politika dokumentuota		12	75,0%
		Įstaigos, neparengusios IS politikos		4	25,0%
	Valstybės įstaigos, kurioms privalomas LR Vyriausybės nutarimas, bet nevaldančios valstybės IS			18	
	Miestų ir rajonų savivaldybės			23	
	Kitos įstaigos, kurios neatskaitingos LR Vyriausybei			19	
	Iš jų:				
		Savivaldybės ir kitos įstaigos, kurios parengė IS politiką		34	56,7%

Šaltinis – Valstybės kontrolė

18 pav. IS politikos dokumentavimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

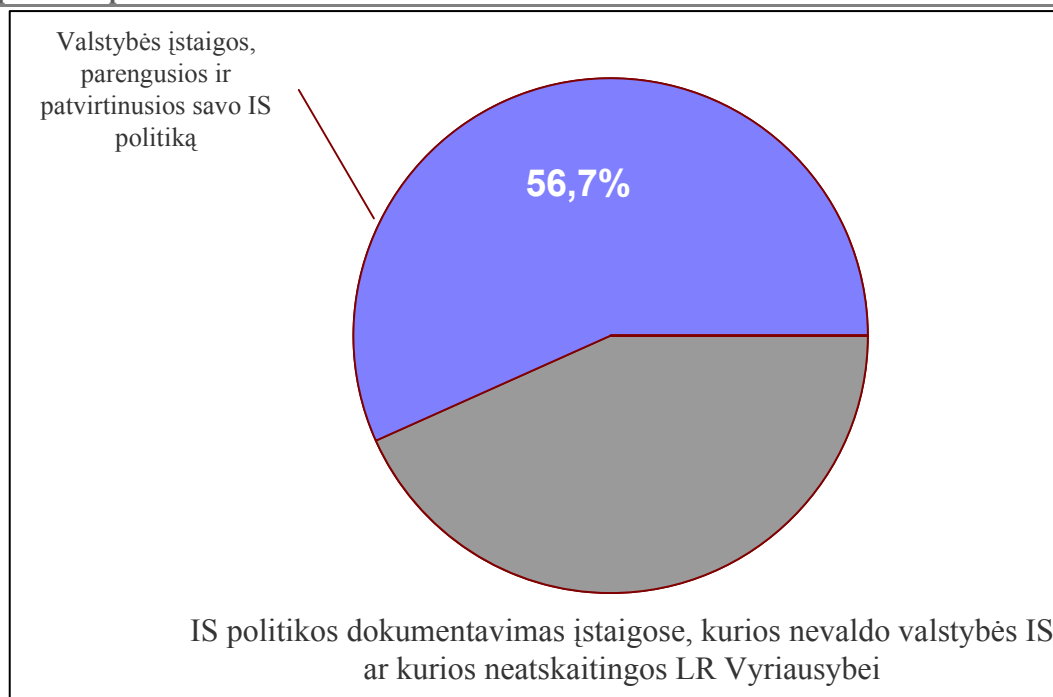
Išvada

Valstybiniai auditoriai pastebi, kad 25 proc. valstybės įstaigų, valdančių valstybės informacines sistemas, atskaitingų Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir privalančių parengti informacinių sistemų saugos politiką, nesilaikė informacinių sistemų duomenų saugumą reglamentuojančių teisės aktų. Valstybiniai auditoriai daro prielaidą, kad šiose įstaigose nepakankamai užtikrinta vidaus kontrolė. Atsiranda rizika, kad valstybės informacinėse sistemose neužtikrinamas tinkamas duomenų saugumo lygis.

Rekomendacija VRM

Sugriežtinti teisės aktų, reglamentuojančių informacinių sistemų saugos valdymą, laikymosi kontrolę.

19 pav. IS politikos dokumentavimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Valstybiniai auditoriai nustatė, kad 56,7 proc. valstybinių įstaigų, kurioms 2006 metais buvo neprivalomas¹⁷⁷ informacinių sistemų politikos dokumentavimas, vadovavosi pripažinta pasaulio informacinių technologijų valdymo gerąja praktika ir aprašė savo informacinių sistemų veiklą ir saugą.

¹⁷⁷ Iki 2007 m. birželio 30 d. galiojo Bendrieji duomenų saugos reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimu Nr. 952 „Dėl duomenų saugos valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose“.

Bendrųjų duomenų saugos reikalavimų nuostatos buvo privalomos valstybės informacinėms sistemoms. Kitų sistemų valdytojams jos buvo rekomenduojamos. Nuo 2007 m. birželio 30 d. IS duomenų saugos nuostatų ir kitų saugos taisyklių rengimą reglamentuoja Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose reikalavimai¹⁷⁸. Šie saugos reikalavimai tapo privalomi „Vyriausybės įstaigoms, įstaigoms prie ministerijų ir kitoms Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms, valdančioms ne tik valstybės informacines sistemas, bet ir kitas informacines sistemas, kuriose logiškai tarpusavyje susijusių duomenų konfidencialumo, vientisumo ir (ar) prieinamumo praradimas gali sukelti ypač sunkius padarinius valstybei ir (ar) valstybės institucijos darbui, turėti didelę neigiamą įtaką kitų valstybės institucijų veiklai“¹⁷⁹. Bendrųjų elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose reikalavimų patvirtinimu įgyvendinta Valstybės kontrolės rekomendacija taikyti diferencijuotą informacinių sistemų saugos reglamentavimą, atsižvelgiant į šių institucijų tvarkomų dokumentų svarbumą.

Šiuo nutarimu įgyvendintos valstybinių auditorių rekomendacijos dėl IS saugos valdymo:

- nurodyti, koks institucijų norminis dokumentas turėtų atitikti IS saugos politikos dokumentą;
- rekomenduoti, kad institucijos, tvarkančios pirmos ir antros kategorijos duomenis, parengtų visą organizaciją apimančius informacijos saugos politikos dokumentus.

VRM parengė ir patvirtino Valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų klasifikavimo pagal jose tvarkomą elektroninę informaciją gaires ir Valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų elektroninės informacijos saugos reikalavimus¹⁸⁰. Šiuo įsakymu įgyvendinta valstybinių auditorių rekomendacija dėl IS saugos valdymo:

- nustatyti valstybės institucijoms ir įstaigoms, neturinčioms valstybės IS ir tvarkančioms trečios ir ketvirtos kategorijos duomenis, parengti minimalius informacijos saugos reikalavimus.

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 410 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 952 „Dėl duomenų saugos valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose“ pakeitimo“.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 410 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 952 „Dėl duomenų saugos valstybės ir savivaldybių informacinėse sistemose“ pakeitimo“.

¹⁸⁰ Vidaus reikalų ministro 2007 m. liepos 11 d. įsakymas Nr. 1V-247 „Dėl Valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų klasifikavimo pagal jose tvarkomą elektroninę informaciją gairių ir Valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų elektroninės informacijos saugos reikalavimų patvirtinimo“.

6.4. Asmens duomenų apsauga

VDAI – įstaiga atskaitinga Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė), vykdanči Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais jai pavestas duomenų apsaugos priežiūros funkcijas.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – VDAI) atlieka prevencinius duomenų valdytojų patikrinimus, patikrinimus pagal skundus ir išankstinę patikrą¹⁸¹, kuri atliekama duomenų valdytojui pateikus pranešimą dėl išankstinės patikros.

VDAI patikrinimus reglamentuoja Duomenų tvarkymo tikrinimų metodika¹⁸² (toliau – Tikrinimų metodika), kurioje nustatytos duomenų saugumo patikrinimo atlikimo procedūros, kurias turėtų atlikti VDAI specialistai, vykdydami tiek prevencinius įstaigų patikrinimus valstybės institucijose ir įstaigose, tiek patikrinimus pagal skundus.

Tikrinimo metodikoje nustatyta, kaip VDAI specialistams patikrinti:

- asmens duomenų rinkimą;
- asmens duomenų tvarkymo teisėtumą;
- asmens duomenų kaupimą, saugojimą ir kitus veiksmus, kurie atliekami su asmens duomenimis;
- asmens duomenų teikimą;
- duomenų subjekto teisių įgyvendinimą;
- duomenų saugumą;
- duomenų tvarkymą specifiniais tikslais, pvz., sveikatos apsaugos, visuomenės informavimo, rinkimų, referendumo, piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos, statistikos ir kt.
- tvarkymą asmens mokumui įvertinti ir įsiskolinimui valdyti;
- asmens savybių įvertinimą automatinio būdu.

Didžiąją dalį VDAI patikrinimų sudaro patikrinimai pagal skundus ir išankstinės patikros¹⁸³. VDAI 2006 metais išnagrinėjo 161 skundą, parengė 310 išvadų dėl išankstinės patikros, atliko 92 prevencinius tikrinimus. Išankstinę patikrą atliekama dokumentinio patikrinimo būdu.

¹⁸¹ Išankstinę patikrą atliekama Asmens duomenų įstatymo 26 straipsnio 2 dalies reikalavimu. Prieš pradėdamas automatinio būdu tvarkyti asmens duomenis IS steigėjas turi pateikti VDAI pranešimą dėl išankstinės patikros ir gauti leidimą tvarkyti asmens duomenis. Valstybės ir savivaldybių IS steigimo ir įteisinimo taisyklės numato, jeigu informacinėje sistemoje numatoma tvarkyti asmens duomenis, tokios informacinės sistemos nuostatų projektas turi būti suderintas su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija.

¹⁸² Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2004 m. rugsėjo 10 d. įsakymas Nr. 1T-140 (1.12).

¹⁸³ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos 2006 metų veiklos ataskaita.

Prevenčių patikrinimų planai sudaromi keliais būdais:

- pasirenkant duomenų valdytojus pagal duomenų tvarkymo tikslą ir veiklos sritį;
- ypatingo visuomenės ir žiniasklaidos dėmesio sulaukusi duomenų apsaugos problema ar subjektas (pvz., politinių partijų per rinkimus naudojami rinkėjų duomenys);
- atsitiktinė atranka.

Valstybinių auditorių nuomone, VDAI, tikrindama jau įvykusius ar tariamus pažeidimus, atkreipia dėmesį į padarinius, o ne vykdo prevenciją.

Rekomendacija VDAI

Parengti ir patvirtinti patikrinimų planavimo tvarką.

Parengęs IS nuostatų projektą, IS steigėjas jį derina su IVPK, VRM ir institucijomis, kurios nuostatų projekte nurodytos kaip duomenų teikėjai. Jeigu informacinėje sistemoje numatoma tvarkyti asmens duomenis, tokios informacinės sistemos nuostatų projektas turi būti suderintas su VDAI.

Gerosios tarpinstitucinio bendradarbiavimo praktikos pavyzdys:

VDAI atsisakė išduoti leidimą automatinio būdu tvarkyti asmens duomenis informacinės sistemos steigėjui, kuris neįteisino valstybės informacinės sistemos taip, kaip reglamentuoja teisės aktai¹⁸⁴.

Nustačiusi pažeidimus VDAI surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus ir persiunčia juos nagrinėti teismui. VDAI teigimu, baudos už pažeidimus dydis yra neadekvatus prarastų ar pavogtų duomenų vertei. Šiuo metu asmens duomenų vertės nustatymas nėra reglamentuotas.

Rekomendacija VDAI

Valstybiniai auditoriai rekomenduoja VDAI inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl baudos dydžio nustatymo, atsižvelgiant į netinkamai valdomų ar / ir tvarkomų asmens duomenų kiekį ir jautrumą.

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr.451 „Dėl valstybės ir savivaldybių informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

Apibendrinanti išvada dėl valstybinio audito¹⁸⁵ rekomendacijų įgyvendinimo:

Vidaus reikalų ministerija įgyvendino aštuonias iš devynių valstybinio audito metu pateiktų rekomendacijų. Neįgyvendinta rekomendacija dėl IT strateginio valdymo mokymo organizavimo institucijų aukščiausio lygmens vadovams.

IVPK 2007 m. sausio mėn. nukėlė rekomendacijų įgyvendinimo terminą, todėl iš dvylikos IVPK pateiktų rekomendacijų dvi yra įgyvendintos iš dalies, dešimties yra nepasibaigęs įgyvendinimo terminas.

Dėl strateginio valdymo:

1. Kai kurios elektroninės valdžios koncepcijos nuostatos yra pasenusios ir neatitinka tikrovės (žr. 1 sk. Strateginiai planai, p. 11).
2. Elektroninės valdžios koncepcijos ir susijusių strategijų įgyvendinimo priemonės dubliuojasi, kai kurioms numatyti skirtingi įgyvendinimo terminai (žr. 1 sk. Strateginiai planai, p. 11).
3. Tobulintinas Valstybės informacinės politikos strateginis valdymas, nes toms pačioms priemonėms įgyvendinti kuriamos dubliuojančios priežiūros struktūros. Strateginių dokumentų įgyvendinimo planai rengiami neatsižvelgiant į susijusių sričių strateginius dokumentus, neišlaikomas informacinės plėtros politikos vientisumas ir nuoseklumas (žr. 1 sk. Strateginiai planai, p. 13).

Dėl informacinių technologijų investicijų ir projektų kontrolės:

4. Elektroninės valdžios koncepcijoje stebėjimo ir valdymo funkcijos priskirtos skirtingoms institucijoms ir tai gali komplikuoti el. valdžios projektų įgyvendinimo kontrolę. (žr. 2 sk. Informacinių technologijų projektų ir informacinių sistemų būklės kontrolė, p. 15).
5. Elektroninės valdžios koncepcijos, Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programos ir Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo priemonių persidengimas ir panašių priežiūros struktūrų šiems planams vykdyti kūrimas decentralizuoja (išskaido) projektų valdymo ir įgyvendinimo išteklius ir nesudaro sąlygų sukurti vientisą ir efektyvią valdymo struktūrą (žr. 2 sk. Informacinių technologijų projektų ir informacinių sistemų būklės kontrolė, p. 16).

¹⁸⁵ Valstybinio audito 2006 m. rugsėjo 6 d. ataskaita Nr. IA-9000-4-2 „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“.

6. Vyriausybės Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisija 2006 metais tinkamai neatliko savo funkcijų, todėl nebuvo panaudoti visi el. valdžios įgyvendinimo kontrolės svertai (žr. 2 sk. Informacinių technologijų projektų ir informacinių sistemų būklės kontrolė, p. 16).
7. Valstybinių auditorių nuomone, atliekant el. valdžios tyrimus, nėra pakankamai aiškiai apibrėžiami pagrindiniai veiklos vertinimo kriterijai, neatsižvelgiama į veiklos efektyvumą ir rezultatyvumą (žr. 2 sk. Informacinių technologijų projektų ir informacinių sistemų būklės kontrolė, p. 21).
8. Valstybinių auditorių nuomone, nesant objektyvios stebėsenos mechanizmo, nevykdomas informacinių technologijų procesų valdymo etapas – esamos būklės stebėjimas ir įvertinimas (žr. 2 sk. Informacinių technologijų projektų ir informacinių sistemų būklės kontrolė, p. 24).
9. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Vyriausybės neužtikrina Valdžios elektroninių vartų tinklalapyje pateiktos informacijos kokybės, nes neatitinka Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklėse¹⁸⁶ ir techninėje užduotyje¹⁸⁷ numatytų kūrimo tikslų. Valstybiniai auditoriai mano, kad pasiektas planuotas Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo rezultatyvumas nėra pakankamas (žr. 3 sk. Investicijų ir projektų valdymas, p. 41).
10. Ne visos valstybės institucijos ir įstaigos laikosi Vyriausybės nutarimo Nr. 451 reikalavimų¹⁸⁸, institucijose yra veikiančių informacinių sistemų, kurių nuostatai nebuvo parengti ar numatyta tvarka patvirtinti ir įregistruoti Informacinės visuomenės plėtros komitete prie Vyriausybės (žr. 4 sk. Informacinių sistemų steigimas ir kūrimas, p. 56).
11. Lietuvos Respublikos teisės aktai nepakankamai reglamentuoja informacinių sistemų, kuriose bus tvarkoma įslaptinta informacija, kūrimą (žr. 4 sk. Informacinių sistemų steigimas ir kūrimas, p. 56).
12. Šiuo metu galiojantys nacionaliniai teisės aktų reikalavimai ADA sistemoms su slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, valstybinių auditorių nuomone, nėra vientisi ir

¹⁸⁶ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. T-127 „Dėl Valdžios elektroninių vartų funkcionavimo teikiant viešąsias elektronines paslaugas taisyklių patvirtinimo“.

¹⁸⁷ Techninė užduotis „Valdžios elektroninių vartų“ kūrimo atvirajam konkursui, 2001 m., 2,1 punktas: „Sukurti patogų būdą žmonėms gauti viešą su valstybės institucijomis ir jų vykdomomis funkcijomis susijusią informaciją“.

¹⁸⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės.

pakankami šių sistemų saugos priežiūrai ir vertinimui užtikrinti (žr. 4 sk. Informacinių sistemų steigimas ir kūrimas, p. 53).

13. Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatyta galimybė naudoti tik vieną teorinį informacinių sistemų kūrimo modelį (žr. 4 sk. Informacinių sistemų steigimas ir kūrimas, p. 56).
14. Valstybinių auditorių nuomone, dėl netinkamo informacinių technologijų valdymo patirtos informacinių technologijų projektų įgyvendinimo ir valdymo sąnaudos gali būti gerokai didesnės¹⁸⁹ nei mokymų programų sudarymui panaudotos lėšos (žr. 5 sk. Vadovų informacinių technologijų strateginio valdymo kompetencijos ugdymas, p. 60).
15. Vidaus reikalų ministerijoje nėra patvirtinta valstybinių įstaigų informacinių sistemų duomenų saugos nuostatų derinimo procedūra, todėl nepakankamai užtikrinamas duomenų saugos vertinimo proceso atsekamumas (žr. 6 sk. Informacinių sistemų eksploatavimas ir saugos valdymas, p. 75).
16. Valstybiniai auditoriai pastebi, kad 25 proc. valstybės įstaigų, valdančių valstybės informacines sistemas, atskaitingų Vyriausybei ir privalančių parengti informacinių sistemų saugos politiką, nesilaikė informacinių sistemų duomenų saugumą reglamentuojančių teisės aktų. Valstybiniai auditoriai daro prielaidą, kad šiose įstaigose nepakankamai užtikrinta vidaus kontrolė. Atsiranda rizika, kad valstybės informacinėse sistemose neužtikrinamas tinkamas duomenų saugumo lygis (žr. 6 sk. Informacinių sistemų eksploatavimas ir saugos valdymas p. 68).

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Atsižvelgus į valstybinių auditorių pastebėjimus, spręsti dėl Elektroninės valdžios valdymo struktūros tobulinimo (žr. p. 16).
2. Užtikrinti informacinės ir žinių visuomenės plėtros politikos vientisumą ir nuoseklumą, taip pat Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos nuostatuose numatytų pagrindinių uždavinių įgyvendinimo kontrolę (žr. p. 18).
3. Užtikrinti, kad Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisija kasmet tvirtintų investicinių informacinės visuomenės plėtros projektų prioritetus arba šiuos projektus reitinguotų, o taip pat užtikrintų vykdomų projektų nuolatinę kontrolę (žr. p. 19).

¹⁸⁹ Palyginimui naudojama 2006 metų valstybinio audito ataskaitos Nr. IA-9000-4-2 „Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys“ medžiaga, kurioje buvo pateiktos Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo ir Krašto apsaugos ministerijų 2004–2005 metais IT investiciniams projektams įgyvendinti panaudotos lėšos.

4. Inicijuoti Informacinės visuomenės plėtros strategijos, Elektroninės valdžios koncepcijos ir Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos ir kitų, su el. valdžia susijusių, strateginių dokumentų peržiūrą, atnaujinimą ir suderinimą tarpusavyje (žr. p. 14).
5. Spręsti dėl IVPK valstybės investicinių projektų vykdymo ir vertinimo funkcijų atskyrimo (žr. p. 28).
6. Įpareigoti Finansų ministeriją nustatyti terminus Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodikos pakeitimams, susijusiems su informacinės visuomenės plėtros investicinių projektų specifika, atlikti (žr. p. 30).
7. Spręsti klausimą, kad el. valdžios projektų vertinimai būtų atliekami nuolat ir visapusiškai, vertinant ne tik patį el. valdžios projektų įgyvendinimo faktą, bet ir jų įgyvendinimo efektyvumą ir rezultatyvumą (žr. p. 25).
8. Skirti instituciją, kuri atliktų Pasaulio banko ir kitų fondų lėšomis finansuojamų informacinių technologijų projektų įgyvendinimo stebėseną (žr. p. 32).
9. Skirti instituciją, kuri parengtų išlaptintų informacinių sistemų įteisinimo ir steigimo reikalavimus (žr. p. 53).

Vidaus reikalų ministerijai:

1. Parengti ir patvirtinti valstybinių institucijų ir įstaigų informacinių sistemų duomenų saugos nuostatų derinimo procedūrą ir sugriežtinti teisės aktų, reglamentuojančių informacinių sistemų saugą, laikymosi kontrolę (žr. p. 66).
2. Atsižvelgiant į tai, kad įstaigų vadovai neįvertindami informacinių technologijų strateginio valdymo svarbos, nepasirenka su IT valdymu susijusių mokymų, juos reikėtų įtraukti į privalomųjų mokymų programą (žr. p. 61).
3. Panaudoti atliktų tyrimų ir apklausų rezultatus el. valdžios projektų įgyvendinimo efektyviam stebėjimui ir pateikti juos Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijai susipažinti, kad ji priimtų reikamus sprendimus (žr. p. 24).

Informacinės visuomenės plėtros komitetui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės:

1. Tobulinti el. valdžios investicinių projektų vertinimą, atsižvelgiant ne tik lėšų informacinėms technologijoms pagrįstumą, bet ir projektų įgyvendinimo laiko pagrįstumą, įgyvendinimo galimybes, ir stebėti šių projektų įgyvendinimą (žr. p. 19).

2. Pradėti derinti kuriamos informacinės sistemos¹⁹⁰ nuostatus ir saugos nuostatus su suinteresuotomis institucijomis (žr. p. 33).
3. Panaudoti atliktų tyrimų ir apklausų rezultatus el. valdžios projektų įgyvendinimo efektyviam stebėjimui ir pateikti juos Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijai susipažinti, kad ji priimtų reikamus sprendimus (žr. p. 24).
4. Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatyti galimybę pasirinkti vieną iš kelių informacinių sistemų kūrimo metodikų, suderinus ir patvirtinus informacinių sistemų kūrimo kontrolės taškus (žr. p. 56).

Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai:

1. Inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl baudos dydžio nustatymo, atsižvelgiant į netinkamai valdomų ar / ir tvarkomų asmens duomenų kiekį ir jautrumą (žr. p. 71).
2. Parengti ir patvirtinti patikrinimų planavimo tvarką (žr. p. 71).

Finansų ministerijai (rekomendacijos pateiktos atskiru raštu).

1. Turėtų būti tobulinama Pavyzdinė vidaus audito metodika (arba parengta kita metodinė medžiaga vidaus auditoriams), kurioje būtų pateiktos rekomendacijos kaip atlikti informacinių sistemų auditus (žr. p. 27).

Teisės aktų pažeidimai

Valdžios elektroninių vartų (Portalo) informacinei sistemai neparenti informacinės sistemos nuostatai, kaip reikalaujama valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklėse¹⁹¹.

Informacinių technologijų valdymo ir audito
departamento direktorius

Dainius Jakimavičius

Informacinių technologijų valdymo ir audito
departamento direktoriaus pavaduotojas

Irmantas Aleliūnas

¹⁹⁰ „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo - sistemų sąveikos gebos sukūrimas“ Projekto kodas: BPD2004-ERPF-3.3.0-02-04/0026.

¹⁹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės informacinių sistemų bendrosios
kontrolės valstybinis lygmuo ir institucinio
lygmens apibendrinimas“
1 priedas

ATASKAITOJE VARTOJAMOS SĄVOKOS IR SUTRUMPINIMAI

ADA – automatizuotas duomenų apdorojimas

CobiT metodika – *Control Objectives for Information and related Technology (CobiT®)*

CPVA – Centrinė projektų valdymo agentūra

ES – Europos Sąjunga

EUROSAI – Europos aukščiausiųjų audito institucijų organizacija

Finansų ministerija – Lietuvos Respublikos finansų ministerija

Interoperabilumo projektas – ES struktūrinių fondų lėšų finansuojamas investicinis projektas „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo – sistemų sąveikos gebos sukūrimas“

IS – informacinė sistema

ISACA – Informacinių sistemų audito ir kontrolės asociacija (*Information systems audit and control association*)

IT – informacinės technologijos

ITVAD – Valstybės kontrolės Informacinių technologijų valdymo ir audito departamentas

IVPK – Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Komisija – Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisija

Koncepcija – Elektroninės valdžios koncepcija

LLRI – Lietuvos laisvosios rinkos institutas

LRVK – Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija

NATO - Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija (*North Atlantic Treaty Organization*)

Portalas – Valdžios elektroniniai vartai, elektroninių paslaugų teikėjų tinklalapiuose pateikimo „vieno langelio“ principu sistema.

RIM – Lietuvos Respublikos ryšių ir informatikos ministerija

SFMIS – ES struktūrinių fondų informacinė valdymo ir priežiūros informacinės sistemos

TDS – Tarpžinybinė mokestinių duomenų saugykla

TDVS – Tarpžinybinių duomenų valdymo skyrius

Tikrinimų metodika – Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos taikoma patikrinimų metodika

Turinio reikalavimai – valstybės tarnautojų mokymo programų turinio reikalavimai¹⁹².

Valstybės informacinė sistema – valstybės institucijai teisės aktų nustatytoms funkcijoms, išskyrus vidaus administravimą, atlikti reikiamos informacijos apdorojimo procesus (duomenų ir dokumentų tvarkymo, skaičiavimo, bendravimo nuotoliniu būdu ir t. t.) vykdanči sistema, kuri veikia informacinių technologijų pagrindu¹⁹³.

VDAI – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija

VDVC – Valstybinis duomenų valdymo centras prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Vidaus kontrolės organizavimas – viešojo juridinio asmens vadovo sukurta visų kontrolės rūšių sistema, kurios dėka siekiama užtikrinti viešojo juridinio asmens veiklos teisėtumą, ekonomiškumą, efektyvumą, rezultatyvumą ir skaidrumą, strateginių ir kitų veiklos planų įgyvendinimą, turto apsaugą, informacijos ir ataskaitų patikimumą ir išsamumą, sutartinių ir kitų įsipareigojimų tretiesiems asmenims laikymąsi bei su visa tuo susijusių rizikos veiksnių valdymą¹⁹⁴

Vyriausybė – Lietuvos Respublikos Vyriausybė

VKIP metodika – Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodika

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija

VRM – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

VRSRM – Lietuvos Respublikos valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerija

VTD – Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos

192 Vidaus reikalų ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. 1V-190 „Dėl valstybės tarnautojų mokymo programų turinio reikalavimų patvirtinimo“ pakeitimo“.

193 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

194 Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės informacinių sistemų bendrosios kontrolės
 valstybinis lygmuo ir institucinio lygmens apibendrinimas“
 2 priedas

Vidaus kontrolės vertinimo apibendrinimas

Apibendrinimui naudojama informacija buvo gauta iš Valstybės kontrolės 2006 metų finansinių auditų vidaus kontrolės vertinimo, kurį valstybiniai auditoriai pateikia valstybės kontrolieriaus 2006 m. birželio 2 d. įsakymu Nr. V-74 „Dėl 2006 m. gegužės mėn.–2007 m. gegužės mėn. finansinio (teisėtumo) audito programos“ nustatyta tvarka. Įstaigų vidaus kontrolės vertinimo informacija, atsižvelgiant į šiam auditui nustatytą tikslą, suvesta į 1 lentelę.

1 lentelė. Informacinių sistemų vidaus kontrolės vertinimas								
Eil. Nr.	Audituotas subjektas	IS sudėtingumo vertinimas		IS kuratorius	Rizikos vertinimas	Dokumentuota IS politika	Programinės įrangos sąrašas	IS auditai
		Audituojamo subjekto vertinimu	Valstybinių auditorių vertinimu					
	<i>Kultūros sistemos įstaigos</i>							
1.	Kultūros ministerija	VIS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	atliekamas šiuo metu
2.	Vilniaus dailės akademija	paprasta IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
3.	Lietuvos nacionalinis dramos teatras	paprasta IS	VIS	IS kuruoja generalinio direktoriaus pavaduotojas	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	neatlikti
4.	Lietuvos nacionalinė filharmonija	paprasta IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	-	nesudaromas	neatlikti

Viešojo sektoriaus vidaus kontrolės apibendrinimas. Informacinės sistemos.

	Socialinės apsaugos sistemos įstaigos							
5.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	VIS	VIS	nėra	neatliktas	iš dalies	sudaromas	VAT 2006 metais atliko IS auditą
	Švietimo sistemos įstaigos							
6.	Švietimo ir mokslo ministerija	VIS	VIS	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
7.	Kauno medicinos universitetas	paprasta IS	VIS	nėra	neatliktas	iš dalies	sudaromas	VAT 2006 metais atliko IS auditą
8.	Kauno technologijos universitetas	paprasta IS	VIS	IS kuratorius - KTU prorektorius	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
9.	Klaipėdos universitetas	paprasta IS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
10.	Lietuvos kūno kultūros akademija	paprasta IS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	VAT 2006 metais atliko IS auditą
11.	Mykolo Riomerio universitetas	paprasta IS	VIS	IS kuruoja Universiteto sekretorius	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
12.	Vytauto Didžiojo universitetas	paprasta IS	VIS	IS kuruoja prorektorius infrastruktūrai	atliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
13.	Lietuvos veterinarijos akademijos Veterinarijos institutas	paprasta IS	VIS	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
14.	Lietuvos teatro ir muzikos akademija	paprasta IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti

15.	Lietuvos veterinarijos akademija	paprasta IS	VIS	IS kuruoja prorektorius plėtrai	atliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
16.	Lietuvos žemės ūkio universitetas	paprasta IS	VIS	nėra	neatliktas	iš dalies	nesudaromas	neatlikti
17.	Lietuvos sodininkystės ir daržininkystės institutas	paprasta IS	vida administravimui atlikti	IS kuruoja direktoriaus pavaduotojas	neatliktas	nedokumentuota	sudaromas	neatlikti
18.	Vilniaus pedagoginis universitetas	paprasta IS	VIS	IS kuruoja studijų prorektorius	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
19.	Šiaulių universitetas	paprastos IS	VIS	nėra	Atliktas	dokumentuota	sudaromas	VAT atliko IS auditą
	Sveikatos apsaugos sistemos įstaigos							
20.	Sveikatos apsaugos ministerija	paprastos IS	VIS	IS valdymą kuruoja ministerijos sekretorius	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
21.	Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau - VLK)	VIS	VIS	IS kuruoja direktoriaus pavaduotojas	Atliktas 2004 m.	dokumentuota	nesudaromas	UAB „Ernst&Young Baltic“ 2004 m. atliko IS SVEIDRA auditą
	Krašto apsaugos sistemos įstaigos							
22.	Krašto apsaugos ministerija	VIS	VIS	IS kuruoja ministerijos sekretorius	atliktas 2006 metais	iš dalies	sudaromas	neatlikti

	Vidaus reikalų sistemos įstaigos							
23.	Vidaus reikalų ministerija	VIS	VIS	IS kuruoja ministerijos sekretorius	neatliktas ¹⁹⁵	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
24.	Valstybinė sienos apsaugos tarnyba (toliau – VSAT)	VIS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	VAT 2006 metais atliko IS auditą
25.	Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos	VIS	VIS	IS kuruoja generalinio komisaro pavaduotojas	atliktas 2006 m.	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
	Užsienio reikalų sistemos įstaigos							
26.	Užsienio reikalų ministerija	VIS	VIS	IS kuruoja ministerijos valstybės sekretorius, IS atstovybėse – ministerijos sekretorius	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
	Aplinkos apsaugos sistemos įstaigos							
27.	Valstybinė metrologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos	paprasta IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	neatlikti
28.	Aplinkos projektų valdymo agentūra	paprasta IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti

¹⁹⁵ Patikslintais duomenimis paskutinį kartą VRM rizikos analizė atlikta 2003 metais.

	Susisiekimo sistemos įstaigos							
29.	Transporto investicijų direkcija	paprastos IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
30.	Pasienio kontrolės punktų direkcija prie Susisiekimo ministerijos	paprastos IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
	Įstaigos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir atskaitingos Vyriausybei							
31.	Išsivijios ir tautinių mažumų departamentas	paprastos IS	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
32.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija	VIS	VIS	nėra	Atliktas 2005 metais	dokumentuota	nesudaromas	VAT atliko IS auditą 2003-2005 m.
33.	Draudimo priežiūros komisija	VIS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
34.	Vilniaus apskrities viršininko administracija	paprastos IS	VIS	IS kuruoja apskrities sekretorius	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	2005 metais atliktas IS auditas
35.	Tauragės apskrities viršininko administracija	paprastos IS	VIS	IS kuruoja apskrities viršininkas	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
36.	Šiaulių apskrities viršininko administracija*	paprastos IS	VIS	nėra	neatliktas	nedokumentuota	sudaromas	neatlikti
37.	Panevėžio apskrities viršininko administracija	paprastos IS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti

38.	Marijampolės apskrities viršininko administracija	paprastos IS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
39.	Klaipėdos apskrities viršininko administracija	paprastos IS	VIS	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
40.	Kauno apskrities viršininko administracija	paprastos IS	VIS	paskirtas IS valdymo kuratorius	atliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
41.	Alytaus apskrities viršininko administracija	paprastos IS	vidaus administravimui atlikti	IS kuruoja apskrities sekretorius.	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
42.	Utenos apskrities viršininko administracija	paprastos IS	VIS	IS valdymą ir saugumą kuruoja apskrities viršininkas	neatliktas	nedokumentuota	sudaromas	neatlikti
	Ūkio sistemos įstaigos							
43.	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija	paprastos IS	VIS	IS kuruoja ministerijos sekretorius	neatliktas	iš dalies	nesudaromas	nepriklausomų auditorių IS vertinimas atliktas 2004 metais
	Teisingumo sistemos įstaigos							
44.	Kalėjų departamentas	VIS	VIS	nėra	neatliktas	nedokumentuota	sudaromas	VAT IS auditą atliko 2005 metais

45	Mažeikių rajono apylinkės teismas	Paprastos IS	Vidaus administravimui atlikti	IS valdymą ir saugumą kuruoja teismo pirmininkė	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
46.	Plungės rajono apylinkės teismas	Paprastos IS	Vidaus administravimui atlikti	IS valdymą ir saugumą kuruoja teismo pirmininkas	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
	<i>Žemės ūkis</i>							
47.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija	VIS	VIS	IS kuruoja ministerijos sekretorius	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
48.	Nacionalinė mokėjimų agentūra	VIS	VIS	IS kuruoja NMA direktorius	atliktas 2004 m.	dokumentuota	sudaromas	2005 m. VAT atliko IS auditą
	<i>Finansų ministerija ir įstaigos jos reguliavimo srityje</i>							
49.	Finansų ministerija	VIS	VIS	IS valdymo komiteto pirmininkas yra ministerijos valstybės sekretorius	atliekama ne rečiau kaip kartą per metus	dokumentuota	sudaromas	2006 m. VAT atliko IS auditą
50.	Mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos	VIS	VIS	nėra	atliktas	dokumentuota	sudaromas	2001 m. Arthur Andersen atliko bendrą IS auditą

	<i>Kitos įstaigos</i>							
51.	Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija	-	VIS	nėra	atliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
52.	Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija	-	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	neatlikti
53.	Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras	-	vidaus administravimui atlikti	nėra	neatliktas	nedokumentuota	nesudaromas	Neatlikti
	<i>Rajonų ir miestų savivaldybės</i>							
54.	Vilniaus miesto savivaldybė		sudėtingos	-	atlikta 2005 m.	dokumentuota	sudaromas	2005 m. VAT atliko IS auditą
55.	Kauno miesto savivaldybė		sudėtingos	-	neatliktas	dokumentuota		2006 m. VAT atliko IS auditą
56.	Marijampolės miesto savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	iš dalies	-	Neatlikti
57.	Visagino miesto savivaldybė		sudėtingos	IS įstaigoje kuruoja savivaldybės administracijos direktorius	atliktas	dokumentuota	sudaromas	Vidaus auditoriai vertino tik atitiktį teisės aktams, IS valdymas ir sauga neaudituoti

58.	Vilniaus rajono savivaldybė		sudėtingos	IS kuruoja administracijos direktorius	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	Neatlikti
59.	Utenos rajono savivaldybė		sudėtingos	IS kuruoja administracijos direktoriaus pavaduotojas	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	Neatlikti
60.	Ukmergės rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	atliktas	dokumentuota	nesudaromas	neatlikti
61.	Telšių rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	neatlikti
62.	Šiaulių rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
63.	Šiaulių miesto savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	2006 m. VAT atliko IS auditą
64.	Šakių rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
65.	Rokiškio rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	nedokumentuota	sudaromas	neatlikti
66.	Radviliškio rajono savivaldybė		sudėtingos	IS valdymą ir saugumą kuruoja administracijos direktoriaus pavaduotojas	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
67.	Prienų rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	atliktas	iš dalies	sudaromas	neatlikti
68.	Plungės rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	neatlikti
69.	Panevėžio rajono savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti

70.	Panevėžio miesto savivaldybė		sudėtingos	nėra	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	neatlikti
71.	Kėdainių rajono savivaldybė		sudėtingos	už IS valdymą ir saugumą atsakingas Bendrojo departamento direktorius	neatliktas	nedokumentuota	sudaromas	neatlikti
72.	Kauno rajono savivaldybė		sudėtingos	-	neatliktas			
73.	Elektrėnų miesto savivaldybė		sudėtingos	IS valdymą ir saugumą kuruoja savivaldybės administracijos direktorius	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
74.	Druskininkų miesto savivaldybė		sudėtingos	nėra	atliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
75.	Biržų rajono savivaldybė		sudėtingos	IS valdymą ir saugumą kuruoja Ekonomikos ir investicijų skyriaus vedėja	neatliktas	dokumentuota	nesudaromas	neatlikti
76.	Alytaus miesto savivaldybė		sudėtingos	IS kuruoja savivaldybės administracijos vadovas	neatliktas	dokumentuota	sudaromas	neatlikti
* IVPK vadovauja ir kontroliuoja projekto įgyvendinimą								
Šaltinis - Valstybės kontrolė								

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės informacinių sistemų
bendrosios kontrolės valstybinis lygmuo ir
institucinio lygmens apibendrinimas“
3 priedas

Valstybės tarnautojų mokymą reglamentuoja:

1. [Valstybės tarnybos įstatymas](#) (45 ir 46 straipsnių nuostatos) (Skelbta: Valstybės Žinios, 2002, Nr.: 45, Publikacijos Nr.: 1708)
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. **1073** „[Dėl Valstybės tarnautojų mokymo 2002-2006 metų strategijos patvirtinimo](#)“, nustatantis prioritetinius mokymo tikslus ir prioritetines mokymo grupes (Skelbta: Valstybės Žinios, 2002.07.12, Nr.: 71, Publikacijos Nr.: 2981)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimas Nr. **1163** „[Dėl Valstybės tarnautojų mokymo 2007–2010 metų strategijos patvirtinimo](#)“, nustatantis prioritetinius mokymo tikslus ir prioritetines mokymo grupes (Skelbta: Valstybės Žinios, 2006.11.25, Nr.: 127, Publikacijos Nr.: 4845)
4. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2002 m. liepos 11 d. įsakymas Nr. **340** „[Dėl Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo tvarkos taisyklių patvirtinimo](#)“ (Skelbta: Valstybės Žinios, 2002.08.02, Nr.: 77, Publikacijos Nr.: 3311)
5. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2002 m. liepos 11 d. įsakymas Nr. **339** „[Dėl Valstybės tarnautojų mokymo programų turinio reikalavimų patvirtinimo](#)“, nustatantis bendruosius reikalavimus mokymo programoms (Skelbta: Valstybės Žinios, 2002.08.02, Nr.: 77, Publikacijos Nr.: 3310)
6. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2002 m. liepos 11 d. įsakymas Nr. **341** „[Dėl valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų tvirtinimo tvarkos taisyklių patvirtinimo](#)“, nustatantis valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų tvirtinimo procedūrą (Skelbta: Valstybės Žinios, 2002.08.02, Nr.: 77, Publikacijos Nr.: 3312)

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, sudarydamos 2007 metų valstybės tarnautojų mokymo planus turi atsižvelgti į valstybės tarnautojų mokymo 2007–2010 metų strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1163, įtvirtintus prioritetinius valstybės tarnautojų mokymo tikslus ir prioritetines valstybės tarnautojų mokymo grupes.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės informacinių sistemų
 bendrosios kontrolės valstybinis lygmuo ir
 institucinio lygmens apibendrinimas“
 4 priedas

FINANSŲ MINISTERIJOS PATEIKTŲ ATSAKYMŲ DĖL AUDITO METU PASTEBĖTŲ TRŪKUMŲ APIBENDRINIMAS

Eil. Nr.	Trūkumas susijęs su:	Valstybinių auditorių nustatyti trūkumai (2006 metų išvados)	Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pateiktas atsakymas ¹⁹⁶	Valstybinių auditorių pastabos ir susitikimo su Finansų ministerijos atstovais D. Sadecku ir D. Seredokaite informacija
1.	Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodika	1. Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodikoje nustatyti investicijų projektų prioritetai neatitinka Vyriausybės veiklos prioritetų. 2. Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodikoje neatsižvelgta į informacinių sistemų plėtros specifiką.	[...] Valstybės kapitalo investicijų metodika nustato bendrus (ne atskiros srities) investicijų projektų ruošimo, vertinimo, atrinkimo ir pateikimo įtraukti į atitinkamų metų Valstybės investicijų programą principus ir tvarką. Kartu manome, kad Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės derindamas informacinės visuomenės plėtros projektus gali numatyti papildomų metodikoje neišvardintų reikalavimų informacinės visuomenės plėtros projektams.	Finansų ministerijos atstovo D. Sadecko teigimu, Finansų ministerija galėtų įdėti į Valstybės kapitalo investicijų metodiką nuorodą dėl specifinių reikalavimų informacinės visuomenės plėtros investiciniams projektams. Tačiau, Finansų ministerijos atstovo teigimu, IVPK neturi parengę IVP IP skaičiavimo metodikos. IVPK raštu kreipėsi į Finansų ministeriją dėl investicinių projektų rengimą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo¹⁹⁷. Finansų ministerija išnagrinėjusi pateiktus pasiūlymus, tikslindama Valstybės kapitalo investicijų metodiką, planavo numatyti galimybę IVPK pateikti papildomus reikalavimus IVP. Rizika: IVPK kurdami IS investicinių projektų derinimui – gali išleisti lėšas nenaudojamų formų ir funkcijų įgyvendinimui. Kai kurios lentelės realiai nebus reikalingos, skirtos tik metodikos reikalavimams išpildyti (tuščios lentelių formos). Rekomenduoti Vyriausybei atkreipti dėmesį.

¹⁹⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2007 m. gegužės 2 d. raštas Nr. ((11.4)-5K-0713477)-6K-0704851 „Dėl valstybės kontrolės pateiktų pastabų“.

¹⁹⁷ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gruodžio 21 d. raštas Nr. (71)-S-1554 „Dėl investicijų projektų rengimą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimo“.

Eil. Nr.	Trūkumas susijęs su:	Valstybinių auditorių nustatyti trūkumai (2006 metų išvados)	Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pateiktas atsakymas ¹⁹⁶	Valstybinių auditorių pastabos ir susitikimo su Finansų ministerijos atstovais D. Sadecku ir D. Seredokaite informacija
2.	Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plano reikalavimais	Kai kurios institucijos Valstybės kapitalo investicinius projektus teikė derinti nesilaikydamos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių projektų rengimo plano reikalavimų	Informuojame, kad rengiant Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo ir Valstybės investicijų 2007-2009 metų programos projektus nesuderintų informacinės visuomenės plėtros investicinių projektų pateikėjai buvo Finansų ministerijos paprašyti skubos tvarka kreiptis į Informacinės visuomenės plėtros komitetą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir suderinti su šiuo komitetu informacinės visuomenės plėtros investicijų projektus. Kartu informuojame, kad Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės investicijų projektui „Investicijų projektų derinimo informacinės sistemos sukūrimas ir diegimas“ Valstybės investicijų 2007-2009 metų programoje numatyta skirti 190 tūkst. litų.	Rekomenduoti Vyriausybei atkreipti dėmesį .
3.	Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėmis	Rizika. Rezultatyviam IS kūrimui ir diegimui dažnai gali pritrūkti laiko, nes dėl išsėtusių procedūrų informacinių sistemų projektų vykdymui lieka tik keli mėnesiai.	Asignavimų valdytojai, rengdami informacinės visuomenės plėtros projektus, susijusius su informacinių sistemų kūrimu ir diegimu, bei planuodamos išlaidas turėtų atsižvelgti į galimą šių projektų vykdymo terminų užsitęsimą dėl projektų sudėtingumo ir dažno konkursų apskundimo.	Siūlymas IVPK: IVPK galėtų vertindami projektus įvertinti ir jų įgyvendinimo laiko pagrįstumą, galimybes. Finansų ministerijos atstovo teigimu, šiuo metu daugelio IP netikslūs ir nelabai realūs planuojami projektų įgyvendinimo laiko planai. Rekomenduoti IVPK vertinant informacinės visuomenės plėtros investicinius projektus įvertinti ir planuojamo laiko projekto įgyvendinimui pagrįstumą.

4.	Reikalavimų kompiuterizuotoms finansinėms apskaitos programomis rengimu	Valstybės kontrolės 2002–2006 metais atliktų auditų metu pastebėta, kad daugelis valstybinių institucijų informacinių technologijų diegimą pradeda kompiuterizuodamos buhalterinę apskaitą. Valstybinės institucijos neturi aiškių buhalterinės apskaitos kompiuterizavimo gairių, todėl įsigyjant programinę įrangą neišvengiama klaidų, pvz., dauguma iš buhalterinės apskaitos programų neintegruotos su Finansų ministerijos valdoma Valstybės biudžeto, mokėjimo ir apskaitos sistema (toliau – VBAMS).	Atkreipiamė dėmesį, kad reikalavimų rengimas kompiuterizuotos finansinės apskaitos programinės įrangos kūrimui arba įsigijimui nėra Finansų ministerijos funkcija. Nustatydama apskaitos reikalavimus, Finansų ministerija galėtų nustatyti tik kaupiamos ir teikiamos Finansų ministerijai finansinės informacijos struktūros reikalavimus, siekdama užtikrinti tokios informacijos suderinamumą ir vientisumą bei optimizuoti finansinės informacijos konsolidavimą ir pateikimą. Rengiant naujus viešojo sektoriaus apskaitos standartus yra numatyta atlikti viešojo sektoriaus apskaitos sistemų analizę. Taip pat bus parengti reikalavimai ir rekomendacijos dėl apskaitos sistemose kaupiamos finansinės informacijos struktūros, sistemų tinkamumo taikyti naujus apskaitos standartus bei automatizuotų finansinių duomenų mainų.	Finansų ministerija numatė parengti reikalavimus kompiuterizuotoms finansinėms apskaitos sistemoms, vykdydami projektą „Viešojo sektoriaus apskaitos sistemų modernizavimas“ ¹⁹⁸ . Paslaugų teikimo sutartis Nr. 2005/017-494-02-02-0002 tarp VŠĮ Centrinės projektų valdymo agentūros, UAB „Ernst & Young Baltic“ ir Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pasirašyta 2007 m. kovo 26 d. Projekto galimumo studijos dokumento, kuriame turėtų būti ir minėtos rekomendacijos, parengimas numatytas iki 2007 m. spalio 30 d.
Šaltinis – Valstybės kontrolė				

¹⁹⁸ Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonės projektas Nr. 2005/017-494.02.02 „Viešojo sektoriaus apskaitos sistemos modernizavimas“. Apskaitos informacinių sistemų modernizavimo galimumo studija, siekiant užtikrinti viešojo sektoriaus apskaitos duomenų ir finansų valdymo efektyvumą ir kokybę. (41-42 psl.)

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės informacinių sistemų
 bendrosios kontrolės valstybinis lygmuo ir
 institucinio lygmens apibendrinimas“
 5 priedas

ELEKTRONINĖS VALDŽIOS PASLAUGŲ VERTINIMAS¹⁹⁹

Paslaugos pavadinimas	2004 m.		2006 m. ²⁰⁰
	lygis/maksimalus galimas lygis	procentais	
Paslaugos gyventojams			
Pajamų mokesčių deklaravimas VMI	4/4	100	100
Darbo paieška LDB	3/3	100	100
Socialinės apsaugos išmokos:			
- bedarbio pašalpos	1/4	22	25
- pašalpos šeimai	2/4	45	50
- stipendijos studentams	2/4	45	75
Asmens dokumentai:			
- pasas	2/3	67	70
- vairavimo teisės	1-2/3	45	100 ²⁰¹
Naujų, naudotų ir importuotų mašinų registravimas	1/4	25	25
Prašymai statybų leidimams gauti	1/4	5	28
Deklaracijos policijai	1/3	0	35
Informacijos paieška viešosiose bibliotekose	3/3	100	100
Pažymėjimų (gimimo, vedybų) prašymas ir išdavimas	(1-2)/3	5	20
Registracija aukštojo mokslo institucijose/universitetuose	2/4	53	75
Pranešimas apie gyvenamosios vietos pakeitimą	2/3	65	69
Sveikatos priežiūros paslaugos	1/4	3	27
Paslaugos verslui			
Socialinės įmokos „Sodrai“	3/4	50	75
Pelno mokesčių deklaravimas VMI	4/4	100	100
PVM mokesčių deklaravimas VMI	4/4	100	100
Naujos įmonės registravimas	2/4	50	50
Statistinių duomenų pateikimas SD	3/3	100	100
Muitinės deklaracijos	4/4	100	100
Leidimai, susiję su aplinkos apsauga	1/4	25	25
Viešieji pirkimai	2/4	100	100

¹⁹⁹ Šaltinis – Lietuvos laisvosios rinkos institutas.

²⁰⁰ „Online availability of public services: How Europe Progressing?“, Web Based Survey on Electronic Public Services, Capgemini, 2006.

²⁰¹ Reikia pastebėti, jog šis pateiktas indikatorius yra labai abejotinas. Dabartiniu metu Lietuvos Respublikoje vairavimo teisių išdavimo paslauga gali būti traktuojama tik kaip 1 lygio paslauga. Internetu yra tik pateikiama informacija, o visa pati paslauga vykdoma fiziškai.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės informacinių sistemų
 bendrosios kontrolės valstybinis
 lygmuo ir institucinio lygmens
 apibendrinimas“
 6 priedas

ES struktūrinių fondų informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (SFMIS) kūrimo vertinimas Finansų ministerijoje

Finansų ministerija SFMIS kūrimo metu (IS kūrimas pradėtas 2002 m., projektas baigtas 2005 m.) nebuvo parengusi IS nuostatų ir projekto specifikacijos, kaip reikalaujama Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Valstybės informacinių sistemų steigėjams, prieš pradedant kurti valstybės IS, privaloma IS nuostatus ir projekto specifikacijas derinti su būsimais duomenų teikėjais (tarpinėmis ir įgyvendinančiomis institucijomis) ir šiuos dokumentus pateikti IS plėtrą koordinuojančioms institucijoms registruoti.²⁰² Finansų ministerija SFMIS kūrimo metu negalėjo parengti minėtų norminių aktų, nes dar nebuvo nustačiusi duomenų teikėjų. SFMIS duomenų teikėjai buvo nustatomi kuriant sistemą.

SFMIS kūrimo metu Finansų ministerija netaikė pasaulyje pripažintų projektų valdymo metodikų. Tiek 2002 m. inicijuojant SFMIS kūrimą, tiek dabar Lietuvos Respublikos teisės aktai nenumato reikalavimo taikyti projektų valdymo metodiką. SFMIS buvo kuriama vadovaujantis sistemos kūrėjų²⁰³ pasiūlyta pasaulyje pripažinta RUP metodika,²⁰⁴ kuri Finansų ministerijos specialistų nebuvo naudota. Finansų ministerijos darbuotojų teigimu, projekto dalyviams ši metodika buvo nauja, projekto kontrolės pagal šią metodiką jie nevykdė.

Valstybiniai auditoriai nustatė, kad Finansų ministerijos vadovybė netvirtino SFMIS dokumentų, kaip numatyta teisės aktuose²⁰⁵.

²⁰² Nuo 2004 m. IS nuostatus ir projekto specifikacijas registruoja Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Vyriausybės (toliau – IVPK) (žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“)

²⁰³ UAB ELSIS, UAB NRD, BBJ Consult AG ir Thales IS GmbH konsorciumas

²⁰⁴ *Rational Unified Process* (žr. http://en.wikipedia.org/wiki/Rational_Unified_Process)

²⁰⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės informacinių sistemų
 bendrosios kontrolės valstybinis lygmuo ir
 institucinio lygmens apibendrinimas“
 7 priedas

EL. VALDŽIOS PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO VALDYMO SCHEMA²⁰⁶

Valstybės prezidentas inicijuoja el. valdžios struktūros sukūrimą. Jis paveda vyriausybės vadovui pradėti el. valdžios kūrimą. Vyriausybės vadovas paskiria vieną iš vyriausybės atstovų ar savo pavaduotoją atsakingu už el. valdžios kūrimą.

Asmens, atsakingo už el. valdžios kūrimą, funkcijos:

- Svarbiausių strateginių el. valdžios kryptių nustatymas;
- El. valdžios kūrimo ir įgyvendinimo ideologijos sukūrimas;
- Prioritetinių el. valdžios projektų sąrašo sudarymas;
- El. valdžios programos apimties ir finansavimo šaltinių nustatymas

El. valdžios kūrimo proceso valdymas ir pakeitimų valdymas vykdomas:

- Vyriausybės
- Informacinių technologijų komiteto
- Informacinių technologijų padalinių vadovų tarybos
- Informacinio saugumo tarybos.

Vyriausybė didžiausią dėmesį teikia el. valdžios sukūrimo efektyvumo rodikliams ir valstybės institucijų struktūriniais pakeitimams. **Šia prasme jai tenka esminis el. valdžios sukūrimo vaidmuo.**

Atitinkamų ministerijų ir institucijų vadovai (ministrai) atlieka vadovaujančio proceso dalyvio vaidmenį įgyvendinant konkretų el. valdžios projektą. Kiekvienos ministerijos atstovas bendradarbiaus su kitomis ministerijomis ir įstaigomis kuriant konkrečius projektus ir atlieka dalyvio-vykdytojo vaidmenį.

Informacinių technologijų komitetas stebi el. projektų įgyvendinimo procesą ir finansinėmis priemonėmis koordinuoja kiekvieno projekto eigą. Šiam tikslui Informacinių technologijų komiteto vadovas paskiria atsakingus asmenis pagal kryptis: gyventojai (G2C), verslas (G2B), kitų valstybių el. valdžios, tarpinstitucinis bendradarbiavimas (G2G).

Informacinių technologijų komitetas atlieka pagrindinę vykdomąją veiklą koordinuojant el. valdžios programą. Informacinių technologijų komitetas dalyvauja ir finansiškai remia el. valdžios programos ir informacinės saugos informacijos programos įgyvendinimą.

²⁰⁶ Rekomendacijos paruoštos ir pateiktos E-Government Competence Centre, administered by the American Chamber of Commerce in Russia and FOSTAS Foundation for System Engineering, Standardization and Project Management Support and “New Economy” Foundation for Economic Research, “Electronic Government: guidelines for Russian Federation”, 2004

Organizacinė valdymo struktūra pateikta 20 paveiksle. Strateginį valdymą įgyvendina vyriausybės atstovas, kuris kuruoja el. valdžios programą arba yra Informacinių technologijų komiteto vadovas. Informacinių technologijų komiteto vadovas paskiria savo pavaduotojams kuravimo sritis:

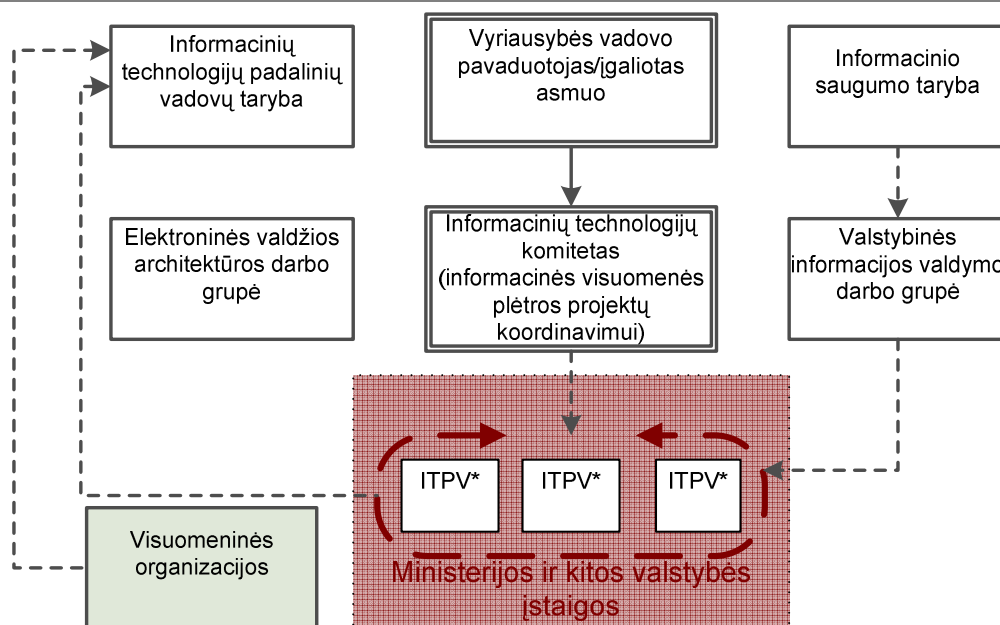
- El valdžia – gyventojai (G2C);
- El.valdžia – verslas (G2B);
- El. valdžia – vyriausybė (G2G);
- Vyriausybės el.valdžia.

Žemiausiame hierarchijos lygyje yra specialistų grupės, kurios atsakingos už konkrečių el. valdžios projektų įgyvendinimą.

Be to kuriamos dvi patariamiosios tarybos dviem strateginėms el. valdžios kūrimo sritims. **Informacinių technologijų padalinių vadovų taryba** atrenka tinkamus el. valdžios įgyvendinimo pasiūlymus ir teikia juos svarstyti Informacinių technologijų komitetui. **Informacinės saugos tarybos** tikslas – sukurti ir įgyvendinti valstybės informacinės saugos politiką. Šios tarybos funkcijas gali atlikti ir Nacionalinio saugumo taryba.

Svarbu, kad el. valdžios programos kūrime ir įgyvendinime dalyvautų ne tik valstybės institucijos, bet ir nevalstybiniai nekomerciniai susivienijimai, kuriuose sutelktas mokslinis, konsultacinis potencialas, taip pat ir pavienių ekspertų grupės. Šie susivienijimai ir grupės finansuojamos iš valstybės biudžeto el. valdžios programos įgyvendinimo ribose.

20 pav. El. valdžios projektų įgyvendinimo strateginio valdymo schema

* - Informacinių technologijų padalinio vadovas